

รายงานผลการวิจัย

เรื่อง

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานทรัพยากรและภูมิปัญญา
ท้องถิ่นของเทศบาลแม่หล้าอย่างมีส่วนร่วม

**Participatory Development of Agro-Tourism Based on Resources and
Local Wisdom of Mae-Lai Municipality**

โดย

ศิริพร พันธุลี และคณะ

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

2556

รหัสโครงการวิจัย มจ.1-55-061

รายงานผลการวิจัย

เรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นของเทศบาล
แม่หล้าอย่างมีส่วนร่วม
Participatory Development of Agro-Tourism Based on Resources and Local Wisdom of
Mae-Lai Municipality

ได้รับการจัดสรรงบประมาณวิจัย ประจำปี 2555
จำนวนเงิน 350,000 บาท

หัวหน้าโครงการ นางสาวศิริพร พันธุลี
ผู้ร่วมโครงการ นายวัฒนา วณิชชานนท์
ผู้ร่วมโครงการ นายจักรกฤษ เตโช

งานวิจัยเสร็จสิ้นสมบูรณ์

25 กันยายน 2556

กิตติกรรมประกาศ

ผู้เขียนขอขอบคุณสำนักวิจัยและส่งเสริมวิชาการการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ที่สนับสนุนงบประมาณอุดหนุนการวิจัย ประจำปี 2555 ในครั้งนี้

รายงานการวิจัย เรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นของเทศบาลแม่หล้าอย่างมีส่วนร่วม สำเร็จได้ เนื่องจากบุคคลหลายท่านได้กรุณาช่วยเหลือให้ข้อมูลข้อเสนอแนะ คำปรึกษาแนะนำ ความคิดเห็น และกำลังใจ

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลแม่หล้า อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ที่กรุณาให้ข้อมูลทุนทางสังคมและแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นของเทศบาลแม่หล้า

ขอบคุณแกนนำชุมชน นายกเทศมนตรีตำบลแม่หล้า คุณพีระพัฒน์ ชีระวรรณะศิริ คุณมูจลินท์ เสนาคำ แกนนำเยาวชน ผู้สูงอายุ ปราชญ์ชาวบ้าน หมอเมือง กลุ่มแม่บ้าน ในชุมชนแม่หล้า ตลอดจนผู้ที่มีได้เอ่ยนาม ที่ได้ให้ความร่วมมือในการร่วมแสดงความคิดเห็นและให้ข้อมูลด้านต่างๆ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้รายงานการวิจัยสำเร็จลุล่วง

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่สำนักวิจัยและส่งเสริมวิชาการการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ที่ช่วยสนับสนุน และให้คำแนะนำในการจัดทำเอกสารต่างๆ เป็นอย่างดี

ท้ายสุดนี้ ขอขอบคุณครอบครัว และมหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ ที่มีส่วนในการส่งเสริมสนับสนุน เต็มเต็มกำลังใจตลอดมาให้ผู้เขียนจัดทำรายงานการวิจัยจนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

คณะผู้วิจัย

สารบัญ

หน้า

สารบัญตาราง	ก
สารบัญภาพ	ง
สารบัญแผนภูมิ	ฉ
บทคัดย่อ	1
Abstract	2
บทที่ 1 บทนำ	4
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	4
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
ขอบเขตของการวิจัย	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
นิยามศัพท์	6
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	8
แนวคิดและทฤษฎี	8
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	16
กรอบแนวคิดของการวิจัย	19
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	20
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	20
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	20
การทดสอบเครื่องมือ	21
การเก็บรวบรวมข้อมูล	21
วิธีการประมวลผลและสังเคราะห์ข้อมูล	21
วิธีการ/ขั้นตอนการวิจัยในชุมชนแม่ทราย	22
บทที่ 4 ผลการวิจัย	26
ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 : เพื่อสำรวจทรัพยากรและภูมิปัญญา	26
ท้องถิ่นในเทศบาลแม่หล่ายที่มีศักยภาพพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว	
เชิงเกษตร	

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 : เพื่อให้ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วม ในการพัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของเทศบาลแม่หล่าย	46
ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 : เพื่อจัดทำรูปแบบการท่องเที่ยวเชิง เกษตรที่เหมาะสมกับบริบทของเทศบาลแม่หล่าย	63
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	69
สรุปผลการวิจัย	70
อภิปรายผลการวิจัย	74
ปัญหาจากการดำเนินงานวิจัย	80
ข้อเสนอแนะ	80
ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป	81
เอกสารอ้างอิง	82
ภาคผนวก	84
ภาคผนวก ก ประมวลภาพการทำวิจัย	85

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1	สถานที่ที่มีศักยภาพพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่าย
ตารางที่ 2	ตัวเลือกศูนย์เรียนรู้การทำการเกษตรชีววิถีบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงเชิง ปฏิบัติการของชุมชนแม่หล่าย
ตารางที่ 3	แสดงคำร้อยละความพึงพอใจการทดลองโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ชุมชนแม่หล่าย

สารบัญภาพ

		หน้า
ภาพที่ 1	ตราสัญลักษณ์เทศบาลแม่หล่าย	27
ภาพที่ 2	แผนที่อาณาเขตติดต่อเทศบาลแม่หล่าย	29
ภาพที่ 3	ศูนย์เรียนรู้ 1 ไร่ 1 แสน โดย นางสาวดา อินยะ	36
ภาพที่ 4	ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โดย นางพรรณทิพา เดชอุปการ	37
ภาพที่ 5	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและพลังงาน โดย นายมนูญ วงศ์อรินทร์	38
ภาพที่ 6	ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาที่ดิน โดย นายประยูร ดอกหอม (หมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน)	39
ภาพที่ 7	ศูนย์เรียนรู้ไร่นาสวนผสม โดย ลุงสวิง วุฒิ	40
ภาพที่ 8	ศูนย์เรียนรู้ศิลปะ โดย นางสาววรรณ สมิตธิเดชกุล	41
ภาพที่ 9	ศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นวัดแม่หล่ายโดย กลุ่มผู้สูงอายุ หมู่ 4	43
ภาพที่ 10	ศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการจักสาน โดย กลุ่มจักสานบ้านบุญเจริญ	44
ภาพที่ 11	ศูนย์เรียนรู้ศูนย์เรียนรู้สปาเท้า โดย โรงพยาบาลสุขภาพประจำตำบลแม่หล่าย	45
ภาพที่ 12	ศูนย์จำหน่ายสินค้า OTOP ตำบลแม่หล่าย	46
ภาพที่ 13	แกนนำชุมชนแม่หล่ายร่วมสำรวจบริบทชุมชน ทรัพยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม และประเพณีในเขตเทศบาลแม่หล่ายที่มีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร	48
ภาพที่ 14	แกนนำชุมชนแม่หล่ายร่วมพัฒนาเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นในเทศบาลแม่หล่าย	51
ภาพที่ 15	เวทีฝึกอบรมเสริมสร้างศักยภาพแก่แกนนำในชุมชนแม่หล่ายในการเตรียมตัวเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น 2 รุ่น(เยาวชน 1 รุ่น ชาวบ้าน 1 รุ่น)	52
ภาพที่ 16	การทดลองโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่าย	53
ภาพที่ 17	การประชุมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนแม่หล่ายเพื่อจัดตั้งชมรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่าย	58

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 18 แก่นนำชุมชนแม่หล่ายและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องร่วมสรุป บทเรียนสิ่งที่ได้รับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชน แม่หล่าย	63
ภาพที่ 19 แผนที่เส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่าย	65

สารบัญแผนภูมิ

		หน้า
แผนภูมิที่ 1	กรอบแนวคิดการวิจัย	19
แผนภูมิที่ 2	แสดงโครงสร้างการบริหารจัดการของชมรมการท่องเที่ยว เชิงเกษตรชุมชนแม่หล่าย	59
แผนภูมิที่ 3	รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานทรัพยากร และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนแม่หล่าย (Mai-Lai 's CBATM)	78

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานทรัพยากรและภูมิปัญญา
ท้องถิ่นของเทศบาลแม่หล่ายอย่างมีส่วนร่วม
**Participatory Development of Agro-Tourism Based on Resources and
Local Wisdom of Mae-Lai Municipality**

ศิริพร พันธุลี วัฒนา วณิชชานนท์ และจักรกฤษ เตโช

Siriporn Phuntulee Wattana Wanitchanont and Jakkrit TeCho

ภาควิชาศึกษาพื้นฐาน มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ ต.แม่หล่าย อ.ร้องกวาง จ.แพร่ 54140

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสำรวจทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นในเทศบาลแม่หล่ายที่มีศักยภาพพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว 2) เพื่อให้ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของเทศบาลแม่หล่าย และ 3) เพื่อจัดทำรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เหมาะสมกับบริบทของเทศบาลแม่หล่าย ดำเนินการขึ้นในเทศบาลตำบลแม่หล่าย อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ วิธีการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) ประกอบด้วย แกนนำเกษตรกรชุมชนแม่หล่าย เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลแม่หล่าย ชาวชน นักวิชาการท้องถิ่น โดยใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันโดยให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนแม่หล่ายให้เหมาะสมกับบริบทในพื้นที่ ผู้การพัฒนาชุมชนแม่หล่ายนำอยู่อย่างยั่งยืน

ผลการศึกษา พบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีศักยภาพของชุมชนแม่หล่าย มีดังนี้ 1) ศูนย์เรียนรู้ 1 ไร่ 1 แสน 2) ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง 3) ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและพลังงาน 4) ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาที่ดิน 5) ศูนย์เรียนรู้ไร่นาสวนผสม 6) ศูนย์เรียนรู้ศิลปะ 7) ศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นวัดแม่หล่าย 8) ศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการจักสาน 9) ศูนย์เรียนรู้สปาเท้า นอกจากนั้นแกนนำชุมชนแม่หล่ายยังได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรทุกกระบวนการ ดังนี้ 1)สำรวจ

ทรัพยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเขตเทศบาลแม่หล่ายที่มีศักยภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร 2) จัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรในเทศบาลแม่หล่าย 3) พัฒนาศักยภาพแก่นำในชุมชนแม่หล่าย เพื่อเตรียมตัวเป็นมัลติเทคท้องถิ่น 4) ทดลองโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนแม่หล่าย 5) กำหนดรูปแบบรายการนำเที่ยวตามศักยภาพและความเหมาะสมของพื้นที่ 6) ค้นข้อมูลชุมชนและสรุปบทเรียน ทั้งนี้ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนแม่หล่ายที่มีรูปแบบกิจกรรมใน 3 รูปแบบ ประกอบด้วย 1) โปรแกรมเยี่ยมชมวิถีเกษตรพื้นบ้านบนฐานความพอเพียง ใช้เวลา 1 วัน 2) โปรแกรมเยี่ยมชมวิถีชุมชนบนฐานเกษตรชีววิถี ใช้เวลา 2 วัน กับ 1 และ 3) โปรแกรมเยี่ยมชมภูมิปัญญาพื้นบ้านบนฐานความพอเพียง ใช้เวลา 4 วัน 3 ค้น

คำสำคัญ: การพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงเกษตร เทศบาลแม่หล่าย การมีส่วนร่วม

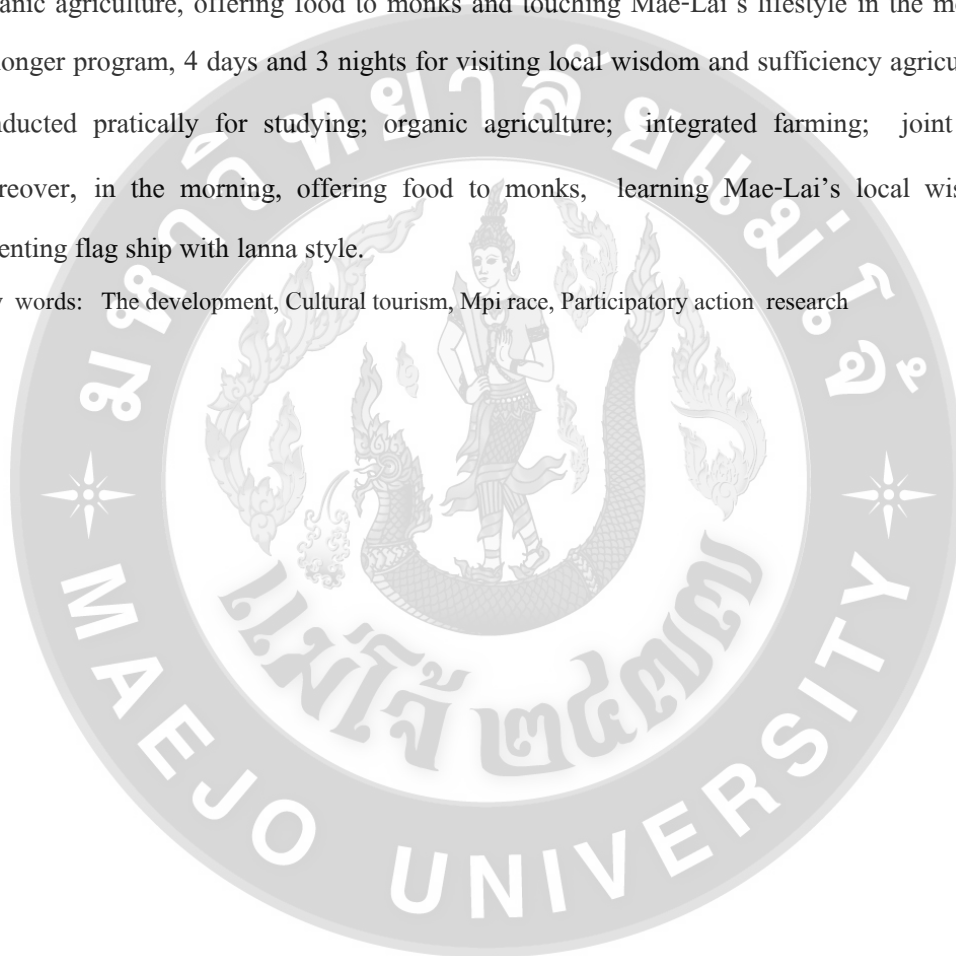
Abstract

The objective of this research was 1) to survey the potential of agro- tourism cites in Mae-Lai municipality, 2) to arrange the participating process for developing agro-tourism routes of Mae-Lai municipality and 3) to create the appropriate pattern of Mae-Lai's agro-tourism programs. This research performed in Mae-Lai municipality, Muang district, Phrae province. The research methodology used was a qualitative research by using a participatory action research process (PAR) as tools. The purposive sampling used as samples were such as Mae-Lai agriculture's leaders, Mae-Lai municipality officers ,youths and local academics that leads to the learning process creation of Mae-Lai community, which the stakeholders in community participated to think, to do, and to develop Mae-Lai's agro-tourism based on Mae-Lai community context to develop it be livable with self-reliance.

The research result revealed that the potential of agro-tourism cites based on resources and local wisdom in Mae-Lai community were as followed: 1) learning center of joint plantation 2) learning center of sufficiency agriculture 3) learning center of sufficiency agriculture and renewable energy 4) learning center of soil improvement 5) learning center of integrated farming 6) learning center of art 7) learning center of cultural and local wisdom in Mae-Lai temple 8) local wisdom learning center of basketwork manufacturing and 9) learning center of foot spa. Moreover, The people in Mae-Lai community participated in the development of Mae-Lai's agro- tourism routes which all of processes were as followed: 1) to survey the resources and local wisdom in Mae-Lai municipality which are potential to be agro-tourism sites, 2) to arrange

agro-tourism routes in Mae-Lai municipality, 3) to train Mae-Lai key informants to prepare as local guides, 4) to sample the agro-tourism program of Mae-Lai community, 5) to define tourism site program along appropriate area, 6) to reflect data and to summarize lessons. Furthermore, there are 3 patterns of Mae-Lai's agro-tourism development, are as follows: 1) shorter program with in one day trip for visiting learning centers of sufficiency agriculture, 2) longer program, 2 days and 1 night for visiting Mae-Lai lifestyle toward sufficiency agriculture which included , studying organic agriculture, offering food to monks and touching Mae-Lai's lifestyle in the morning and 3) longer program, 4 days and 3 nights for visiting local wisdom and sufficiency agriculture which conducted practically for studying; organic agriculture; integrated farming; joint plantation, moreover, in the morning, offering food to monks, learning Mae-Lai's local wisdom thru inventing flag ship with lanna style.

Key words: The development, Cultural tourism, Mpi race, Participatory action research

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เทศบาลแม่หล่าย ตั้งอยู่เลขที่ 99 หมู่ที่ 5 ตำบลแม่หล่าย อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ มีหมู่บ้านที่อยู่ในเขตการปกครองของเทศบาล จำนวน 8 หมู่บ้าน มีจำนวนประชากรทั้งหมด 4,580 คน แยกเป็นจำนวนประชากรชาย 2,188 คน และจำนวนประชากรหญิง 334 คน และจำนวนครัวเรือน 1,656 ครัวเรือน อยู่ห่างจากตัวอำเภอเมืองแพร่ประมาณ 12 กิโลเมตร ประชาชนในเขตเทศบาลแม่หล่ายโดยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม โดยมีการเพาะปลูกข้าว เป็นหลักและหลังจากการเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าวแล้วส่วนใหญ่จะทำการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจอื่นๆ อาทิ ถั่วเหลือง ยาสูบ ข้าวโพด แตง ผักปราง และเลี้ยงสัตว์ ส่วนกลุ่มสตรีแม่บ้านส่วนใหญ่ในเขตหมู่บ้านมีอาชีพเสริม อาทิ ตัดเย็บพรมเช็ดเท้า ผ้าห่ม เสื้อหม้อห้อมประยุกต์ สีน้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของตำบลแม่หล่าย เช่น ขนมครกแม่หล่าย ข้าวแต่น พรมเช็ดเท้า เสื้อหม้อห้อมประยุกต์ ผ้ามัดย้อม น้ำลูกยอ และ สะลือ ซอ ซึง (ข้อมูลบริบทชุมชนเทศบาลแม่หล่าย)

จุดเด่นที่สนใจศึกษาเทศบาลแม่หล่าย เนื่องจาก เทศบาลตำบลแม่หล่ายมีต้นทุนทางด้านทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงได้ ทั้งนี้เทศบาลแม่หล่าย ได้รับถ้วยรางวัลรองชนะเลิศระดับประเทศ ด้าน“การบริหารจัดการพลังงานและสิ่งแวดล้อมดีเด่น ภายใต้โครงการการจัดทำแผนพลังงาน 80 ชุมชนสนองพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี 2550” เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2550 ซึ่งชุมชนเทศบาลแม่หล่ายมีการดำเนินการด้านพลังงานอยู่หลายด้าน รวมถึงมีการดำเนินกิจกรรมภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงสู่การพึ่งตนเองหลายโครงการไปพร้อมกันทั้งชุมชน เช่น การผลิตถ่านด้วยเตาเผา 200 ลิตร การผลิตไบโอดีเซลจากน้ำมันเหลือใช้ การส่งเสริมการใช้เตาแก๊สพลังงานแอลบ รวมถึงการทำเกษตรอินทรีย์ การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ และการอนุรักษ์วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อความอยู่ดี กินดี สู่การสร้างสุขภาวะของคนในชุมชน ซึ่งปัจจุบันได้กลายเป็นต้นแบบศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง(เกษตรผสมผสาน) ซึ่งมีเยาวชน ประชาชนที่สนใจและหน่วยงานราชการต่างๆทั้งในจังหวัดและต่างจังหวัดมาดูงานกันอย่างไม่ขาดสาย ด้วยเหตุผลนี้จึงเล็งเห็นศักยภาพของเทศบาลแม่หล่าย และโอกาสสู่การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนได้อีกแนวทางหนึ่งโดยอาศัยทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงแก่เยาวชน และประชาชน ทั้งในจังหวัดและต่างจังหวัดได้

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงตระหนักและเล็งเห็นความสำคัญของการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชนเทศบาลแม่หล่ายสู่การพัฒนาให้เกิดมูลค่ามากยิ่งขึ้น จึงจัดทำ โครงการวิจัยเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นของ เทศบาลแม่หล่ายอย่างมีส่วนร่วมเพื่อนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตด้านสังคม-เศรษฐกิจของชุมชน ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นในเทศบาลแม่หล่ายที่มีศักยภาพ พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว
2. เพื่อให้ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวเชิง เกษตรของเทศบาลแม่หล่าย
3. เพื่อจัดทำรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เหมาะสมกับบริบทของเทศบาล แม่หล่าย

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ได้จำแนกขอบเขตการศึกษาออกเป็น 2 ด้าน ดังนี้

1. ขอบเขตเชิงเนื้อหา : การศึกษาครั้งนี้จะทำการสำรวจแหล่งทรัพยากรและภูมิปัญญา ท้องถิ่นในเทศบาลแม่หล่ายที่มีศักยภาพพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว และศึกษากระบวนการมีส่วนร่วม ของชุมชนเทศบาลแม่หล่ายในการพัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงการหารูปแบบและแนวทาง ที่เหมาะสมในการท่องเที่ยวของชุมชนเทศบาลแม่หล่ายโดยให้คนในชุมชนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วม ตัดสินใจ ทุกกระบวนการ

2. ขอบเขตเชิงพื้นที่ : การศึกษาครั้งนี้จะทำการศึกษาในเขตเทศบาลตำบลแม่หล่าย ซึ่งตั้งอยู่ เลขที่ 99 หมู่ที่ 5 ตำบลแม่หล่าย อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ มีหมู่บ้านที่อยู่ในเขตการปกครองของ เทศบาล จำนวน 8 หมู่บ้าน มีจำนวนประชากรทั้งหมด 4,580 คน แยกเป็นจำนวนประชากรชาย 2,188 คน และจำนวนประชากรหญิง 334 คน และจำนวนครัวเรือน 1,656 ครัวเรือน อยู่ห่างจากตัวอำเภอ เมืองแพร่ประมาณ 12 กิโลเมตร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้มีคฤเทศก์ท้องถิ่น เป็นผู้นำเสนอสิ่งดีๆที่มีอยู่ในเทศบาลแม่หล่าย
2. ได้เส้นทางแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีศักยภาพในชุมชนเทศบาลตำบลแม่หล่าย
3. คนในชุมชนตำบลแม่หล่ายมีส่วนร่วมในการสำรวจและร่วมพัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน
4. ได้รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนเทศบาลตำบลแม่หล่ายที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน

นิยามศัพท์

การวิจัยและพัฒนา

การวิจัยและพัฒนา (Research and Development) หมายถึง งานที่มีลักษณะสร้างสรรค์ ซึ่งดำเนินการอย่างเป็นระบบเพื่อเพิ่มพูนคลังความรู้ ทั้งความรู้ที่เกี่ยวกับมนุษย์ วัฒนธรรม และสังคม และการใช้ความรู้เหล่านี้ เพื่อประดิษฐ์คิดค้นสิ่งที่เป็นประโยชน์ใหม่ๆ (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ [ออนไลน์], 2551)

การท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community – Based Tourism) หมายถึง การจัดการท่องเที่ยวที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของการท่องเที่ยวบนฐานคิดที่ว่าชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากร และเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว โดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตและวิถีการผลิตของชุมชนมาใช้เป็นต้นทุน หรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ ความสามารถในการดำเนินงานตั้งแต่ การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปทบทวน โดยเน้นให้เกิดความยั่งยืน สู้คนรุ่นลูกหลานและเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น ตลอดจนคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro-Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นทางการเรียนรู้วิถีเกษตรกรรม โดยเน้นการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการดำเนินกิจกรรมให้เกิดการเรียนรู้ด้าน

การเกษตรและวิถีการดำรงชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี และเป็นการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดการเรียนรู้มาทำให้เกิดประโยชน์ก่อให้เกิดรายได้ต่อชุมชน และตัวเกษตรกร นอกจากนั้น การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ยังเป็นการอนุรักษ์ควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนและผลกระทบต่อสภาพสิ่งแวดล้อม ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่เกษตรกรรม สวนเกษตร วนเกษตร สวนสมุนไพร ฟาร์มปศุสัตว์และสัตว์เลี้ยง เพื่อชื่นชมความสวยงาม ความสำเร็จ และผลิตผลิตในสวนเกษตร ได้ความรู้ ได้ประสบการณ์ใหม่ บนพื้นฐานความรับผิดชอบ มีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมของสถานที่แห่งนั้น

การมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วยความสมัครใจ ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการทุกขั้นตอนในกิจกรรมพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนเทศบาลแม่หล่าย ตั้งแต่ค้นหาปัญหา วางแผน ดำเนินการ การได้รับประโยชน์จากการพัฒนา และติดตามประเมินผลเพื่อพัฒนาชุมชนของตนด้วยความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกัน และได้รับประโยชน์จากการพัฒนานั้น

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Philosophy) หมายถึง แนวคิดที่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางทางการท่องเที่ยวในชุมชนโดยอิงวิถีในการดำเนินชีวิตของชุมชนด้วยการพึ่งตนเองบนพื้นฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน โดยตระหนักถึงความพอประมาณ มีเหตุผลและมีภูมิคุ้มกัน ในชุมชนตลอดจนการรู้จักเพิ่มพูนความรู้และมีคุณธรรม

บทที่ 2

การตรวจสอบเอกสาร

การตรวจสอบเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในบทนี้แบ่งออกเป็น 3 ตอน กล่าวคือ ตอนที่หนึ่งเป็นเรื่องของแนวคิดทฤษฎีในการวิจัย (theoretical framework) ตอนที่สองเป็น เรื่องกรอบแนวคิดในการวิจัย (conceptual framework) และตอนที่สามเป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎี

1. การท่องเที่ยว

ว่า “การเดินทาง” ภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Tour” หากแปลเป็นไทยตรงกับคำว่า “ท่องเที่ยว” เดิมมาจากภาษาฝรั่งเศส ซึ่งภาษาอังกฤษได้นำมาใช้ในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 สำหรับผู้ที่เดินทางท่องเที่ยวไป ในประเทศอังกฤษ ได้มีผู้นำคำว่า Tour ในประเทศฝรั่งเศสซึ่งใช้คำว่า Touriste ต่อมา เกิดคำว่า Tourism ซึ่งหมายถึง “ลัทธิการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา” และเมื่อการท่องเที่ยวขยายตัวมากยิ่งขึ้น Tourism ก็หมายถึงการท่องเที่ยวทั่วไป (วรรณ วลัยวนิช อังในประทีป มูลเกา , 2546)

นอกจากนั้น ได้มีนักวิชาการด้านการท่องเที่ยว ให้คำจำกัดความและความหมายของการท่องเที่ยวไว้แตกต่างกัน ดังนี้

เสรี วงศ์ไพจิตร (อังในศิริ ฮามสุโพธิ์, 2543) ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยว หมายถึง ผลรวมของปรากฏการณ์และความสัมพันธ์ต่างๆที่เกิดขึ้นมาจากปฏิสัมพันธ์หรือการกระทำต่อกันและกัน ของนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการรัฐบาล และชุมชนผู้เป็นเจ้าของบ้านในกระบวนการดึงดูดใจและต้อนรับขับสู้นักท่องเที่ยวและผู้มาเยือนอื่นๆ

ศิริ ฮามสุโพธิ์ (2543) ได้ให้คำนิยามของคำว่า การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางจากที่อยู่อาศัยตามปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว เพื่อทำการศึกษาและพักผ่อนหย่อนใจหรือก่อให้เกิดการกระทำร่วมกันของมนุษย์ทั้งทางธรรมชาติและสังคม จนเป็นเหตุดึงดูดใจให้เดินทางและท่องเที่ยวตามแหล่งต่างๆ

กล่าวโดยสรุป การท่องเที่ยว (Tourism) หมายถึง การเดินทางจากที่อยู่อาศัยไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราวโดยสมัครใจ ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้ วัตถุประสงค์ของการเดินทางก็เพื่อการท่องเที่ยว ความบันเทิงรื่นเริงสนุกสนาน ซึ่งไม่รวมถึงการเดินทางเพื่อธุรกิจการค้า

การรบ การศึกษา การรักษาพยาบาล การกลับภูมิลำเนา หรือการพำนักอยู่เป็นการถาวร เป็นปรากฏการณ์และความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ หรือการกระทำต่อกันของนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการรัฐและชุมชน ผู้เป็นเจ้าของบ้านในกระบวนการดึงดูดใจ และการต้อนรับที่อบอุ่นแก่นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือน (ประทีป มูลเกา , 2546)

2. การท่องเที่ยวโดยชุมชน

David A. Fennell (1999) นักวิชาการด้านการท่องเที่ยว แห่งภาควิชาบัณฑิตการและการพักผ่อนศึกษา มหาวิทยาลัยบร็อก ประเทศแคนาดา ได้เสนอแนวคิดการท่องเที่ยวในแนวคิดที่ว่า การท่องเที่ยวไม่ควรช่วงชิงการใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน แต่ควรมุ่งตอบสนองความต้องการของคนในท้องถิ่นให้มากที่สุด ด้วยการใช้เทคโนโลยีในชุมชนเท่าที่จำเป็น ที่สำคัญยังต้องมีการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกับคนในชุมชน

Fennell ได้เสนอแนะแนวทางใหม่ของการท่องเที่ยว ที่ให้ความสำคัญต่อ "สิทธิการจัดการชุมชน" ด้วยตัวของคนในชุมชนเอง ทั้งในด้านการวางแผน การจัดการ ที่รวมถึงการสร้างกระบวนการเรียนรู้ ในการจัดการท่องเที่ยว การกระจายรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยว อันเป็นสิ่งสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยว อาจกล่าวได้ว่าข้อเสนอแนะดังกล่าว ก็คือ **การท่องเที่ยวชุมชน** (community tourism) ที่มองเห็นสิ่งที่ชุมชนควรได้รับ เพื่อแลกกับสิ่งสำคัญที่ชุมชนจะต้องเสียไป ในลักษณะของการได้กับได้ (win-win) ทั้งระหว่างนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ รัฐ และคนในชุมชน

นอกจากนั้น Fennell ได้เสนอคุณสมบัติที่สำคัญของการท่องเที่ยวชุมชน ควรประกอบไปด้วย 5 ประการ ดังต่อไปนี้

- 1.ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่มีผลกำไรตอบแทน มายังครอบครัวของสมาชิกในชุมชน ในฐานะการเปิดให้เป็นที่พักอาศัยของนักท่องเที่ยวในชุมชนนั้น ๆ โดยไม่ต้องผ่านนายหน้าใด ๆ อันจัดเป็นการสร้างรายได้ทางตรงแก่คนในชุมชน อย่างไรก็ดี แต่ละครอบครัวเจ้าของที่พักเองก็ควรได้รับการฝึกอบรม และเตรียมความพร้อม เพื่อให้พร้อมรับนักท่องเที่ยวเข้ามาพักอาศัยกับครอบครัวของตนเอง

- 2.ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ชุมชนได้รับประโยชน์โดยรวมอย่างแท้จริง ไม่ว่าจะเป็นการสร้างสาธารณูปโภค และการยกระดับความเป็นอยู่ที่ยั่งยืน "เพื่อสมาชิกในชุมชน" แต่ไม่ใช่ "เพื่อนักท่องเที่ยว"

- 3.ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดความตึงเครียด ด้านสังคมและวัฒนธรรมในชุมชน อันเนื่องมาจากความพยายาม นำความทันสมัยแบบตะวันตก (westernization) เช่น โคคาโคลา แม็คโดนัลด์ มาร์riott ฯลฯ เข้ามาสู่ชุมชน เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว พร้อมกับดึงสำนักนี้ร่วม

ของคนในชุมชนออกไป ด้วยการกลืนสมาชิกในชุมชนให้อยู่กับความทันสมัยดังกล่าว อันจะนำมาซึ่งปัญหาทางสังคมและวัฒนธรรม ที่จะเกิดขึ้นตามมาอีกเป็นจำนวนมาก

4.ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่สร้างจิตสำนึก ในการเคารพและรักษาสีงแวดล้อม สังคม ตลอดจนวัฒนธรรมในชุมชนให้เกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยว ดังนั้น แม้ว่าการท่องเที่ยวบางประเภท ที่พยายามดิ้นรนกว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หากแต่ไม่มีกิจกรรมในลักษณะของการสร้างจิตสำนึกดังกล่าว ก็มีอาจกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวนั้นเป็นการท่องเที่ยวชุมชนโดยแท้

5.ต้องเป็นการท่องเที่ยว ที่ก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ ทั้งในระดับนานาชาติ นานาภูมิภาค ที่ล้วนอยู่ภายใต้มนาววัฒนธรรม โดยนัยนี้ การท่องเที่ยวชุมชน ต้องเป็นการท่องเที่ยว ที่สอนให้นักท่องเที่ยวเคารพในความหลากหลายทางชีวภาพ และวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในสังคม และไม่มองว่าใคร "เจริญกว่า" และใคร "ด้อยกว่า" ดังเช่นเหตุผลของนักท่องเที่ยวบางประเทศ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เดินทางไปประเทศเพื่อนบ้าน ก็เพราะต้องการไปดู "ความล้าหลัง (กว่าตนเอง) เมื่อ 30 ปีที่แล้ว" นั่นเอง

ในปัจจุบันการท่องเที่ยว ได้เข้ามาเป็นส่วนสำคัญ ในฐานะจักรกล ในการขับเคลื่อนภาวะการพัฒนาประเทศ การท่องเที่ยวชุมชนเองก็ไม่ได้ปฏิเสธในประเด็นนี้ หากแต่การกลับมาท่องเที่ยวอีกครั้ง จะต้องเป็นการท่องเที่ยวอันเนื่องมาจากความประทับใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อความเป็นธรรมชาติทั้งสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรมที่ถูกปรุงแต่งเพื่อการท่องเที่ยวน้อยที่สุด (บุญยศฤกษ์ อเนกสุข, 2547)

3. การท่องเที่ยวเชิงเกษตร

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง การท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นทางการเรียนรู้วิถีเกษตรกรรม โดยเน้นการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการดำเนินกิจกรรมให้เกิดการเรียนรู้ด้านการเกษตรและวิถีการดำรงชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี และเป็นการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดการเรียนรู้มาทำให้เกิดประโยชน์ก่อให้เกิดรายได้ต่อชุมชน และตัวเกษตรกร นอกจากนั้น การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ยังเป็นการอนุรักษ์ควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนและผลกระทบต่อสภาพสิ่งแวดล้อม ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่เกษตรกรรม สวนเกษตร วนเกษตร สวนสมุนไพร ฟาร์มปศุสัตว์และสัตว์เลี้ยง เพื่อชื่นชมความสวยงาม ความสำเร็จ และเพลิดเพลินในสวนเกษตร ได้ความรู้ ได้ประสบการณ์ใหม่ บนพื้นฐานความรับผิดชอบ มีจิตสำนึกต่อการรักษา สภาพแวดล้อมของสถานที่แห่งนั้น (http://www.kmitl.ac.th/agritech/nutthakorn/04090035_2202/multiweb/agrotour/index.htm)

4. แนวคิดต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืน

การพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของไทยตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) เป็นต้นมานั้น เป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีเป้าหมายนำเงินตราต่างประเทศ โดยสร้างงานสร้างอาชีพให้เศรษฐกิจเจริญก้าวหน้า และเติบโตอย่างรวดเร็ว นับจากปี พ.ศ.2525 เรื่อยมา อุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยมีความเจริญทางเศรษฐกิจขึ้นเป็นลำดับ สร้างรายได้เข้าประเทศ เป็นอันดับหนึ่งมากกว่าสินค้าส่งออก ทั้งสินค้าส่งออกและสินค้าเกษตรกรรม ต่อมาในปี พ.ศ.2530 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้ประกาศเป็นปีท่องเที่ยวไทย (Visit Thailand Year) เป็นครั้งแรก แม้ว่าททท.ได้วางแผนพัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยวไว้ เพื่อป้องกันผลกระทบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวที่อาจเกิดคู่กัน โดยมีนโยบายหลักในข้อ 3 ว่า “อนุรักษ์และฟื้นฟูสมบัติ วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้คงความเป็นเอกลักษณ์ของไทยไว้ด้วยดีที่สุด” แต่ผู้ประกอบการหลายรายมิได้ปฏิบัติตามแผนฯ แต่กลับมุ่งใช้ทรัพยากรกันอย่างฟุ่มเฟือย ขาดจิตสำนึกต่อการรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม ขาดการรับผิดชอบ การเสียสละต่อส่วนรวม ละเลย และละเมิดต่อกฎระเบียบ กฎหมาย ในที่สุดประมาณปี พ.ศ. 2528 – 2529 เมืองหลักทางการท่องเที่ยวหลายแห่ง ได้รับผลกระทบจากมลพิษทางสิ่งแวดล้อม เช่น ปัญหาขยะ ปัญหาน้ำเสีย ปัญหาสิ่งแวดล้อม (น้ำ ไฟ โทรศัพท์) ไม่เพียงพอ ในเมืองต่างๆ เช่น เมืองพัทยา เกาะเสม็ด ตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) ททท.

หลักการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

นักวิชาการด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว ได้กำหนดหลักการในการจัดการการท่องเที่ยวทุกรูปแบบที่ยั่งยืน ตามหลักการการพัฒนาการท่องเที่ยวของโลก iva ดังนี้การจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

1.อนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอคิ (Using Resource Sustainable) หมายถึงผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องมีวิธีการจัดการใช้ทรัพยากร ทั้งมรดกทางธรรมชาติ และมรดกทางวัฒนธรรมที่มีอยู่อย่างคั้งเดิมอย่างเพียงพอหรือใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ใช้อย่างประหยัดต้องคำนึงถึงต้นทุนอันเป็นคุณค่าและคุณภาพของธรรมชาติ ต้นทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญประกอบอยู่ด้วยการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึงการสงวนรักษาคุณภาพของทรัพยากรให้มีคุณค่าต่อชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีมีความสุข รู้วิธีการใช้ทรัพยากรอย่างคั้งคั้ง ปรับปรุงบำรุงให้เกิดประโยชน์ได้นาน เพิ่มพูนและเสริมสร้างไว้ให้มีมากเพียงพอต่อการใช้เพื่อการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสมการปรับปรุงและฟื้นฟูทรัพยากรนั้น ต้องคงความเป็นเอกลักษณ์อย่างคั้งเดิมไว้ให้มากที่สุด เกิดผลกระทบอันเป็นผลเสียน้อยที่สุด โดยการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านประยุกต์กับเทคโนโลยีแบบใหม่ การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด อย่างเหมาะสม และสามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างยาวนาน ตัวอย่างการอนุรักษ์ป่าไฟเราสามารถเข้าไปตัดต้นไม้ที่แก่สามารถใช้งานได้หรือเก็บหน่ออ่อนไปกิน

เป็นอาหารได้กอละ 2-4 ต้น โดยทิ้งหน่ออ่อนไว้กอละ 3-4 หน่อและปล่อยให้มันเติบโตต่อไปเป็นต้น
แก่ เพื่อเก็บไว้ใช้ต่อไปได้ หรือการจัดงานประเพณีสงกรานต์ ควรจัดงานในรูปแบบเดิมที่ปู่ย่าตายาย
เคยจัดกัน การเล่นน้ำควรเป็นไปอย่างสุภาพใช้ขันตักรดที่ตัวกัน (มิใช่ใช้ถังยกสาด อันเป็นกิริยาที่ไม่
สุภาพ)

2.ลดการบริโภคและใช้ทรัพยากรที่เกินความจำเป็น กับลดการก่อของเสีย (Reducing Over-consumption and Waste) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยว ต้องร่วมกันวางแผนกับ
ผู้เกี่ยวข้องจัดการการใช้ทรัพยากร ธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ หรือจัดหาทรัพยากรอื่นที่มี
คุณสมบัติ มีคุณภาพเหมือนกัน หรือใช้ทดแทนกันได้ เพื่อลดการใช้ทรัพยากรที่หายาก เช่น
สิ่งก่อสร้างที่ใช้ไม้จากธรรมชาติ หากคิดให้ลดการใช้ไม้ลงโดยใช้วัสดุที่มีคุณสมบัติคล้ายไม้สร้าง
เสริมประกอบก็เป็นการลดการใช้ไม้ หรือลดการตัดต้นไม้ลงได้ เป็นต้น หรือกรณีที่สร้างอาคารเพื่อ
บริการนักท่องเที่ยวผู้ประกอบการจะต้องวางแผนก่อสร้างอาคารให้ได้รับแสงสว่างธรรมชาติมาก
ที่สุด อาจใช้วัสดุโปร่งแสงประกอบ เพื่อลดการใช้แสงสว่างจากไฟฟ้า โรงแรมบางแห่งออกแบบ
ห้องคิฟฟ์ซอไปให้มีพื้นที่ใช้สอย 2 บริเวณ คือพื้นที่เป็นระเบียบมีแสงสว่างและลมพัดผ่านได้
ตลอดเวลา อีกส่วนหนึ่งในอาคารใช้เครื่องปรับอากาศ ซึ่งนับเป็นการจัดการที่ลดการใช้พลังงาน
ไฟฟ้าได้ การใช้เชื้อเพลิงและไฟฟ้าอย่างประหยัดนั้น อาจหาพลังงานจากธรรมชาติทดแทนได้ เช่น
การใช้กังหันลม การใช้เซลล์พลังงานแสงอาทิตย์ และการใช้กระเบื้องใส เป็นต้น การลดการใช้
ทรัพยากรธรรมชาติ และลดการใช้พลังงานไฟฟ้านั้นมีส่วนช่วยในการลดค่าใช้จ่าย หรือลดต้นทุน
การผลิตทำให้ธุรกิจมีผลกำไรมากขึ้นส่วนการลดการก่อของเสีย อาทิ ขยะปฏิกูลต้องหาวิธีการจัดการ
โดยการแยกประเภทขยะ ซึ่งขยะแห้งอาจนำเข้าระบบการหมุนเวียนการใช้ (Reuse) การใช้ซ้ำ
(Renew) และการแปรรูปกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ (Recycle) ส่วนขยะเปียก อาจนำไปทำปุ๋ยอินทรีย์
และน้ำหมักปุ๋ยอินทรีย์ได้

3.รักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติสังคม และวัฒนธรรม (Maintain Diversity) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องวางแผนขยายฐานการท่องเที่ยวโดยการรักษาและ
ส่งเสริมให้มีความหลากหลาย เพิ่มขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และ
แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิม โดยการเพิ่มคุณค่า และมาตรฐานการบริการ เพื่อให้
นักท่องเที่ยวใช้เวลาท่องเที่ยวในสถานที่นั้นนานขึ้น หรือกลับไปเที่ยวซ้ำอีก เช่น แหล่งท่องเที่ยวที่
เป็นน้ำตก อาจเพิ่มกิจกรรมการดูนก การปีนหน้าผา เป็นต้น หรือหมู่บ้านวัฒนธรรม และแหล่ง
โบราณคดี อาจเพิ่มกิจกรรมการนั่งเกวียนเทียมวัวหรือควาย การทำเส้นทางจักรยานให้นักท่องเที่ยว
ชมรอบหมู่บ้าน การเป็นอาสาสมัครนักโบราณคดีขุดค้น ขุดแต่งแหล่งโบราณคดีโดยมีนักโบราณคดี
สอนหลักการเบื้องต้นให้ เป็นต้น

4.ประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว (Integrating Tourism into Planing) ผู้รับผิดชอบการพัฒนา การท่องเที่ยวไม่เพียงแต่ทำงานตามแผนที่วางไว้ แต่ต้องประสานแผนการพัฒนา กับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องเช่น แผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองท้องถิ่น (อบต. หรือเทศบาล) แผนพัฒนาของสำนักงานโยธาและแผนสิ่งแวดล้อม แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาของกระทรวง ทบวง กรม ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อให้การพัฒนาการทำงานในสถานที่ท่องเที่ยวเดียวกันมีศักยภาพ เพิ่มขึ้น

5.ต้องนำการท่องเที่ยวขยายฐานเศรษฐกิจในท้องถิ่น (Supporting Local Economy) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องประสานงานกับองค์กรปกครองท้องถิ่น และหน่วยงาน ราชการ ที่เกี่ยวข้องส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวในท้องถิ่น โดยสรรหาความโดดเด่นของทรัพยากร ในท้องถิ่น นำไปประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการขายการท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไป เที่ยวให้มากขึ้น เป็นการสร้างรายได้กระจายสู่ประชากรที่ประกอบการในท้องถิ่น ตัวอย่างเช่น การหา ผลิตภัณฑ์และ กิจกรรมใหม่ ๆ ในแต่ละตำบล อันเป็นนโยบายของรัฐบาลปัจจุบันก็เพื่อการขยายฐาน สร้างรายได้เสริมให้กับท้องถิ่น

6.การมีส่วนร่วม การสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวกับท้องถิ่น (Involving Local Communities) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวควรร่วมทำงานกับท้องถิ่นแบบองค์รวม (Participation Approach) โดยเข้าร่วมทำในลักษณะหน่วยงานร่วมจัด เช่น เป็นหน่วยงานร่วมทำ กิจกรรมสาธารณะประโยชน์ เป็นหน่วยงานร่วมวิเคราะห์ หรือร่วมแก้ปัญหาด้วยกัน เป็นหน่วยงาน ร่วมส่งเสริมการขายการท่องเที่ยวด้วยกัน ร่วมประเมินผลการท่องเที่ยว เป็นต้น นอกจากนี้ยังต้อง ประสานเครือข่ายระหว่างองค์กรและท้องถิ่น เพื่อยกระดับคุณภาพของการจัดการการท่องเที่ยวใน ท้องถิ่นด้วย

7.หมั่นประชุม และปรึกษาหารือกับผู้เกี่ยวข้องที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน (Consulting Stakeholders and the Public) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องประสานกับพหุภาคี ได้แก่ ชุมชนหรือประชาคมในพื้นที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยว สถาบันการศึกษา สถาบันการศาสนา หน่วยงานราชการที่รับผิดชอบในพื้นที่ เพื่อร่วมประชุม ปรึกษาหารือ ทั้งการเพิ่มศักยภาพให้กับแหล่งท่องเที่ยวการประเมินผลกระทบการท่องเที่ยว การ แก้ไขปัญหาที่เกิดจากผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและด้านการตลาด โดยจัดการประชุมกันอย่าง สม่ำเสมอ เพื่อร่วมปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน เป็นการลดข้อขัดแย้งในผลประโยชน์ที่ต่างกัน เช่น การ กำหนดราคาค่าบริการรถโดยสาร หรือรถรับจ้างในท้องถิ่น ควรเป็นราคารมาตรฐานเดียวกันหรือการ ใช้ที่สาธารณะประโยชน์ การใช้น้ำดิบเพื่อบริโภคจากแหล่งเดียวกัน การจัดการขยะ การบำบัดน้ำเสีย เป็นต้น

8.การพัฒนาบุคลากร (Training Staff) การให้ความรู้ การฝึกอบรม การส่งพนักงานดูงาน อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้พนักงานมีความรู้ มีแนวคิด และวิธีปฏิบัติในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน นับเป็นการพัฒนาบุคลากรในองค์กร เป็นการช่วยยกระดับมาตรฐานการบริการการท่องเที่ยว เช่น การฝึกอบรมพนักงานเสิร์ฟในร้านอาหารให้รู้วิธีการเสิร์ฟอาหารที่เป็นมาตรฐานสากล การฝึกแม่บ้านให้การต้อนรับแบบโฮมสเตย์ การอบรมนักท่องเที่ยวอาสาสมัคร อบรมนักท่องเที่ยวอาสาสมัครด้านวัฒนธรรม เป็นต้น

9.การจัดเตรียมข้อมูลคู่มือบริการข่าวสารการท่องเที่ยวให้พร้อม (Marketing Tourism Responsibly) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องร่วมกับผู้เกี่ยวข้องจัดเตรียมข้อมูลข่าวสาร การท่องเที่ยวข่าวสารการบริการการขาย ให้พร้อมมีเพียงพอต่อการเผยแพร่ ซึ่งอาจจัดทำในรูปแบบสื่อ ทัศนูปกรณ์รูปแบบต่าง ๆ เช่น คู่มือการท่องเที่ยว คู่มือการตลาดการท่องเที่ยวที่เป็นเอกสารแผ่นพับ หนังสือคู่มือ วิดีโอ แผ่นซีดีรอม เป็นต้น

10.ประเมินผล ตรวจสอบ และวิจัย (Undertaking Research) ความจำเป็นต่อการช่วยแก้ปัญหาและเพิ่มคุณค่า รวมถึงคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวการลงทุนในธุรกิจท่องเที่ยว ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวและผู้ประกอบการจะต้องมีการประเมินผล การตรวจสอบผลกระทบ และการศึกษาวิจัยอย่างสม่ำเสมอ โดยการสอบถามผู้ใช้บริการโดยตรง การสอบถามเห็นจากใบประเมินผล หรือการวิจัยตลาดการท่องเที่ยว เพื่อทราบผลของการบริการนำมาปรับปรุงและแก้ไขการจัดการ การบริการอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อความประทับใจและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว (สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา : <http://www.stou.ac.th/Tourism>)

5. กระบวนการมีส่วนร่วม

กระบวนการมีส่วนร่วม (Participatory Action Process) เป็นเทคนิคการศึกษาและวิเคราะห์ ปัญหาชุมชนที่เน้นให้คนในชุมชนสามารถรวมตัวกันในรูปแบบขององค์กรประชาชนที่มีประสิทธิภาพ โดยเพิ่มศักยภาพของคนในชุมชนด้วยระบบข้อมูล ให้ประชาชนเห็นความสำคัญของข้อมูล เพราะข้อมูลจะช่วยให้คนในชุมชนสามารถวิเคราะห์ปัญหาของชุมชนและดำเนินการพัฒนาชุมชนต่อไปได้ ลักษณะที่สำคัญของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม คือ 1) ในการวิเคราะห์ปัญหาชุมชนต้องไปใช้ชีวิตร่วมกับคนในชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งและถูกต้อง 2) เน้นการจัดการชุมชนและการมีส่วนร่วมในรูปแบบของการรวมตัวเป็นองค์กรของคนในชุมชน 3) ให้คนในชุมชนคิดและตัดสินใจโดยตนเอง โดยไม่มีการครอบงำและมีบทบาทในทุกขั้นตอน 4) เป็นการผสมผสานแนวความคิดของการจัดการชุมชน (Community Organization) และการเรียนรู้ของชุมชนเข้าด้วยกัน (Problem Base Learning) 5) มีขั้นตอนการดำเนินงาน 5 ขั้นตอน ดังนี้

5.1) ระยะก่อนทำการศึกษาวิจัย มีขั้นตอนที่สำคัญ คือ

- การคัดเลือกชุมชนและการเข้าถึงชุมชน
- การบูรณาการนักวิจัยเข้ากับชุมชน
- การศึกษาสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของชุมชน
- การเผยแพร่แนวความคิดแก่ชุมชน

5.2) ระยะดำเนินการวิจัย มีขั้นตอนที่สำคัญ คือ

- การศึกษาวิเคราะห์ปัญหาร่วมกับชุมชน
- การฝึกอบรมทีมวิจัยของชุมชน
- การวิเคราะห์ปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นและกำหนดแนวทางออกด้วย
- การออกแบบการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม
- การวิเคราะห์ข้อมูล
- การนำเสนอข้อมูลต่อที่ประชุมของชุมชน

5.3) ระยะการจัดทำแผนงาน มีขั้นตอนที่สำคัญ คือ

- การฝึกอบรมทีมงานวางแผนชุมชน
- การกำหนดโครงการหรือกิจกรรม
- การศึกษาความเป็นไปได้ของแผนงาน
- การแสวงหางบประมาณและหน่วยงานที่สนับสนุน
- การวางแผนเพื่อติดตามและประเมินผล

5.4) ระยะการปฏิบัติงานตามแผน มีขั้นตอนที่สำคัญ คือ

- การกำหนดทีมงานปฏิบัติงานในรูปของอาสาสมัคร
- การฝึกอบรมทักษะในการปฏิบัติงานให้กับทีมงาน

5.5) ระยะติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน

- การกำหนดทีมงานติดตามและประเมินผลของชุมชน
- การฝึกอบรมความรู้และเทคนิคในการติดตามและประเมินผลงาน
- ติดตามการดำเนินงานของฝ่ายปฏิบัติงานทุกระยะ

- นำข้อมูลเสนอต่อที่ประชุมของชุมชน เพื่อรับทราบและข้อคิดเห็นเพิ่มเติม ซึ่งจะทำให้เป็นผลงานที่เกิดจากความพยายามร่วมกันศึกษาวเคราะห์ปัญหาและการแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยคนในชุมชนทุกกลุ่มทุกฝ่าย (สนธยา พลศรี, 2545)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

คารุณี บุญธรรม (2546) ได้ศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมโดยชุมชนชาวม้ง บ้านน้ำเค จังหวัดพะเยา จากผลการวิจัยพบว่า ชุมชนม้งบ้านน้ำเค-สานก้อย มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม ด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และมีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญอีกหลายแห่ง เช่น ถ้ำ น้ำตก สวนสมุนไพร ของเลา ท้าว องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยว เช่น การจักสาน การประดิษฐ์เครื่องเงิน การแปรรูปสมุนไพร การประดิษฐ์ผ้าปักลายชาวเขา และมีคณะกรรมการที่เป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการท่องเที่ยวจำนวน 15 คน ซึ่งมีโครงสร้างของคณะกรรมการ มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบตามแผนการดำเนินงานเตรียมความพร้อมชุมชน แผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว แผนพัฒนาผลิตภัณฑ์ และแผนการประชาสัมพันธ์ และที่สำคัญได้รูปแบบการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณี วิธีการดำเนินชีวิตซึ่งจากการทดลองจัดกิจกรรมทัวร์ศึกษาวัฒนธรรมเทศกาลปีใหม่ม้ง และทัวร์ศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพของป่าต้นน้ำยม ทำให้ชุมชนได้มีกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการ การท่องเที่ยวและเป็นการเพิ่มมูลค่าให้มีความสำคัญกับทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี วิธีการดำรงชีวิต สิ่งสำคัญคือกระบวนการเรียนรู้สร้างโอกาสให้กลุ่มคนในสังคมทุกกลุ่มตั้งแต่ผู้สูงอายุ กลุ่มพ่อบ้าน แม่บ้านและกลุ่มเยาวชนและเด็ก ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนต่อไป (http://www.vijai.org/research/project_content.asp?projID= RDG4 4N0023)

ณัฐณิษฐ์ ทวีผล ได้ศึกษาเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนป่าเมี่ยง: กรณีศึกษาบ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว ถึงอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ พบว่างานวิจัยฉบับนี้เป็นการศึกษาถึงการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ป่าเมี่ยงซึ่งดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวภายใต้กระแสนโยบายการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนดังกล่าวมีศักยภาพตลอดจนความพร้อมในด้านสิ่งดึงดูดใจทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยอาศัยแนวคิดที่สำคัญในการวิเคราะห์ได้แก่ แนวคิดที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืน แนวคิดนิเวศวิทยา เศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อม และแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

ประเด็นสำคัญในการศึกษา คือ ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกดำเนินการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วิธีคิดและวิธีการในการบริหารรวมถึงปัญหาและอุปสรรคที่ชุมชนประสบ และกระบวนการเรียนรู้และการปรับตัวเพื่อจัดสรรและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของท้องถิ่นผู้ศึกษาได้เก็บข้อมูลทั้งในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วน

ร่วม และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการโดยการสนทนากลุ่ม พบว่าชุมชนมีการปรับตัวเพื่อแก้ไขปัญหาความไม่ยั่งยืนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยมีการจัดการการท่องเที่ยวแบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อสร้างรายได้เสริม สร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน ปกป้องรักษาธรรมชาติและวัฒนธรรม ทั้งยังสามารถเป็นรูปแบบการบริการการท่องเที่ยวและเป็นทางเลือกในการพัฒนาแก่ชุมชนอื่นๆ ต่อไป ข้อค้นพบที่สำคัญของงานศึกษานี้สามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเด็นด้วยกัน ได้แก่

ประเด็นที่หนึ่ง ชุมชนบ้านแม่กำปองมีการผสมผสานแนวคิดและแนวทางที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งจากมุมมองทางวิชาการ องค์กรของรัฐ และองค์กรธุรกิจเอกชน กระทั่งกลายเป็นการจัดการการท่องเที่ยวที่มีรูปแบบและกิจกรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่

ประเด็นที่สอง บทบาทของ “เมียขง” และ “ป้าเมียขง” ในชุมชนบ้านแม่กำปองได้เพิ่มเติมจากเดิมที่เป็นสินค้าสำหรับบริโภคซึ่งสร้างรายได้หลักแก่ครัวเรือน ให้สามารถเป็นสินค้าสำหรับธุรกิจบริการ ซึ่งสร้างรายได้เสริมแก่ชุมชน ทั้งนี้ถือได้ว่าเป็นการสร้าง “มูลค่า” ให้เกิดขึ้นในระบบ “คุณค่า” ของระบบนิเวศเกษตร ป้าเมียขง และ “มูลค่า” ที่เกิดขึ้นยังส่งผลให้ชุมชนเกิดความตระหนักใน “คุณค่า” ของทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอยู่ในพื้นที่ได้มากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยได้แก่ ชุมชนควรมีความพยายามจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานการอนุรักษ์ธรรมชาติและวัฒนธรรม มีการเน้นย้ำให้การท่องเที่ยวเป็นเพียงทางเลือกหนึ่งในการสร้างรายได้เสริมแก่ชุมชน นอกจากนี้ผู้นำชุมชนยังต้องมีศักยภาพในการระดมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากมุมมองของสมาชิกในชุมชน อันจะนำมาซึ่งการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างแท้จริง ในอนาคต ควรมีการศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผลกระทบที่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีต่อชุมชน และแนวโน้มการสืบทอดอาชีพผลิตเมียขงเพื่อเข้าสู่ตลาดบริโภคและตลาดบริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมถึงแนวทางการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนต่อไป (http://www.soc.cmu.ac.th/~socant/thesis_all/Nuttanee_Thaveephon.htm)

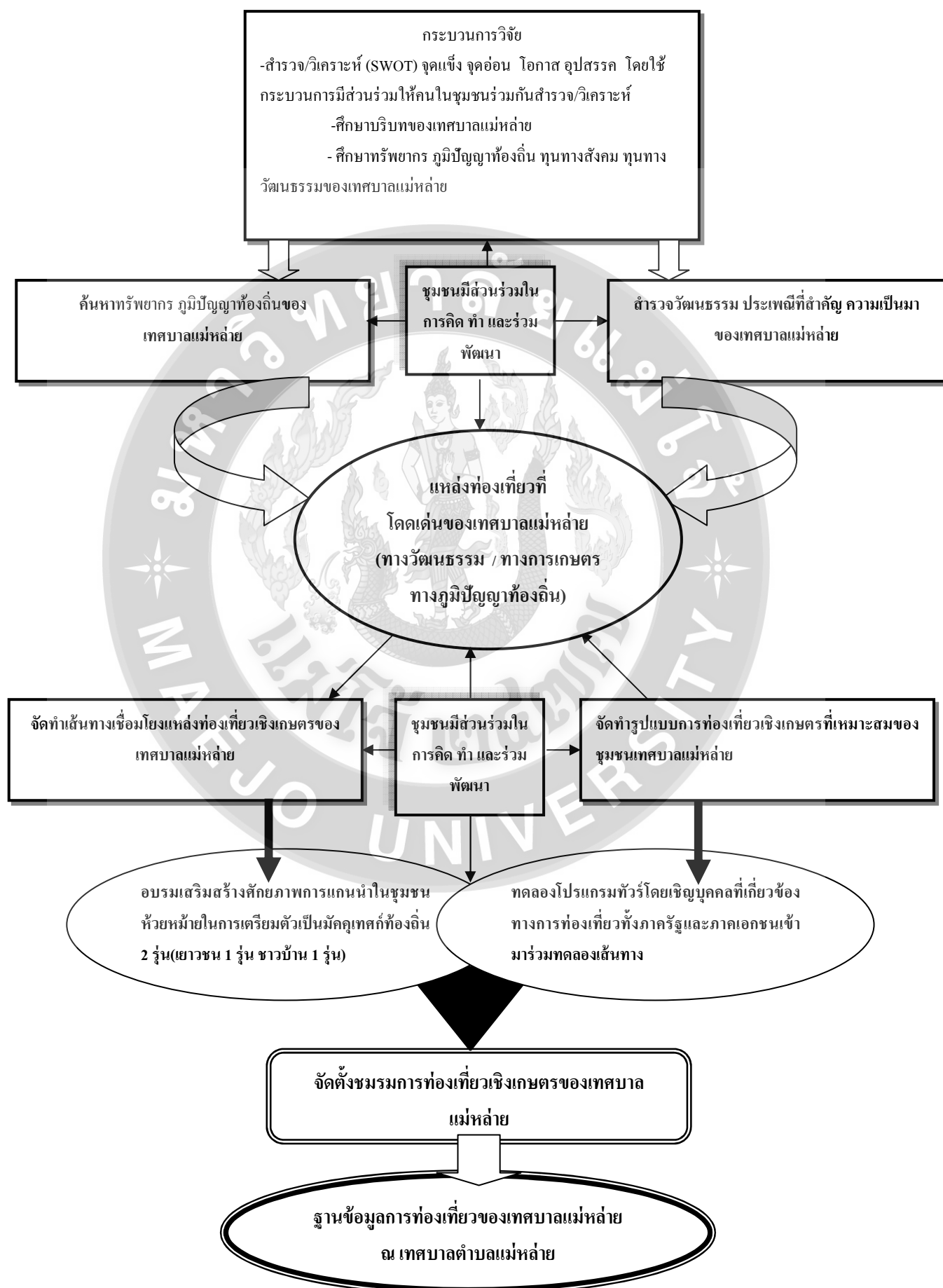
อุดร วงษ์ทับทิม และคณะ (อ้างใน สินธุ์ สโรบล, 2546) ได้กล่าวในโครงการ “ชุมชนกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม ตำบลแม่ฮี้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน” ว่า การดำเนินการวิจัยเพื่อท้องถิ่นต้องมีความสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ ประชาชนทุกคนล้วนเป็นเจ้าของทรัพยากร การจะนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น ต้องผ่านกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของคนในท้องถิ่น และมีจิตสำนึกของคนในท้องถิ่น ให้ประชาชนในชุมชนได้เข้ามามี

ส่วนร่วมโดยตรงตั้งแต่ต้น โดยเริ่มจากการประชุม ระดมความคิด วางแผน ตัดสินใจ กำหนดแนวทาง ดำเนินงาน ประเมินผลงาน และรับผลประโยชน์

ไกรสิทธิ์ สิทธิโชค (อ้างใน สินธุ์ สโรบล, 2546) ได้ยกตัวอย่างกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนชาวไทยภูเขาเผ่าอาข่าอย่างมีส่วนร่วมในการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารกลุ่มท่องเที่ยวของชนเผ่าตนเอง นอกจากนั้นยังใช้กฎจาริต พิธีกรรม ประเพณี แผนงานท่องเที่ยวมาเป็นเครื่องมือบริหารจัดการในชุมชนด้วย มีการจัดสรรรายได้ที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว โดยนำเข้ากลุ่มท่องเที่ยวร้อยละ 60 พัฒนาโรงเรียนร้อยละ 15 พัฒนาชุมชนร้อยละ 15 สนับสนุนองค์การบริหารส่วนตำบล ร้อยละ 10 เป็นต้น ซึ่งถือว่าเป็นการคิดโดยชุมชน ทำโดยชุมชนและเพื่อชุมชนอย่างแท้จริง

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้รูปแบบการการวิจัยเชิงบรรยาย เน้นการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ พูดคุย การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันผ่านเวทีชาวบ้าน และศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยกรอบการเก็บข้อมูลที่ศึกษาจัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์ระหว่างแกนนำชุมชนตำบลแม่หล่าย และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง รวมถึงศึกษาจากการดำเนินกิจกรรมต่างๆของแกนนำชุมชนตำบลแม่หล่าย ประชากรกลุ่มตัวอย่างเป็นการเลือกแบบเจาะจงจำนวน 80 คน จาก 8 หมู่บ้านในตำบลแม่หล่าย ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านแม่หล่าย หมู่ที่ 2 บ้านแม่หล่ายต้นมื่น หมู่ที่ 3 บ้านแม่หล่ายใต้ และหมู่ที่ 4 บ้านแม่หล่ายต้นมื่นเหนือ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เป็นการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) จำนวน 80 คน เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยพิจารณาจากแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง 8 แหล่ง ที่มีเส้นทางคมนาคมเข้าถึง และจัดประชุมกลุ่มย่อย โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นเกษตรกรจากแหล่งศูนย์เรียนรู้ที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ที่ใช้ในการประเมิน จำนวน 8 คน แกนนำชุมชนจาก 8 หมู่บ้านละ 9 คน ซึ่งได้แก่แกนนำชุมชน ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ปราชญ์ชาวบ้าน แกนนำเด็กและเยาวชนในชุมชนแม่หล่าย เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลแม่หล่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อการได้มาซึ่งข้อมูลที่ละเอียดครบถ้วนและตรงประเด็นที่สัมภาษณ์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research: PAR) ที่ผสมผสานการใช้เทคนิคในกระบวนการพัฒนาหลายวิธี ได้แก่ เทคนิคการประชุมกลุ่มย่อย (focus group discussion) เทคนิค SWOT Analysis กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เช่น การการระดมสมอง การฝึกปฏิบัติจริง เป็นต้น

การทดสอบเครื่องมือ

ข้อมูลในขั้นตอนการวิจัยนี้เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ จึงต้องมีการตีความและสร้างความเข้าใจที่ตรงกันในข้อมูลที่ได้มา กล่าวคือ ควรตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลกับการตีความของผู้วิจัยเกี่ยวกับความเป็นจริงระดับต่างๆ กับความคิดของผู้ให้ข้อมูลว่าสอดคล้องต้องกันหรือไม่ โดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) ซึ่งเป็นการตรวจสอบแหล่งที่มาต่างๆ ของข้อมูล ทั้งการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (data triangulation) และการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (methodological triangulation) นอกจากนี้ข้อมูลต่างๆ ที่ใช้ประกอบการวิจัยและการตีความเรื่องราวต่างๆ ต้องผ่านการตรวจสอบเป็นระยะๆ ทุกขั้นตอน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) ได้จากการสอบถามข้อมูลเบื้องต้น และสัมภาษณ์เชิงลึกจากแกนนำเกษตรกรศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในตำบลแม่หล่าย ปราชญ์ชาวบ้าน รวมถึงหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน เช่น เทศบาลตำบลแม่หล่าย โรงเรียนบ้านแม่หล่าย วัดแม่หล่ายกาช่อง ตลอดจนนักวิชาการท้องถิ่นที่เป็นผู้เชี่ยวชาญหรือได้ศึกษาเกี่ยวกับชุมชน โดยมีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก รวมถึงมีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม มีการศึกษาเรียนรู้และวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยให้คนในชุมชนแม่หล่ายมีส่วนร่วมในการคิด ทำ แก้ปัญหา พัฒนา ประเมินผล ร่วมกับนักวิจัย
2. ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) ได้จากการศึกษาเอกสารของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น ข้อมูลด้านสถิติต่างๆ แผนที่ ข้อมูล กชข 2 ค. ข้อมูล จปฐ. สิ่งตีพิมพ์ วารสาร บทความวิจัย ตลอดจนเอกสารต่างๆ ในชุมชนและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชนแม่หล่าย

วิธีการประมวลผลและสังเคราะห์ข้อมูล

เป็นการวิเคราะห์สาระ (Content Analysis) พิจารณาจากข้อมูลเอกสาร และข้อเท็จจริงที่ได้จากการสำรวจ สัมภาษณ์และสังเกตการณ์ในพื้นที่เป้าหมาย โดยนำข้อมูลที่ได้ในแต่ละกิจกรรมนำมาจัดระเบียบข้อมูลใหม่ โดยการจำแนกประเภทเป็นหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์การศึกษาและกิจกรรม แล้วนำมาวิเคราะห์หาคู่บริบท รวมทั้งเปิดเวทีสรุปผลการปฏิบัติงานในแต่ละขั้นตอนของการวิจัย ซึ่งมีชุมชนและทีมวิจัยร่วมวิเคราะห์ กำหนดตัวชี้วัด และประมวลผลร่วมกัน โดยยึดประชาชนในชุมชนแม่หล่ายเป็นศูนย์กลางบนพื้นฐานกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนแบบมีส่วนร่วม

วิธีการ/ขั้นตอนการวิจัยในชุมชนแม่ข่าย

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นเทศบาลแม่ข่ายอย่างมีส่วนร่วมครั้งนี้ ใช้รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ของคนในชุมชนชนแม่ข่ายร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อสำรวจศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสู่การพัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนแม่ข่ายและร่วมจัดทำรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนแม่ข่ายที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชนแม่ข่ายร่วมกัน โดยการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมพัฒนาด้วยคนในชุมชนแม่ข่ายเองผ่านการจัดเวทีพูดคุยสะท้อนปัญหาสู่แนวทางแห่งปัญหาร่วมกัน มีวิธีการดำเนินการวิจัย 9 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 : ทบทวนบริบทของชุมชนแม่ข่ายภาพรวม

การดำเนินการขั้นนี้มุ่งสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้วิจัยและสมาชิกในชุมชนแม่ข่าย เพื่อทราบถึงศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีอยู่ในชุมชนแม่ข่าย ทั้งทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางทรัพยากรที่สำคัญของชุมชนแม่ข่ายโดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ รวบรวมและนำเสนอข้อมูลศักยภาพชุมชนแก่คณะวิจัยและแกนนำชุมชนได้รับทราบ โดยจัดเวทีชาวบ้านในการค้นหาบริบทชุมชน/ศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนร่วมกัน ก่อให้เกิดองค์ความรู้ และคนในชุมชนรู้จักชุมชนของตนเองดีขึ้น

สำหรับวิธีการศึกษาบริบทของชุมชนแม่ข่าย มี 2 วิธี ดังนี้

- 1) ศึกษาสภาพแวดล้อมทางกายภาพ สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม เศรษฐกิจ
- 2) การเปลี่ยนผ่านของบริบทชุมชนแม่ข่าย และการก่อตั้งศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจ

พอเพียงในชุมชนแม่ข่าย

สำหรับวิธีการศึกษาบริบทของชุมชนแม่ข่าย มี 2 วิธี ดังนี้

(1) ทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง : โดยการศึกษาของมูลพื้นฐานจากการรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานราชการที่สำคัญทั้งในระดับจังหวัดและอำเภอเกี่ยวกับชุมชนแม่ข่าย ซึ่งตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดแพร่ เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ที่ศึกษาในภาพรวม รวมทั้งศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ได้แก่ ข้อมูลพื้นฐานทางด้านสถิติต่างๆ แผนที่ ฯลฯ ของหน่วยงานราชการทั้งในระดับอำเภอเพื่อรวบรวมข้อมูลพื้นฐานทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ฯลฯ และประมวลข้อมูล จากข้อมูล กชช 2 ค. ข้อมูลปฐ. และ ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชนแม่ข่าย เพื่อวิเคราะห์ทุนทางสังคม อุปสรรคและปัญหาด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเบื้องต้น

(2)จัดเวทีชาวบ้านเพื่อสอบถามข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับสถานการณ์การเปลี่ยนผ่านบริบทชุมชนแม่หล่าย และการก่อตั้งศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนแม่หล่าย

ขั้นตอนที่ 2 : จัดเวทีสำรวจและศึกษาทรัพยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม ประเพณีในเขตเทศบาลแม่หล่ายที่มีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรและเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านต่างๆของชุมชน

การดำเนินการขั้นที่สองนี้ เป็นการดำเนินการร่วมกันระหว่างนักวิจัยและสมาชิกแกนนำในชุมชนแม่หล่ายในการจัดเวทีสอบถามข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับทรัพยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม ประเพณีในเขตเทศบาลแม่หล่ายที่มีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรและเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านต่างๆของชุมชนโดยเน้นให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในคิดวิเคราะห์ ประเมินศักยภาพทุนทางสังคมที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรร่วมกันโดยเชิญตัวแทนจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องใน 8 หมู่บ้านของตำบลแม่หล่าย เข้าร่วมการจัดเวทีครั้งนี้ ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลแม่หล่าย แกนนำเกษตรกรศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ประธานกลุ่มเยาวชน ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านทั้ง 8 หมู่บ้าน ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านแม่หล่าย และเจ้าอาวาสวัดแม่หล่ายกาซ้อง เป็นต้น ซึ่งได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจากสมาชิกในชุมชนแม่หล่าย

ขั้นตอนที่ 3 : ร่วมจัดทำเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนและร่วมพัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวในเทศบาลแม่หล่าย

การดำเนินการในขั้นที่สามนี้ เป็นการดำเนินการร่วมกันระหว่างนักวิจัยและคนในชุมชนแม่หล่าย ผ่านกระบวนการร่วมกันระดมความคิด เพื่อวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่ตำบลแม่หล่ายและร่วมกันจัดทำเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนแม่หล่าย

ขั้นตอนที่ 4 : ฝึกอบรมเสริมสร้างศักยภาพแก่แกนนำในชุมชนแม่หล่ายในการเตรียมตัวเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น 2 รุ่น(เยาวชน 1 รุ่น ชาวบ้าน 1 รุ่น)

การดำเนินการในขั้นที่สี่นี้ เป็นการฝึกอบรมเสริมสร้างศักยภาพแก่แกนนำในชุมชนแม่หล่ายในการเตรียมตัวเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น โดยแบ่งการฝึกอบรมออกเป็น 2 รุ่น ได้แก่ เยาวชน 1 รุ่นและชาวบ้าน 1 รุ่น ซึ่งเป็นอาสาสมัครแกนนำชุมชนจาก 8 หมู่บ้านในตำบลแม่หล่าย ประกอบด้วย การอบรมให้ความรู้ในเรื่องการฝึกทักษะการพูดในที่ชุมชนเพื่อให้ข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยว และการปฏิบัติตัวของมัคคุเทศก์ที่ถูกต้อง แก่แกนนำมัคคุเทศก์ตำบลแม่หล่ายเพื่อบริการให้แก่นักท่องเที่ยวให้

ได้รับความพึงพอใจสูงสุด และการอบรมให้ความรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนแม่หลายที่มีศักยภาพเพื่อให้ทราบข้อมูลที่ต้องการในการนำเสนอแก่นักท่องเที่ยว

ขั้นตอนที่ 5 : ร่วมจัดทำรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของเทศบาลแม่หลายและทดลองโปรแกรมการท่องเที่ยว โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการ

การดำเนินการในขั้นที่ห้า เป็นการดำเนินการร่วมกันระหว่างนักวิจัยและสมาชิกในชุมชนในการจัดทำรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนแม่หลายและจัดกิจกรรมทดลองโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อฝึกทักษะการนำเที่ยวจริงแก่อาสาสมัครแกนนำมัคคุเทศก์ชุมชนแม่หลายทั้ง 2 รุ่น เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยให้คนในชุมชนชนแม่หลายบริหารจัดการกันเอง โดยร่วมเรียนรู้ปัญหาอุปสรรคและร่วมหาแนวทางแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นร่วมกันเพื่อให้เกิดการบริหารจัดการในการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนให้ดีขึ้น

ขั้นตอนที่ 6 : จัดเวทีชาวบ้าน เชิญแกนนำเทศบาลตำบลแม่หลาย ผู้นำท้องถิ่น และแกนนำเกษตรกรศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในเขตเทศบาลตำบลแม่หลาย ร่วมจัดตั้งชมรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนเทศบาลตำบลแม่หลายขึ้นเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานการท่องเที่ยวในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

การดำเนินการในขั้นที่หก คณะนักวิจัยเป็นเสมือนพี่เลี้ยงที่คอยเป็นผู้อำนวยในเรื่องเวทีจัดตั้งชมรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หลายเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนแม่หลายเท่านั้น สำหรับกระบวนการจัดโครงสร้างคณะกรรมการทำงานเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนแม่หลายอย่างต่อเนื่องนั้นเป็นหน้าที่ของสมาชิกในชุมชนแม่หลายที่จะคัดเลือกกันเองโดยให้คนในชุมชนร่วมคิดร่วมตัดสินใจผ่านเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

ขั้นตอนที่ 7 : จัดทำฐานข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในท้องถิ่นของเทศบาลแม่หลายอำเภอเมือง จังหวัดแพร่

การดำเนินการในขั้นที่เจ็ด เป็นการดำเนินการร่วมกันระหว่างนักวิจัยและสมาชิกในชุมชนแม่หลายโดยสมาชิกในชุมชนแม่หลายเป็นผู้ร่วมให้ข้อมูล ข้อเท็จจริงและดำเนินการตั้งแต่ต้นจนจบโครงการ ส่วนคณะวิจัยเป็นผู้นำข้อมูลที่ได้จากชุมชน มาจัดทำเป็นฐานข้อมูลที่สามารถแลกเปลี่ยนได้บนเว็บไซต์เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ที่ได้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวทางการบริหารจัดการ

ท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานทรัพยากร และภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่ชุมชนอื่นๆ ได้ อีกทั้งยังใช้เป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนปฏิบัติอื่นๆ ที่มีความสนใจเรื่องการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนผู้พึ่งตนเอง

ขั้นตอนที่ 8 : จัดเวทีสรุปบทเรียนที่ได้/คืนความรู้สู่ชุมชน

การดำเนินการในขั้นที่แปด เป็นการดำเนินการร่วมกันระหว่างนักวิจัยและแกนนำชุมชนแม่ข่ายเพื่อให้คนในชุมชนแม่ข่ายร่วมตรวจสอบความสมบูรณ์ของผลการวิจัย ตระหนักและสร้างจิตสำนึกการพึ่งตนเองด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแก่คนในชุมชนแม่ข่าย และคนในชุมชนอื่นๆ ที่สนใจการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรต่อไป

ขั้นตอนที่ 9 : จัดทำรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ต่อแหล่งทุน

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนแม่ข่ายในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานทรัพยากร และภูมิปัญญาท้องถิ่นของเทศบาลแม่ข่ายอย่างมีส่วนร่วมผ่านเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชนด้วยการเรียนรู้ศักยภาพของชุมชนสู่การพัฒนาให้ชุมชนแม่ข่ายมีพึ่งตนเองได้ด้วยตัวของชุมชนเองในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งผลการวิจัยจะนำเสนอตามวัตถุประสงค์ ดังนี้ คือ

- 1) เพื่อสำรวจทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นในเทศบาลแม่ข่ายที่มีศักยภาพพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว
- 2) เพื่อให้ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของเทศบาลแม่ข่าย
- 3) เพื่อจัดทำรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เหมาะสมกับบริบทของเทศบาลแม่ข่าย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 : เพื่อสำรวจทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นในเทศบาลแม่ข่ายที่มีศักยภาพพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

1) บริบทชุมชนแม่ข่าย

1.1) ประวัติความเป็นมา

ในปี พ.ศ. 2424 หรือจุลศักราช 1243 พ่อเฒ่าแสน ศรีขัว และพระยาศรีวิไชย แสนคำ ได้อพยพจากวัดหลวง ตำบลในเวียง พร้อมชาวบ้านประมาณ 40 คน มาตั้งถิ่นฐานก่อน และได้มีพ่อขุนจ๋านง เดชอุปการ เป็นผู้นำหมู่บ้าน และได้ขยายอาณาเขตออกไปเรื่อยๆ และต่อมาได้มีพ่อเมืองชมภูมิ่ง (ขุนอนุกุลราชกิจ) ได้ชักชวนชาวบ้านมาอาศัยอยู่ และได้ขยายเป็นผู้นำชุมชนที่ยิ่งใหญ่ มีบริวารมากมาย

ปี พ.ศ.2534 ได้รับการประกาศจัดตั้งเป็นสุขาภิบาลตำบลแม่ข่าย และ ได้รับการยกฐานะขึ้นจากสุขาภิบาลเป็น “เทศบาลตำบลแม่ข่าย” ตามพระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงฐานะของสุขาภิบาลเป็นเทศบาล พ.ศ.2542 ซึ่งได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอนที่ 9 ก.วันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2542 มีผลตั้งแต่วันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ.2542

สำนักงานเทศบาลตำบลแม่หล่าย ตั้งอยู่เลขที่ 99 หมู่ที่ 5 ตำบลแม่หล่าย อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ห่างจากตัวจังหวัดแพร่ประมาณ 12 กิโลเมตร แต่เดิมมีหมู่บ้านในเขตเทศบาล จำนวน 4 หมู่บ้าน ต่อมาได้มีประกาศในราชกิจจานุเบกษาทั่วไป เล่ม 121 ตอนพิเศษ 102 วันที่ 15 กันยายน 2547 ให้ยุบสภาตำบลแม่หล่ายรวมกับเทศบาลตำบลแม่หล่าย และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป เดิมครอบคลุมพื้นที่ 12.5 ตารางกิโลเมตร เมื่อสภาตำบลแม่หล่ายได้ยุบรวมกับเทศบาลตำบลแม่หล่ายแล้ว ทำให้มีพื้นที่เพิ่มขึ้นเป็น 16 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมตำบลแม่หล่ายเดิมพื้นที่ จำนวน 6 หมู่บ้าน และในปีงบประมาณ 2550 มีการแยกหมู่บ้านเพิ่มจำนวน 2 หมู่ ทำให้ในปัจจุบันมีหมู่บ้านในเขตเทศบาลรวม 8 หมู่บ้าน

ปัจจุบัน มีนายบรรจง ยัพวัฒนา ดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีตำบลแม่หล่าย และจำสืบทอดมานิตย์ สวัสดิ์สุข เป็นปลัดเทศบาลตำบลแม่หล่าย

ภาพที่ 1 ตราสัญลักษณ์เทศบาลแม่หล่าย

ดวงตราสัญลักษณ์

ประกอบด้วย แม่น้ำ บ้าน(กาแล) ภูเขา เมฆ ท้องฟ้า

แม่น้ำ หมายถึง มีน้ำแม่หล่ายไหลผ่านกลางชุมชนจากตะวันออกไปตะวันตก สู่แม่น้ำยม และมีแม่น้ำยมไหลผ่านทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือ แสดงถึงความอุดมสมบูรณ์

บ้าน(กาแล) แสดงถึงการรักษาวินัยวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นและเป็นสัญลักษณ์ประจำถิ่นของชาวล้านนา

ภูเขา แสดงถึงลักษณะภูมิประเทศตำบลแม่หล่าย ที่เป็นเนินสูงต่ำสลับกับที่ราบลุ่ม

เมฆ ท้องฟ้า แสดงถึงความร่มเย็นชุ่มฉ่ำที่เป็นไปตามฤดูกาลของพื้นที่

ความหมายโดยรวม เทศบาลตำบลแม่หล่ายมีลักษณะเป็นที่ราบสลับเนินสูงต่ำ มีความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ ประชาชนดำรงชีวิตอย่างเรียบง่ายตามแบบล้านนา

วิสัยทัศน์เทศบาลตำบลแม่หล่าย

คุณภาพชีวิตดีถ้วนหน้า
 สาธารณูปโภคสาธารณูปการได้มาตรฐาน
 สืบสานประเพณีวัฒนธรรม
 น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
 ลดใช้พลังงานอย่างยั่งยืน

พันธกิจ (Mission)

1. ส่งเสริมและพัฒนาให้ราษฎรได้รับการศึกษาอบรม และส่งเสริมด้านการกีฬา และนันทนาการ
2. ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิต เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาส
3. พัฒนาการสาธารณสุข ป้องกันและระงับโรคติดต่อ การอนามัยสิ่งแวดล้อม การรักษาความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
4. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการทำงาน และเน้นการให้บริการประชาชน ให้ได้รับความสะดวก รวดเร็ว และประทับใจ
5. บำรุงและส่งเสริมการทำมาหากินของราษฎร การฝึกและการประกอบอาชีพ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในการพัฒนาท้องถิ่น
6. จัดให้มี และบำรุงทางบก และทางน้ำ การสาธารณูปโภค การสาธารณูปการ และการก่อสร้างอื่นๆ
7. บำรุงศิลป จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น และการส่งเสริมการท่องเที่ยว
8. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพลังงานชุมชน เพื่อร่วมอนุรักษ์พลังงาน การใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ และยั่งยืน

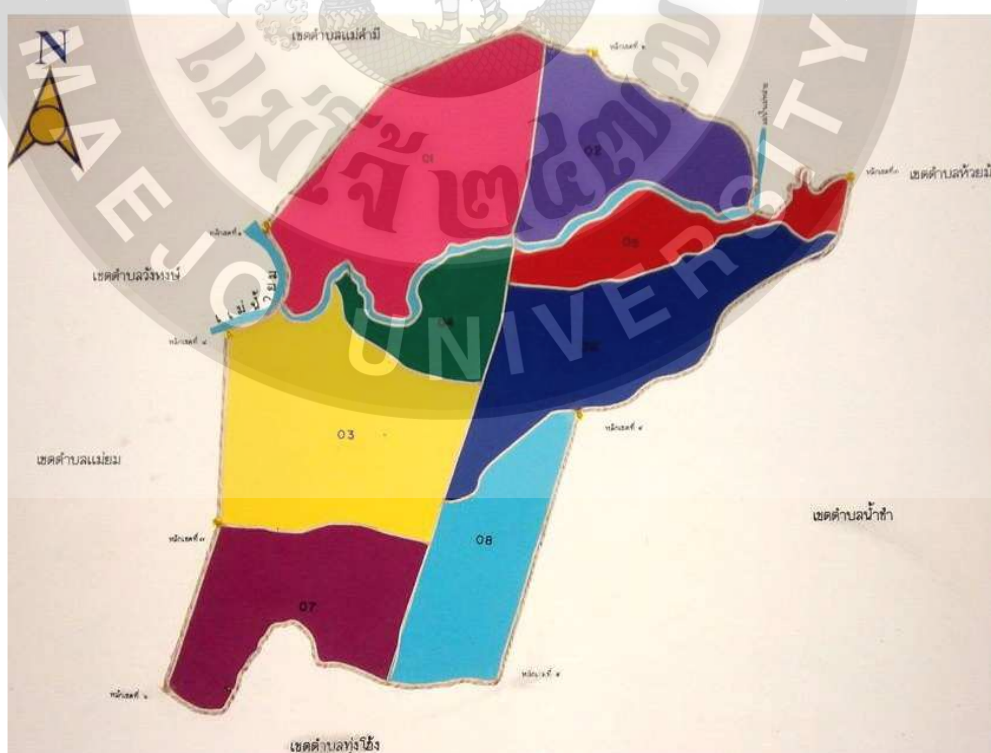
ยุทธศาสตร์การพัฒนา

1. ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพคน การศึกษา กีฬาและนันทนาการ
2. ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตและคุณค่าทางสังคมแก่เด็ก เยาวชน ผู้พิการ ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส และผู้ประสบภัย

3. ยุทธศาสตร์การพัฒนา การสาธารณสุข อนามัย และสิ่งแวดล้อม
4. ยุทธศาสตร์การพัฒนา การบริหารจัดการและการบริการประชาชน
5. ยุทธศาสตร์การพัฒนา การเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบเศรษฐกิจชุมชน
6. ยุทธศาสตร์การพัฒนา การพัฒนาระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และโครงสร้างพื้นฐาน
7. ยุทธศาสตร์การพัฒนา การส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และการจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน
8. ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการส่งเสริมการบริหารจัดการพลังงานอย่างยั่งยืนและประหยัดพลังงานตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อ	ตำบลแม่คำมี และตำบลห้วยม้า
ทิศตะวันออก	ติดต่อ	ตำบลน้ำคำ
ทิศใต้	ติดต่อ	ตำบลทุ่งไธ้ง และตำบลร่องฟอง
ทิศตะวันตก	ติดต่อ	ตำบลแม่ยม

ภาพที่ 2 แผนที่อาณาเขตติดต่อเทศบาลแม่หล้า

ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะพื้นที่ด้านทิศเหนือและทิศใต้เป็นที่ราบ โดยคิดเป็นร้อยละ 70 ของพื้นที่ ซึ่งมีความเหมาะสมในการทำเกษตรกรรม ด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้เป็นเนินเขาเตี้ยๆ ร้อยละ 30 ของพื้นที่ มีลำน้ำไหลผ่านในเขตพื้นที่จำนวน 3 สาย ได้แก่

1. แม่น้ำแม่ยม ไหลผ่านทางทิศตะวันตกของพื้นที่
2. แม่น้ำแม่หล่าย ไหลผ่านกลางชุมชนไปรวมกับน้ำแม่ยมทางด้านทิศตะวันตก
3. คลองชลประทาน ไหลผ่านทางด้านทิศเหนือไปทางทิศใต้ของเขตเทศบาล

เขตการปกครอง

เทศบาลตำบลแม่หล่ายแต่เดิมมีหมู่บ้านในเขตรับผิดชอบ 6 หมู่บ้าน ในปี พ.ศ. 2549 ได้แยกหมู่บ้านเพิ่มใหม่อีก 2 หมู่บ้าน รวมเป็น 8 หมู่บ้าน ดังนี้

ประกอบด้วย 8 หมู่บ้าน ดังนี้

หมู่ที่ 1	บ้านบุญเจริญ
หมู่ที่ 2	บ้านแม่หล่าย
หมู่ที่ 3	บ้านแม่หล่ายกาซ้อง
หมู่ที่ 4	บ้านแม่หล่ายกาซ้อง
หมู่ที่ 5	บ้านเด่นเจริญ
หมู่ที่ 6	บ้านแม่หล่ายศรีวิชัย
หมู่ที่ 7	บ้านแม่หล่ายศรีวิชัย
หมู่ที่ 8	บ้านบุญเจริญ

ข้อมูลประชากร

หมู่	บ้าน	ชาย	หญิง	รวม	หลังคาเรือน	หมายเหตุ
๑	บ้านบุญเจริญ	253	299	552	217	
๒	บ้านแม่หล่าย	294	351	645	236	
๓	บ้านแม่หล่ายกาซ้อง	253	252	505	210	
๔	บ้านแม่หล่ายกาซ้อง	369	375	744	259	
๕	บ้านเด่นเจริญ	270	291	561	259	
๖	บ้านแม่หล่าย	260	314	574	240	
๗	บ้านแม่หล่าย	242	258	527	159	

๘	บ้านบุญเจริญ	214	242	456	140	
รวม		2,155	2,409	4,564	1,720	

ข้อมูล ณ เดือน มีนาคม พ.ศ. 2555

ข้อมูลทรัพยากร

ลำดับ	ประเภท	จำนวน
1.	ศูนย์สุขภาพชุมชน	1 แห่ง
2.	โรงเรียนประถมศึกษา	2 แห่ง
3.	โรงเรียนขยายโอกาส	1 แห่ง
4.	ศูนย์กู้ชีพกู้ภัย	1 ศูนย์
5.	ศูนย์เด็กเล็ก	3 แห่ง
6.	หอกระจายข่าว/หอกระจายข่าว	7 แห่ง
7.	อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนและอาสาสมัครตำรวจบ้าน	185 คน
8.	อสม.	208 คน

ข้อมูลด้านโครงสร้างพื้นฐาน

การคมนาคมขนส่งและถนนภายในเทศบาล

เทศบาลตำบลแม่หล่าย อยู่ห่างจากตัวอำเภอเมืองแพร่ประมาณ 12 กิโลเมตร สามารถเดินทางได้โดยการเดินทางโดยรถยนต์ เส้นทางหลวงหมายเลข 101 ซึ่งเป็นเส้นทางสู่จังหวัด น่าน พะเยา เชียงราย ประเทศพม่า และสาธารณรัฐประชาชนจีน

การไฟฟ้า

ทุกหมู่บ้านมีไฟฟ้าใช้ โดยการไฟฟ้าแห่งภูมิภาคจังหวัดแพร่ และมีไฟฟ้าสาธารณะเพื่อให้แสงสว่างครอบคลุมในทุกหมู่บ้าน

การประปา

ทุกหมู่บ้านมีน้ำประปาใช้อย่างทั่วถึง โดยเทศบาลดำเนินการเองและกองทุนประปาหมู่บ้านดำเนินการ โดยมีระบบประปาขนาดใหญ่และจากบ่อน้ำดื่ม

การสื่อสารและโทรคมนาคม

การบริการการสื่อสารและโทรคมนาคมในเขตเทศบาล ประกอบด้วย

ไปรษณีย์เอกชน	จำนวน 1 แห่ง
ตู้โทรศัพท์สาธารณะ	จำนวน 14 แห่ง

ด้านเศรษฐกิจ

โครงสร้างทางเศรษฐกิจ

ประชาชนส่วนมากประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม โดยทำนาเป็นหลัก หลังจากฤดูการเก็บเกี่ยวผลผลิตจะเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจอื่น เช่น ถั่วเหลือง ยาสูบ ข้าวโพด แตงกวา แตงไทย ผักปัง และการเลี้ยงสัตว์ ประชาชนวัยแรงงานบางส่วนจะเดินทางไปรับจ้างนอกพื้นที่ในเมืองขนาดใหญ่ ส่วนกลุ่มสตรีแม่บ้านจะมีอาชีพเสริม เช่น ตัดเย็บพรมเช็ดเท้า ผ้าห่ม เสื้อหม้อห้อมประยุกต์

สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

1. ขนมครกแม่หลาย
2. กลุ่มอาชีพข้าวแต๋น
3. กลุ่มพรมเช็ดเท้า หมอนแฟนซี กระเป๋าแฟนซี
4. กลุ่มเสื้อหม้อห้อมประยุกต์
5. กลุ่มน้ำลูกยอแม่หลาย
6. กลุ่มผลิตสละลือ ซอ ชิง

ด้านอุตสาหกรรม

ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลแม่หลายมีผู้ประกอบการด้านอุตสาหกรรมที่สำคัญประกอบด้วย

1. บริษัท แพร่รุ่งเรืองอินเตอร์ไรซ์ 2007 จำกัด
2. ห้างหุ้นส่วนจำกัด ประดิษฐ์ แพร่ฟาร์ม
3. บริษัท ไทยน้ำทิพย์ จำกัด (สาขาแพร่)
4. บริษัท แพร่ - น่าน สวรรค์ขนส่ง จำกัด
5. ห้างหุ้นส่วนจำกัด แม่หลาย (นกน้อย)

ด้านการศึกษา

ในเขตเทศบาลมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และสถานศึกษาดังนี้

1. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลแม่หลาย มีจำนวน 1 ศูนย์ โดยมีสถานที่ตั้งจำนวน 3 แห่ง ประกอบด้วย

- 1.1 ตั้งอยู่ ณ โรงเรียนวัดบุญเจริญ (รัฐราษฎร์รังสรรค์) หมู่ที่ 1
- 1.2 ตั้งอยู่ ณ โรงเรียนบ้านแม่หล่าย (ประชานุสรณ์) หมู่ที่ 2
- 1.3 ตั้งอยู่ ณ โรงเรียนบ้านแม่หล่ายกาซ้อง (ลือราษฎร์อุปถัมภ์) หมู่ที่ 3

2. จำนวนสถานศึกษา จำนวน 4 แห่ง ประกอบด้วย

2.1 โรงเรียนวัดบุญเจริญ (รัฐราษฎร์รังสรรค์) ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลแม่หล่าย เปิดการสอนระดับอนุบาลถึงประถมศึกษา

2.2 โรงเรียนบ้านแม่หล่าย (ประชานุสรณ์) ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ตำบลแม่หล่าย เปิดการสอนระดับอนุบาลถึงมัธยมศึกษาตอนต้น

2.3 โรงเรียนบ้านแม่หล่ายกาซ้อง (ลือราษฎร์อุปถัมภ์) ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลแม่หล่าย เปิดสอนระดับอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษา

2.4 ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลแม่หล่าย ตั้งอยู่ ณ อาคารอเนกประสงค์ หมู่ที่ 6 ตำบลแม่หล่าย

ด้านศาสนาและวัฒนธรรม

ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลแม่หล่ายส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ โดยมีวัดในเขตเทศบาลตำบลแม่หล่าย จำนวน 3 วัดและ 1 สำนักปฏิบัติธรรม ได้แก่

1. วัดบุญเจริญ หมู่ที่ 8
2. วัดแม่หล่ายกาซ้องเหนือ หมู่ที่ 3
3. วัดแม่หล่าย หมู่ที่ 7
4. สำนักปฏิบัติธรรมบ้านแม่หล่าย หมู่ที่ 2

และในแต่ละปีประชาชนได้มีการจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพุทธศาสนา และงานวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญ อาทิ

1. ประเพณีแห่เทียนพรรษา โดยจัดขึ้นทุกวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 (เดือนกรกฎาคม) ของทุกปี
2. ประเพณียี่เป็งแม่หล่าย โดยจัดขึ้นทุกวันเพ็ญ (วันขึ้น 15 ค่ำ) เดือน 12 (เดือนพฤศจิกายน) ของทุกปี
3. ประเพณีไหว้สาเจ้าพ่อข้อมือเหล็ก โดยจัดขึ้นทุกวันขึ้น 11 ค่ำ เดือน 4 (เดือนมกราคม) ของทุกปี
4. ประเพณีไหว้สาพระครูสังวร สิลวิมล (ตุ้ลุงลือ) โดยจัดขึ้นทุกวันขึ้น 19 - 20 เดือนกุมภาพันธ์ ของทุกปี

5. ประเพณีไหว้สาพระครูบาศรีวิชัย (หมด ศรีขวา) โดยจัดขึ้นทุกวันที่ 12 - 13 เดือนเมษายน ของทุกปี
6. ประเพณีไหว้สาพระครูกันทวิชัย
7. ประเพณีคำหว่าผู้สูงอายุ โดยจัดขึ้นทุกวันที่ 13 เดือนเมษายนของทุกปี
8. ประเพณีพิธีบวงสรวงดวงวิญญาณสองมหาวีรบุรุษจังหวัดแพร่ ณ อนุสรณ์สถานสองมหา วีรบุรุษจังหวัดแพร่ โดยจัดขึ้นทุกวันที่ 26 เดือนกันยายนของทุกปี

ด้านสาธารณสุข

ในเขตเทศบาลตำบลแม่หล่าย มีหน่วยให้บริการประชาชนด้านการสาธารณสุข จำนวน 3 แห่ง ประกอบด้วย

1. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชนตำบลแม่หล่าย ตั้งอยู่หมู่ที่ ๕ ตำบลแม่หล่าย
2. คลินิกโรคทั่วไป ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 ตำบลแม่หล่าย
3. ศูนย์ควบคุมโรคติดต่อโดยแมลงที่ 10.5 แพร่ ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 ตำบลแม่หล่าย

สถานที่ราชการ

สถานที่ราชการหรือหน่วยงานราชการที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาล มีจำนวน 13 แห่ง ได้แก่

1. ศูนย์สุขภาพชุมชนแม่หล่าย
2. โรงเรียนวัดบุญเจริญ (รัฐราษฎร์รังสรรค์)
3. โรงเรียนบ้านแม่หล่าย (ประชานุสรณ์)
4. โรงเรียนบ้านแม่หล่ายกาช่อง (ลือราษฎร์อุปถัมภ์)
5. สำนักงานขนส่งจังหวัดแพร่
6. ศูนย์ควบคุมโรคติดต่อโดยแมลง ที่ 10.5 แพร่
9. สถานีวิทยุกองทัพอากาศที่ 3 ส่วนหน้าจังหวัดแพร่
10. หมวดการทางแม่หล่าย
11. สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดแพร่
12. หน่วยบริการประชาชนตำบลแม่หล่าย
13. หน่วยบริการประชาชนทางหลวงแพร่
14. ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.)

2) ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นในเทศบาลแม่หล่ายที่มีศักยภาพพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

จากการจัดเวทีระดมสมองวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและปัจจัยคุกคาม(SWOT Analysis)แหล่งทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นในเทศบาลแม่หล่ายโดยวิเคราะห์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ในพื้นที่ สถานที่ดึงดูดใจ การคมนาคมเข้าถึงสถานที่ได้สะดวกและมีความปลอดภัย จากการวิเคราะห์พบว่า มีสถานที่ที่เหมาะสมในการพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรในเทศบาลแม่หล่ายที่มีศักยภาพพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรจำนวนทั้งสิ้น 9 แหล่งดังต่อไปนี้

2.1) ศูนย์เรียนรู้ 1 ไร่ 1 แสน โดย นางสาวศรดา อินชะ
ความเป็นมาของศูนย์เรียนรู้ 1 ไร่ 1 แสน

: "โครงการ 1 ไร่ 1 แสน" ตั้งอยู่ที่หมู่ 3 ตำบลแม่หล่าย อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ เป็นโครงการที่ประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาปรับใช้ เพื่อแก้ไขปัญหาดความเหลื่อมล้ำในสังคมให้เกษตรกรมีชีวิตความเป็นอยู่ และมีรายได้ที่ดีขึ้นอย่างยั่งยืน ก่อกำเนิดขึ้นเมื่อวันที่ 11-12 กรกฎาคม 2554 หลังจากนางศรดา อินชะ ได้ศึกษาดูงานโครงการต้นแบบที่บ้านหนองเต๋อ อ.อุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น จึงเกิดแรงบันดาลใจในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ เนื่องจากมีพื้นที่ในการทำเกษตรอยู่แล้วจึงตั้งใจทำพื้นที่ของตนแห่งนี้ให้เป็นกรณีศึกษาของจังหวัดแพร่ เพื่อให้คนที่มีความสนใจประกอบกับมีพื้นที่การเกษตรน้อย ได้เข้ามาศึกษาวิธีการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ 1 ไร่ให้ได้ผลตอบแทน 1 แสนบาท

กิจกรรมในศูนย์เรียนรู้ 1 ไร่ 1 แสน

: โครงการ 1 ไร่ 1 แสน แบ่งสัดส่วนพื้นที่ในการทำเกษตรในอัตรา 30 : 30 : 30 : 10 ซึ่งหมายถึง 1) ขุดสระเก็บกักน้ำทำประมงขนาดย่อม 30% ประกอบด้วย

- เลี้ยงหอยขม เพื่อให้ทำความสะอาดน้ำ อีกทั้งยังขายได้อีกด้วย
- เลี้ยงกุ้งฝอย เพื่อให้ทำความสะอาดน้ำ
- เลี้ยงปลากินพืช ปลานิล ปลายี่ชก และปลาตะเพียน
- เลี้ยงปลากินเนื้อ ปลาช่อน เพื่อควบคุมไม่ให้จำนวนปลากินพืชมีมากเกินไป

2) พื้นที่ทำนา 30% : ปลูกข้าวพันธุ์หอมนิลโดยใช้วิธีการโยนต้นกล้า

ข้อดีการทำนาวิธีโยนต้นกล้า

เป็นนวัตกรรมการทำนาที่ป้องกันข้าววัชพืช และวัชพืชทั่วไปได้ผลดี ประหยัดเมล็ดพันธุ์ โดยใช้เพียง 3-4 กิโลกรัม/ไร่ ต้นกล้าที่โยนจะตั้งตัวได้ทันที ไม่หยุตะงักหรือต้นกล้าเหลืองเหมือน

กิจกรรมในศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง

: กิจกรรมที่ทำในศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ การเลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ เลี้ยงนก ปลูกผักสวนครัว เพาะเห็ด ปลูกพืชสมุนไพร ปลูกพันธุ์ไม้ต่างๆ ซึ่งผลผลิตที่ได้จะนำมารับประทานในครอบครัวก่อน เหลือจึงนำออกจำหน่ายในราคาเป็นกันเอง จากนั้น จึงค่อยๆ ขยายกิจกรรมในพื้นที่ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มขึ้นเนื่องจากมีผู้เข้ามาเยี่ยมชมบ่อยครั้ง เช่น การเพาะเลี้ยงดิน กระบองเพชร ต้นโป๊ยเซียน กุหลาบ ลิลาวดี และนำเอาสมุนไพรที่มีอยู่ในศูนย์เรียนรู้ เช่น ข่า จิง ตะไกร้ ทำเป็นลูกประคบสมุนไพรด้วย

ภาพที่ 4 ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โดย นางพรรณทิพา เดชอุปการ

2.3) ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและพลังงาน โดย นายมนูญ วงศ์อรินทร์

ความเป็นมาของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและพลังงาน

: ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและพลังงาน ตั้งอยู่ที่ หมู่ 5 ตำบลแม่หล่าย อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ก่อตั้งขึ้นเมื่อปีพ.ศ. 2551 โดยนายมนูญ วงศ์อรินทร์ ตั้งอยู่ที่หมู่ 5 ตำบลแม่หล่าย อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ซึ่งเป็นศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและพลังงานแบบครบวงจรโดยในพื้นที่ 1 ไร่ มีการปลูกพืชเลี้ยงสัตว์และนำเอาเทคโนโลยีพลังงานทดแทนมาผสมผสานประยุกต์ใช้ในพื้นที่เพื่อพึ่งตนเองและหารายได้เสริมจากการนำผลผลิตไปจำหน่ายโดยเริ่มจากการลงมือปฏิบัติจริงทดลองผิดลองถูกจนหาทางออกในการแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเองและค่อยๆ พัฒนาต่อยอดจนประสบความสำเร็จจนปัจจุบัน จุดเน้นที่สำคัญของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและพลังงาน คือ การเน้นความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน บนฐานความรู้คู่คุณธรรม โดยน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ได้อย่างลงตัว

กิจกรรมในศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและพลังงาน

: กิจกรรมที่ทำในศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและพลังงาน ได้แก่ การปลูกผักอินทรีย์ปลอดสารพิษ การเพาะเห็ดนางฟ้า การเลี้ยงปลาอุกบ่อต้น การเลี้ยงมด การผลิตเตาเผาถ่าน 200 ลิตร การทำน้ำส้มควันไม้ การทำน้ำหมักชีวภาพ การผลิตน้ำยาล้างจานชีวภาพ การเลี้ยงเป็ดและเลี้ยงไก่โรงปิด การเลี้ยงกบในขวดพลาสติก นอกจากนั้นทางศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและพลังงานยังเป็นศูนย์จัดฝึกอบรมเพื่อให้ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง อีกด้วย

ภาพที่ 5 ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและพลังงาน โดย นายมนูญ วงศ์อินทร์

2.4) ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาที่ดิน โดย นายประยูร ดอกหอม (หมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน)

ความเป็นมาของศูนย์เรียนรู้การพัฒนาที่ดิน

: ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาที่ดิน ตั้งอยู่ที่หมู่ 3 ตำบลแม่หล่าย อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 1 เดือน มกราคม พ.ศ. 2547 เกิดขึ้นจากการตระหนักถึงผลกระทบของระบบการเกษตรแบบอุตสาหกรรมซึ่งก่อให้เกิดการตกค้างของสารเคมีและยาฆ่าแมลงสู่ผืนดิน ส่งผลให้ดินป่วย แฉ่ง กระด้าง และกระทบต่อผลผลิตทางการเกษตรลดลง นายประยูร ดอกหอมจึงคิดพลิกฟื้นผืนดินที่ป่วยกลับมาเป็นผืนดินที่อุดมสมบูรณ์เต็มไปด้วยจุลินทรีย์และแร่ธาตุอาหารดั้งเดิมโดยประยุกต์ใช้วิถีชีวภาพให้เป็นสวรรค์ของคนเดินดิน โดยเน้นวิถีอินทรีย์โดยใช้แนวคิดที่ว่า“ธรรมชาติสร้างสรรค์ตัวเองให้อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข” ซึ่งได้รับแรงบันดาลใจในการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้การพัฒนาที่ดินจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงอยากเดินรอยตามพระองค์ท่านในการพัฒนาที่ดินให้กลับสู่สภาพดีในเร็วที่สุด เพื่อผลิตอาหารที่ปลอดสารพิษโดยเน้นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนมีชีวิตที่ปลอดภัย ทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค เพื่อเพิ่มผลการเกษตรและ เพื่อให้มีเศรษฐกิจและอาชีพที่ดีขึ้น โดยไม่หวังสิ่งตอบแทนใดๆ

กิจกรรมในศูนย์เรียนรู้การพัฒนาที่ดิน

- โครงการทำปุ๋ยอินทรีย์
- โครงการทำปุ๋ยชีวภาพ
- โครงการวิเคราะห์ดินและน้ำ
- โครงการวางแผนการใช้ที่ดิน
- โครงการบำรุงดิน
- โครงการถ่ายทอดเทคโนโลยีแก่ชุมชน

ภาพที่ 6 ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาที่ดิน โดย นายประยูร ดอกหอม (หมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน)

2.5) ศูนย์เรียนรู้ไร่นาสวนผสม โดย ลุงสวิง วุฒิ

ความเป็นมาของศูนย์เรียนรู้ไร่นาสวนผสม

: ศูนย์เรียนรู้ไร่นาสวนผสม ตั้งอยู่ที่หมู่ 3 ตำบลแม่หล่าย อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ของคุณลุงสวิง วุฒิ ก่อตั้งขึ้นเมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2551 ซึ่งก่อนหน้านี้ที่จะประกอบอาชีพทำไร่นาสวนผสมนั้น คุณลุงเคยทำนาปีละ 1 ครั้ง หลังจากนั้นก็ปล่อยให้ที่นาร้างว่างเปล่าไม่ได้ทำอะไร วันหนึ่งได้ดูรายการโทรทัศน์ เรื่องโครงการ พระราชดำริ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (เดินตามรอยพ่อ) จึงรู้สึกสนใจเกิดเป็นแรงบันดาลใจจากแนวพระราชดำริขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระองค์ทรงชี้แนะทางแบบพอเพียง พออยู่ พอกิน มีใช้ และหลังจากนั้น ลุงสวิง วุฒิ จึงเริ่มคิดและลงมือทำโดยเริ่มจากสิ่งที่มีอยู่ในพื้นที่แล้วค่อยๆขยายกิจกรรมจนกลายเป็นศูนย์เรียนรู้ไร่นาสวนผสมดังปัจจุบัน

กิจกรรมในศูนย์เรียนรู้ไร่นาสวนผสม

ลุงสวิง วุฒิ ได้แบ่งพื้นที่ศูนย์เรียนรู้ไร่นาสวนผสม เป็น 4 ส่วน ดังนี้

- 1) พื้นที่สำหรับเก็บน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง ซึ่งนอกจากจะเป็นแหล่งน้ำไว้ใช้ในครัวเรือนและใช้ในการทำการเกษตรในพื้นที่แล้วยังใช้แหล่งน้ำนี้สำหรับการเลี้ยงปลา เลี้ยงกุ้งฝอยด้วย หลังจากเหลือรับประทานก็นำไปขายเพื่อเป็นรายได้เสริมให้กับครอบครัว
- 2) พื้นที่สำหรับการเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ การเลี้ยงหมู เลี้ยงกบในบ่อซีเมนต์ เลี้ยงไก่ไข่ และการเลี้ยงไก่เนือบนบ่อปลาโดยให้มูลไก่เป็นอาหารแก่ปลาโดยใช้วิธีอินทรีย์
- 3) พื้นที่สำหรับการทำนาปลูกข้าวด้วยวิธีอินทรีย์เพื่อรับประทานเอง หากเหลือจากรับประทานเองก็นำไปขายเป็นรายได้เสริม
- 4) พื้นที่สำหรับการปลูกพืชผักสวนครัว ส่วนใหญ่ได้แก่ ผักบุ้ง ตำลึง ผักบั้ง ถั่วฝักยาว ผักเหี่ยว พริก กระเพรา ตะไคร้ บวบ แตงกวา แตงล้น และปลูกไม้ผล บริเวณรอบๆบ่อน้ำ ได้แก่ กล้วย มะม่วง ขนุน พุทรา ชมพู มะละกอ กล้วย ฝรั่ง มะพร้าว เป็นต้น

ภาพที่ 7 ศูนย์เรียนรู้ไร่นาสวนผสม โดย ลุงสวิง วุฒิ

2.6) ศูนย์เรียนรู้ศิลปะ โดย นางสาววรรณ สมิตธิเดชกุล

ความเป็นมาของศูนย์เรียนรู้ศิลปะ

: ศูนย์เรียนรู้ศิลปะ ตั้งอยู่ที่หมู่ 2 ตำบลแม่หล่าย อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2554 โดย นางสาววรรณ สมิตธิเดชกุล (ครูตุ๋) อดีตข้าราชการครู สอนคณิตศาสตร์ ปัจจุบันได้กลับมาใช้ชีวิตในวัยเกษียณ ณ ชุมชนแม่หล่ายซึ่งเป็นบ้านเกิดของตน และด้วยความชื่นชอบศิลปะ และรักการวาดรูปเป็นการส่วนตัว จึงเกิดแรงบันดาลใจผสมผสานสิ่งที่ชื่นชอบกับสิ่งที่ตนถนัดมาบูรณาการร่วมกันเป็นคณิตในจินตนาการขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ศิลปะเพื่อให้เด็กและเยาวชนในพื้นที่รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และสร้างสรรค์ผลงานศิลปะในจินตนาการผ่านหลักคิดทาง

คณิตศาสตร์ ซึ่งสามารถนำไปประดิษฐ์เป็นการ์ด หรือภาพวาดติดฝาผนังเพื่อสร้างรายได้เสริมในครอบครัวได้ อีกทั้งเป็นกลไกในการขัดเกลาจิตใจแก่เด็กและเยาวชนชุมชนแม่หล่ายให้ห่างไกลจากสิ่งชั่วร้ายและอบายมุขอีกทางหนึ่งจึงก่อกำเนิดเกิดเป็นศูนย์เรียนรู้ศิลปะ วัฒนธรรมแม่หล่ายขึ้น

กิจกรรมในศูนย์เรียนรู้ศิลปะ

สำหรับเด็กเล็ก ประกอบด้วย

-งานสร้างสรรค์ระบายสีคณิตในจินตนาการบนกระดาษ

-งานสร้างสรรค์ศิลปะด้วยการนำเศษไม้มาสร้างสรรค์ผลงานศิลปะภาพวาดในจินตนาการ

สำหรับเด็กโต ประกอบด้วย

-งานสร้างสรรค์ศิลปะด้วยการลอกลายไทยบนไม้และลงสีอะคริลิกตามจินตนาการ ซึ่งสามารถนำภาพมาติดฝาผนังได้

-งานสร้างสรรค์ชิ้นผลงานคณิตในจินตนาการด้วยเส้นด้าย

ภาพที่ 8 ศูนย์เรียนรู้ศิลปะ โดย นางสาววรรณ สมิทธิเดชกุล

2.7) ศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นวัดแม่หล่าย โดย กลุ่มผู้สูงอายุ หมู่ 4

ความเป็นมาของศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นวัดแม่หล่าย

: ศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นวัดแม่หล่าย ตั้งอยู่ที่หมู่ 4 ตำบลแม่หล่าย อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ก่อตั้งขึ้น เมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2550 โดยการรวมกลุ่มกันของกลุ่มผู้สูงอายุที่รักในวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนบ้านเกิดของตน ร่วมกันรวบรวมบันทึกเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นจากอดีตถึงปัจจุบันของชุมชนแม่หล่าย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีพื้นบ้าน สืบทอดสืบสาน และส่งเสริมการเรียนรู้ของวัฒนธรรม

ประเพณีพื้นบ้านแก่ชาวชนรุ่นหลัง เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ผนวกไว้ซึ่งข้อคิด คติธรรม ในการดำเนินชีวิตแก่รุ่นลูกหลานสืบไป

กิจกรรมในศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นวัดแม่หล่าย

: วัดแม่หล่าย ถือเป็นวัดเก่าแก่ของตำบลแม่หล่าย มีอายุไม่น้อยกว่า 200 ปี ที่มีทั้งประวัติศาสตร์และเรื่องราวมากมาย อีกทั้งยังเป็นที่ตั้งศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนแม่หล่าย โดยมีกิจกรรมภายในศูนย์ซึ่งผู้สูงอายุได้รวมกลุ่มกันทำกิจกรรมร่วมกันหลากหลายด้าน เช่น กลุ่มทำตะแหลั่วหลวง ซึ่งตะแหลั่วหลวง นิยมใช้ในงานศพโดยมีความเชื่อมาก่อนที่จะทำการฌาปนกิจศพ ญาติพี่น้องจะต้องลอดตะแหลั่วหลวงและนำไปเผาพร้อมกับศพเพื่อเอาสิ่งชั่วร้ายออกจากตัว และยังช่วยป้องกันสิ่งชั่วร้าย ภูตผี ปีศาจ ด้วย

นอกจากนี้ ยังมีการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุในชุมชนแม่หล่ายจัดตั้งกลุ่มคุณธรรมและจริยธรรม กลุ่มวัฒนธรรม กลุ่มพิพิธภัณฑสถานพื้นบ้าน กลุ่มสารสนเทศ และห้องสมุด เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่คนในชุมชนแม่หล่ายอีกด้วย

วัตถุประสงค์การทำตะแหลั่วหลวง

1. ไม้ไผ่สีสุก
2. มีด(ขนาดใหญ่สำหรับผ่าไม้)
3. กล้วยา (เป็นความเชื่อของคนโบราณที่อยากให้เกิดความกลมเกลียว สามัคคี จึงนำกล้วยามาพันเป็นเกลียว)

วิธีการทำตะแหลั่วหลวง

1. นำกระบอกไม้ไผ่มาผ่าเป็นซี่เล็กๆ
2. เหลาไม้ไผ่ให้บางเพื่อนำมาสาน
3. สานโดยวางทับกันเป็น 7 ชั้น มีลักษณะคล้ายรูปดาว
4. นำเชือกฟางมัดแต่ละมุมของตะแหลั่วหลวง
5. เก็บรายละเอียดให้แต่ละมุมตรงกัน และสามารถให้คนลอดได้ โดยขยายให้วงตรงกลางกว้างๆ
6. นำกล้วยาที่พันเป็นเกลียว มาพันตะแหลั่วหลวงตกแต่ง

ภาพที่ 9 ศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นวัดแม่หล่ายโดย กลุ่มผู้สูงอายุ หมู่ 4

2.8) ศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการจักสาน โดย กลุ่มจักสานบ้านบุญเจริญ

ความเป็นมาของศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการจักสาน

: ศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการจักสาน ตั้งอยู่ที่หมู่ 8 ตำบลแม่หล่าย อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2553 จากการรวมตัวกันของผู้สูงอายุในชุมชนผ่านการสนับสนุนด้านงบประมาณจากเทศบาลตำบลแม่หล่าย วิทยาลัยเทคนิคแพร่ ฯลฯ เพื่อสืบสานวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนบ้านบุญเจริญ อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุในชุมชนมีอาชีพเสริมเพื่อหารายได้พิเศษแบ่งเบาภาระในครอบครัว นอกจากนี้ยังเป็นเวทีให้ผู้สูงอายุได้พบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เป็นภูมิปัญญาที่สืบสานกันมาแต่รุ่นบรรพบุรุษเพื่อสืบสานให้แก่รุ่นลูกหลานได้สืบทอดต่อไป

กิจกรรมในศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการจักสาน

- ตะกร้า
- สุ่มไก่
- ไซดักปลา
- ชะลอมดอกบัว
- เข่งปลาทุ
- เหิง (เอาไวนึ่งปลาทุ) เรียกว่า ตะเครงนึ่งปลาทุ
- กระจ่างดอกไม้
- ดอกมัดกล้า

ภาพที่ 10 ศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการจักสาน โดย กลุ่มจักสานบ้านบุญเจริญ

2.9) ศูนย์เรียนรู้ศูนย์เรียนรู้สปาเท้า โดย โรงพยาบาลสุภาพประจำตำบลแม่หล่าย

ความเป็นมาของศูนย์เรียนรู้สปาเท้า

: การก่อตั้งศูนย์เรียนรู้สปาเท้า ตั้งอยู่ที่หมู่ 5 ตำบลแม่หล่าย อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ก่อตั้งขึ้นโดยนางมยุรี กรุงศรี พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ โรงพยาบาลสุภาพประจำตำบลแม่หล่าย ได้สังเกตเห็นว่าผู้ป่วยที่มีอาการ โรคเบาหวานส่วนใหญ่มิมีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันเท้าตนเอง เมื่อมีอาการที่ค่อนข้างหนักแล้วจึงเข้ามารับการรักษาที่ทางโรงพยาบาลสุภาพประจำตำบลแม่หล่าย จึงเกิดแรงบันดาลใจจัดตั้งศูนย์เรียนรู้สปาเท้าขึ้นเพื่อให้ความรู้กับชาวบ้านเกี่ยวกับการดูแลเท้าสำหรับผู้ป่วยโรคเบาหวาน ดังสโลแกนที่ว่า “ดูแลเท้ายิ่งกว่าหน้า” เนื่องจากแผลเบาหวานที่เท้าเกิดได้หลายสาเหตุร่วมกัน การรักษาตามหลักการแพทย์ที่มีประสิทธิภาพต้องชุด้วยมิดฟ้ดัดซึ่งก่อให้เกิดความเจ็บปวดแก่ผู้ป่วย และมีค่าใช้จ่ายสูง จากข้อมูลการตรวจผู้ป่วยพบว่าในปี พ.ศ. 2551 พบผู้ป่วยที่มี Callus จำนวน 17 คนจากผู้ป่วย 96 คน คิดเป็นร้อยละ 18 ปี พ.ศ. 2552 พบผู้ป่วย 55 คน จากผู้ป่วย 158 คน คิดเป็นร้อยละ 35 นางมยุรี กรุงศรี ร่วมกับอาสาสมัครสาธารณสุขในชุมชนแม่หล่ายจึงมีแนวคิดในการนำโยบวบและหินทรายแม่น้ำ (มะหินจา) ซึ่งเป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านที่มีมาแต่เดิมและหาได้ง่ายในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการดูแลสุขภาพเท้าของผู้ป่วยที่เป็นโรคเบาหวานเพื่อชำระเซลล์ที่เสื่อมสภาพออกไป ถือเป็นทางเลือกในการดูแลสุขภาพด้วยตัวเองโดยประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการดูแลสุขภาพเท้าของผู้ป่วยเบาหวานด้วยตนเองที่หาได้ง่ายในชุมชนและไม่เสียค่าใช้จ่าย

กิจกรรมในศูนย์เรียนรู้สปาเท้า

- 1) มีการทำสปาเท้าโดยใช้ ไยบวบและหินทรายแม่น้ำ
- 2) ตรวจเบาหวานจากการสังเกตCallus บริเวณฝ่าเท้า
- 3) ออกไปเยี่ยมคนไข้โรคเบาหวานที่นำสปาเท้าไปประยุกต์ใช้ในการดูแลสุขภาพเท้าของผู้ป่วยเบาหวานด้วยตนเองที่บ้าน

อุปกรณ์การทำสปา

1. กะละมัง
2. โลชั่นหรือสบู่อบน้ำ
3. ไยบวบหรือหินแม่น้ำ
4. น้ำเปล่า

ขั้นตอนวิธีการทำสปาเท้า

1. นำกะละมังใส่น้ำสะอาดประมาณครึ่งกะละมัง
2. นำเท้าทั้ง 2 ข้าง จุ่มลงไปใ้ในน้ำที่อยู่ในกะละมัง
3. นำไยบวบหรือหินแม่น้ำมาขัดที่เท้าทั้ง 2 ข้าง ใช้เวลาในการขัดประมาณ 30 นาที
4. นำผ้าแห้งมาเช็ดเท้าทั้ง 2 ข้าง
5. เสร็จแล้วก็นำสบู่อบน้ำหรือโลชั่นมาทาที่เท้าจนถึงหน้าแข้งทั้ง 2 ข้าง แล้วนวดแผนโบราณที่เท้าทั้ง 2 ข้าง

ภาพที่ 11 ศูนย์เรียนรู้ศูนย์เรียนรู้สปาเท้า โดย โรงพยาบาลสุภาพประจำตำบลแม่หล่าย

2.10) ศูนย์จำหน่ายสินค้า OTOP ตำบลแม่หล่าย

: ศูนย์จำหน่ายสินค้า OTOP ตำบลแม่หล่าย ตั้งอยู่ที่หมู่ 2 หมู่ 6 และหมู่ 7 ซึ่งเป็นแหล่งรวมผลิตภัณฑ์ประจำตำบลที่ผลิตจากชุมชนท้องถิ่นในตำบลแม่หล่ายที่ขึ้นชื่อ เช่น ขนมครกแม่หล่าย ข้าวแต่น ข้าวซอย พรมเช็ดเท้า ผ้ามัดย้อม น้ำลูกยอ ผ้าห่ม เสื้อหม้อห้อมประยุกต์ เป็นสถานที่จัดจำหน่ายของฝากสำหรับนักท่องเที่ยว

ภาพที่ 12 ศูนย์จำหน่ายสินค้า OTOP ตำบลแม่หล่าย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 : เพื่อให้ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของเทศบาลแม่หล่าย

ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นของเทศบาลแม่หล่ายแกนนำชุมชนและประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของเทศบาลแม่หล่าย ทั้งนี้จากการลงพื้นที่วิจัยคณะผู้วิจัยได้เชิญเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลแม่หล่าย แกนนำเกษตรกรศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ประธานกลุ่มเยาวชน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านทั้ง 8 หมู่บ้าน ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านแม่หล่าย เจ้าอาวาสวัดแม่หล่ายกาช่อง ปราชญ์ชาวบ้าน และนักวิชาการท้องถิ่นซึ่งอยู่ในพื้นที่กลุ่มเป้าหมาย เข้าร่วมในการให้ข้อมูลถึงบริบทชุมชนแม่หล่าย ร่วมสำรวจศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนแม่หล่าย รวมถึงจัดเวทีชาวบ้านเพื่อให้แกนนำชุมชนแม่หล่ายได้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตร และจัดโปรแกรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรภายในชุมชนแม่หล่ายด้วยการขับเคลื่อนของคนในชุมชนแม่หล่ายเองโดยแกนนำชุมชนแม่หล่ายมีส่วนร่วมในการสำรวจจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรและทดลองโปรแกรมทัวร์แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรด้วยคนในชุมชนแม่หล่ายเอง ดังแสดง

กระบวนการมีส่วนร่วมของแกนนำชุมชนแม่ข่ายในการพัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในเทศบาลแม่ข่าย ดังต่อไปนี้

1. แกนนำชุมชนแม่ข่ายมีส่วนร่วมในการสำรวจและศึกษาทรัพยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม ประเพณีในเขตเทศบาลแม่ข่ายที่มีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรและเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านต่างๆของชุมชน

ทางคณะผู้วิจัยได้ทำหนังสือเชิญประชุมแกนนำชุมชนที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนผ่านนายกเทศมนตรีตำบลแม่ข่าย (นายบรรจง พายัพ) เพื่อประสานแกนนำเกษตรกรศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ประธานกลุ่มเยาวชน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านทั้ง 8 หมู่บ้าน ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านแม่ข่าย เจ้าอาวาสวัดแม่ข่ายกาช่อง ปราชญ์ชาวบ้าน และนักวิชาการท้องถิ่นเข้าร่วมประชุมให้ข้อมูลด้านทรัพยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม ประเพณีในเขตเทศบาลแม่ข่ายที่มีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรและประกาศเสียงตามสายเพื่อให้แกนนำชุมชนแม่ข่ายและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders) เข้าร่วมรับฟังเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ เพื่อร่วมแลกเปลี่ยนให้ความรู้ ความคิดเห็นถึงศักยภาพทรัพยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม ประเพณีในเขตเทศบาลแม่ข่ายที่มีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนแม่ข่าย ณ ห้องประชุมเทศบาลตำบลแม่ข่าย ตำบลแม่ข่าย อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ เมื่อวันที่ 10-13 มิถุนายน 2555 ซึ่งมีผู้เข้าร่วมให้ข้อมูลทั้งหมดจำนวน 80 คน ในการค้นหาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในเทศบาลแม่ข่าย ทั้งนี้ทีมวิจัยมีบทบาทเป็นเสมือนผู้อำนวยความสะดวกในการจัดเวทีให้กับแกนนำชุมชนแม่ข่ายได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น แลกเปลี่ยนข้อมูลด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงกระตุ้นให้คนในชุมชนแม่ข่ายร่วมกันหาข้อมูลที่สำคัญของชุมชนแม่ข่ายที่ยังขาดการบันทึก การเรียบเรียง รวมถึงประสบการณ์ของปราชญ์ชาวบ้านที่ขาดการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อจัดทำเป็นฐานข้อมูลเผยแพร่แก่คนรุ่นหลังต่อไป ซึ่งแบ่งเป็น 4 ประเด็นในการสอบถามข้อมูลทุนทางสังคม ทรัพยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม ประเพณีในเขตเทศบาลแม่ข่ายที่มีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรและเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านต่างๆของชุมชน ได้แก่

- 1) ศักยภาพชุมชน (ทรัพยากร เช่น ศูนย์เรียนรู้ด้านต่างๆในชุมชน /ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม 2) การรวมกลุ่ม/เครือข่าย (ผลิตภัณฑ์ชุมชน) 3) จุดเด่น/ของดีของชุมชนแม่ข่ายที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้ โดยให้คนในชุมชนแม่ข่ายร่วมวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน ความเป็นไปได้ และอุปสรรคในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรของเทศบาลตำบลแม่ข่าย หลังจากนั้นให้แกนนำชุมชนแม่ข่ายได้ประชุมวิพากษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแต่ละสถานที่เพื่อสรุปสถานที่ท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในการจัดทำโปรแกรมท่องเที่ยวได้จริง

ซึ่งสถานที่ท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในชุมชนแม่หล่ายจากการร่วมสำรวจของแกนนำชุมชนแม่หล่าย มีดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 สถานที่ที่มีศักยภาพพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่าย

สถานที่ท่องเที่ยวที่มีศักยภาพพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของเทศบาลแม่หล่าย มีดังนี้
1.ศูนย์เรียนรู้ศิลปะ โดย นางสุวรรณ สมิตติเดชกุล หมู่ 2
2.ศูนย์เรียนรู้ไร่สวนผสม โดย ลุงสวิง วุฒิ หมู่ 3
3.ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาที่ดิน โดย นายประยูร ดอกหอม (หมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน) หมู่ 3
4.ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โดย นางพรรณทิพา เดชอุปการ หมู่ 3
5.ศูนย์เรียนรู้ 1 ไร่ 1 แสน โดย นางสาวดา อินยะ หมู่ 3
6.ศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นวัดแม่หล่ายโดย กลุ่มผู้สูงอายุ หมู่ 4
7.ศูนย์เรียนรู้ศูนย์เรียนรู้สปาเท้า โดย โรงพยาบาลสุขภาพประจำตำบลแม่หล่าย หมู่ 5
8.ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและพลังงาน โดย นายมนูญ วงศ์อรินทร์ หมู่ 5
9.ศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการจักสาน โดย กลุ่มจักสานบ้านบุญเจริญ หมู่ 8
10.ศูนย์จำหน่ายสินค้า OTOP ตำบลแม่หล่าย หมู่ 2 , หมู่ 6 และหมู่ 7

ที่มา: จากการจัดเวทีชาวบ้านร่วมกับแกนนำชุมชนแม่หล่าย เมื่อวันที่ 10-13 มิถุนายน 2555

ภาพที่ 13 แกนนำชุมชนแม่หล่ายร่วมสำรวจบริบทชุมชน ทรัพยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม และประเพณีในเขตเทศบาลแม่หล่ายที่มีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

2. แกนนำชุมชนแม่ข่ายร่วมจัดทำเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นและร่วมพัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวในเทศบาลแม่ข่าย

หลังจากที่คณะวิจัยและแกนนำชุมชนแม่ข่ายร่วมสำรวจบริบทชุมชน ทรัพยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม และประเพณีในเขตเทศบาลแม่ข่ายที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรนั้น จากนั้นชาวบ้านแม่ข่ายได้ร่วมกันกำหนดเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวทางเชิงเกษตรขึ้นเมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2555 ณ ห้องประชุมเทศบาลตำบลแม่ข่าย อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ โดยร่วมวิเคราะห์แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อนำมากำหนดรูปแบบโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของเทศบาลแม่ข่าย ได้แก่

- ศูนย์เรียนรู้ศิลปะ โดย นางศุภวรรณ สมิตติเดชกุล หมู่ 2
- ศูนย์เรียนรู้ไร่สวนผสม โดย ลุงสวิง วุฒิ หมู่ 3
- ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาที่ดิน โดย นายประยูร ดอกหอม (หมอดินอาสาประจำ

หมู่บ้าน) หมู่ 3

- ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โดย นางพรรณทิพา เดชอุปการ หมู่ 3
- ศูนย์เรียนรู้ 1 ไร่ 1 แสน โดย นางสุรดา อินยะ หมู่ 3
- ศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นวัดแม่ข่ายโดย กลุ่มผู้สูงอายุ หมู่ 4
- ศูนย์เรียนรู้ศูนย์เรียนรู้สปาเท้า โดย โรงพยาบาลสุขภาพประจำตำบลแม่ข่าย

หมู่ 5

- ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและพลังงาน โดย นายมนูญ วงศ์อรินทร์ หมู่ 5
- ศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการจักสาน โดย กลุ่มจักสานบ้านบุญเจริญ หมู่ 8
- ศูนย์จำหน่ายสินค้า OTOP ตำบลแม่ข่าย หมู่ 2 , หมู่ 6 และหมู่ 7

โดยทั้ง 10 แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ชุมชนแม่ข่ายกำหนดได้ถูกนำมาจัดเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่ข่าย ซึ่งแกนนำชุมชนแม่ข่ายได้ร่วมประชุมสรุปร่วมกัน โดยแบ่งรูปแบบโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่ข่าย เป็น 3 รูปแบบ ดังนี้

(1)โปรแกรมการนำเที่ยวที่ 1 (1วัน ไปเช้า-เย็นกลับ) : เยี่ยมชมศูนย์เรียนรู้ 1 ไร่ 1 แสน (คุณสุรดา อินยะ) ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและพลังงานแบบครบวงจร (คุณมนูญ วงศ์อรินทร์) ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาที่ดิน (อ.ประยูร ดอกหอม) เพื่อศึกษารูปแบบการทำการเกษตรแบบผสมผสาน โดยใช้ชีวิตบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงและพลังงานทดแทนแบบครบวงจร จากนั้น เยี่ยมชม ศูนย์เรียนรู้บ้านศิลปะ (คุณศุภวรรณ สมิตติเดชกุล)ซึ่งใช้จินตคติบนงานศิลปะ และแวะเยี่ยมชมศูนย์

สินค้า OTOP ตำบลแม่หล่าย เพื่อซื้อของฝาก-ของที่ระลึก กิจกรรมทั้งหมดนี้เป็นกิจกรรมแบบไป-กลับ ไม่ค้างคืน ใช้เวลา 1 วัน

(2) โปรแกรมการนำเที่ยวที่ 2 (2 วัน 1 คืน) : เชื่อมชมศูนย์เรียนรู้การทำการเกษตรชีววิถีบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงเชิงปฏิบัติการ (สามารถเลือกสัมผัส เรียนรู้เชิงลึกได้จาก 8 ศูนย์เรียนรู้ตามตารางที่ 2) ผู้การปฏิบัติจริงได้และร่วมสัมผัสวิถีชีวิตของชุมชนแม่หล่าย ด้วยการดักบาตรยามเช้า ซึ่งโปรแกรมการนำเที่ยวนี้เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวแบบค้างคืน ใช้เวลา 2 วัน กับ 1 คืน

ตารางที่ 2 ตัวเลือกศูนย์เรียนรู้การทำการเกษตรชีววิถีบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงเชิงปฏิบัติการของชุมชนแม่หล่าย

ศูนย์เรียนรู้การทำการเกษตรชีววิถีบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงของเทศบาลแม่หล่าย มีดังนี้
1. ศูนย์เรียนรู้ศิลปะ โดย นางศุภวรรณ สมิทธิเดชกุล หมู่ 2
2. ศูนย์เรียนรู้ไร่นาสวนผสม โดย ลุงสวิง วุฒิ หมู่ 3
3. ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาที่ดิน โดย นายประยูร ดอกหอม (หมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน) หมู่ 3
4. ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โดย นางพรรณทิพา เดชอุปการ หมู่ 3
5. ศูนย์เรียนรู้ 1 ไร่ 1 แสน โดย นางสาวดา อินยะ หมู่ 3
6. ศูนย์เรียนรู้ศูนย์เรียนรู้สปาเท้า โดย โรงพยาบาลสุขภาพประจำตำบลแม่หล่าย หมู่ 5
7. ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและพลังงาน โดย นายมนูญ วงศ์อรินทร์ หมู่ 5
8. ศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการจักสาน โดย กลุ่มจักสานบ้านบุญเจริญ หมู่ 8

(3) โปรแกรมการนำเที่ยวที่ 3 (4 วัน 3 คืน) : เชื่อมชมศูนย์เรียนรู้การทำการเกษตรชีววิถีบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงเชิงปฏิบัติการ (สามารถเลือกสัมผัส เรียนรู้เชิงลึกได้จาก 8 ศูนย์เรียนรู้ตามตารางที่ 2) ผู้การปฏิบัติจริงได้และร่วมสัมผัสวิถีชีวิตชาวบ้านแม่หล่ายด้วยการดักบาตรยามเช้า และเรียนรู้คุณค่าของการประกอบพิธีกรรมการบูชาข้าวทั้งสี่วิถีของชาวล้านนา และศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นการประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา ซึ่งโปรแกรมการนำเที่ยวเชิงเกษตรนี้เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวแบบค้างคืน ใช้เวลา 4 วัน กับ 3 คืน

จากกระบวนการมีส่วนร่วมในการกำหนดเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ชุมชนแม่หล่ายได้ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมพัฒนาส่งผลทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในชุมชน อีกทั้งยังทำให้แกนนำชุมชนแม่หล่ายเล็งเห็นถึงการอนุรักษ์ ถ่ายทอดองค์ความรู้ของศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรบนฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนแม่หล่ายสู่การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ทั้งนี้ยังเป็นการเผยแพร่การทำการเกษตรชีววิถีบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง ถ่ายทอดแก่คนรุ่นหลังและประชาชนในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียงได้มีโอกาสเข้ามาเรียนรู้และนำไป

ประยุกต์ ปฏิบัติใช้ในพื้นที่ได้จริง นอกจากนั้นยังเป็นการขยายเมล็ดพันธุ์แห่งการอยู่อย่างพอคืบบวิถีของความพอเพียงเพื่อมุ่งเน้นการทำเกษตรอินทรีย์แทนเกษตรเคมีโดยยึดหลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไข คือ มีความพอประมาณ มีเหตุผลและมีภูมิคุ้มกันบนฐานความรู้คู่คุณธรรม ซึ่งการกำหนดเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนแม่หล่ายข้างต้นได้ผ่านกระบวนการร่วมคิดและตัดสินใจจากคนในชุมชนแม่หล่ายเอง

ภาพที่ 14 แกนนำชุมชนแม่หล่ายร่วมพัฒนาเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นในเทศบาลแม่หล่าย

3. แกนนำชุมชนแม่หล่ายเข้าร่วมฝึกอบรมเสริมสร้างศักยภาพแก่แกนนำในชุมชนแม่หล่ายในการเตรียมตัวเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น 2 รุ่น(เยาวชน 1 รุ่น ชาวบ้าน 1 รุ่น)

จากเวทีกำหนดเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนแม่หล่ายแกนนำชุมชนแม่หล่าย ซึ่งประกอบด้วย แกนนำเกษตรกรศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ประธานกลุ่มเยาวชน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านทั้ง 8 หมู่บ้าน ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านแม่หล่าย เจ้าอาวาสวัดแม่หล่ายกาซ้อง ปราชญ์ชาวบ้าน นักวิชาการท้องถิ่นและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ได้มีการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อนของตนเองเพื่อเตรียมความพร้อมในการให้บริการนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนแม่หล่าย รวมถึงเพื่อเตรียมความพร้อมแก่มัคคุเทศก์ท้องถิ่นนำเที่ยวในชุมชน ซึ่งจากการระดมความคิดเห็นร่วมกันทำให้ทราบถึงปัญหาและความต้องการของแกนนำชุมชนแม่หล่ายที่ต้องการต่อความรู้ เติมความคิดในการพัฒนาศักยภาพตนเองโดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่อง บทบาทหน้าที่ของการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น และการจัดการธุรกิจที่พักในรูปแบบโฮมสเตย์ ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงได้จัดโครงการฝึกอบรมเสริมสร้างศักยภาพแก่แกนนำในชุมชนแม่หล่ายเพื่อเตรียมความพร้อมในการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นใน 2 หลักสูตรที่ชุมชนต้องการ

ได้แก่ หลักสูตร 1 : บทบาทหน้าที่ของการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น และหลักสูตรที่ 2 : การจัดการธุรกิจที่พักในรูปแบบโฮมสเตย์ โดยมีการฝึกอบรมแบ่งเป็น 2 รุ่น ได้แก่ เยาวชน 1 รุ่น และชาวบ้าน 1 รุ่น ซึ่งจัดขึ้นเมื่อวันที่ 22-25 สิงหาคม 2555 ณ ห้องประชุมเทศบาลตำบลแม่หล่าย ตำบลแม่หล่าย อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ หลังจากการเสร็จสิ้นกระบวนการพัฒนาศักยภาพคณะผู้วิจัยได้ทำการถอดบทเรียนหลังจากการฝึกอบรมทั้ง 2 รุ่น โดยใช้กระบวนการ AAR (After Action Review) โดยถามถึง สิ่งที่เราคิดว่าเราจะได้รับการฝึกอบรมนี้มีอะไรบ้าง สิ่งที่ต้องแก้ไขให้ดีขึ้นมีอะไรบ้าง และสิ่งที่ได้เรียนรู้และแนวทางการพัฒนาสู่การเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่ดี และการพัฒนาที่พักโฮมสเตย์คืออะไร และมีอะไรบ้าง

ผลจากการถอดบทเรียน พบว่า ส่วนใหญ่ผู้เข้าร่วมอบรมทั้ง 2 รุ่น มีความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมเสริมสร้างศักยภาพแก่แกนนำในชุมชนแม่หล่ายในการเตรียมตัวเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นโดยสามารถสรุปถึงบทบาทการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นได้อย่างถูกต้องและสามารถวิเคราะห์ตนเองได้ว่าตนเองยังขาดอะไรและสามารถจะเติมเต็มอย่างไรได้ รวมถึงสามารถบอกถึงแนวทางแก้ไขปรับปรุงที่พักของตนเองได้ว่าที่พักของตนเองขาดปัจจัยใดที่จะต้องแก้ไขเพิ่มเติมอะไรบ้างให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดที่จะพัฒนาสู่การเป็นที่พักโฮมสเตย์ที่ถูกต้องในโอกาสต่อไป จากการสะท้อนความคิดเห็นดังกล่าวจึงสามารถสรุปได้ว่าผู้เข้าร่วมอบรมทั้ง 2 รุ่น มีความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมเสริมสร้างศักยภาพแก่แกนนำในชุมชนแม่หล่ายในการเตรียมตัวเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นและมีแนวโน้มในการแสดงเป็นพฤติกรรมที่ส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่มัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่ดีได้ ที่จะให้บริการแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างมีคุณภาพและพัฒนาบ้านพักโฮมสเตย์ให้เป็นไปตามมาตรฐานที่ถูกต้องต่อไป

ภาพที่ 15 เวทีฝึกอบรมเสริมสร้างศักยภาพแก่แกนนำในชุมชนแม่หล่ายในการเตรียมตัวเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น 2 รุ่น(เยาวชน 1 รุ่น ชาวบ้าน 1 รุ่น)

4. แคนนำชุมชนแม่หล่ายร่วมทดลองโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนแม่หล่าย

หลังจากที่แคนนำชุมชนแม่หล่ายได้ร่วมกำหนดเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่ายและติดอาวุธฝึกอบรมเสริมศักยภาพแก่แกนนำภาคีเครือข่ายท้องถิ่นชุมชนแม่หล่าย จำนวน 2 รุ่น จากนั้นแคนนำชุมชนแม่หล่าย ซึ่งประกอบด้วย แคนนำเกษตรกรศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ประธานกลุ่มเยาวชน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านทั้ง 8 หมู่บ้าน ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านแม่หล่าย เจ้าอาวาสวัดแม่หล่ายกาช่อง ปราชญ์ชาวบ้าน นักวิชาการท้องถิ่นและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ ได้มีความเห็นร่วมกันผ่านการประชุมกลุ่มจนตกลงพิจารณาว่าควรมีการทดลองเพียงหนึ่งโปรแกรมนำเที่ยว ก่อนเนื่องจากงบประมาณมีจำกัด ซึ่งจากการประชุมกลุ่มได้ลงมติเป็นเอกฉันท์ว่าควรนำโปรแกรมนำเที่ยวที่ 1 : ท่องเที่ยวเชิงเกษตร 1 วัน (ไปเช้า-เย็นกลับ) ภายใต้คำขวัญ (slogan) ที่ว่า "ท่องเที่ยววิถีเกษตรพื้นบ้าน บนฐานความพอเพียง" นำมาทดลองก่อน โดยได้จัดการทดลองโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนแม่หล่ายขึ้น เมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2556 ณ เทศบาลตำบลแม่หล่าย อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ เพื่อตรวจสอบถึงปัญหา อุปสรรคของเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อนำมาปรับกิจกรรม วิธีการให้เหมาะสมต่อไป ทั้งนี้ในการทดลองโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่ายครั้งนี้ได้มีนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ ร่วมกับเจ้าหน้าที่และประชาชนในชุมชนแม่หล่ายที่สนใจเข้าร่วมเป็นนักท่องเที่ยว ทดลองโปรแกรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรครั้งนี้รวมถึงมีคณาจารย์ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวจากสาขาวิชาพัฒนาการท่องเที่ยว ณ มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ เข้าร่วมทดลองโปรแกรมการท่องเที่ยวดังกล่าวฯ รวมจำนวน 30 คน เพื่อให้ข้อเสนอแนะ ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรและการบริการของภาคีเครือข่ายท้องถิ่นชุมชนแม่หล่ายให้มีความน่าสนใจ มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลยิ่งขึ้น

ภาพที่ 16 การทดลองโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่าย

จากการทดลองโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่าย พบว่า ชาวบ้านและแกนนำชุมชนแม่หล่ายเห็นความสำคัญในการจัดกิจกรรมดังกล่าวและได้เข้าร่วมในการทดลองโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่ายเป็นอย่างดี ซึ่งจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับชาวบ้านแม่หล่าย และอาสาสมัครนักท่องเที่ยวผู้เข้าร่วมทดลองโปรแกรมการท่องเที่ยวฯ พบว่า ชาวบ้านแม่หล่ายมีความภาคภูมิใจ และเห็นคุณค่าในทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนบ้านเกิดของตนมากขึ้น ในขณะที่อาสาสมัครนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในภาพรวมต่อการให้บริการของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น โปรแกรมการท่องเที่ยว อาหาร การแสดง และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ อยู่ในระดับมากที่สุด รายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงค่าร้อยละความพึงพอใจการทดลองโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่าย

หัวข้อประเมิน	ระดับความพอใจ (N=30)				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. การบรรยายของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น	43% (13คน)	33% (10คน)	17% (5คน)	7% (2คน)	-
2. การใช้รถรางในการเดินทาง	67% (20คน)	20% (6คน)	10% (3คน)	3% (1คน)	-
3. การบริการ/การนำทัวร์ของมัคคุเทศก์	37% (11คน)	53% (16คน)	7% (2คน)	3% (1คน)	-
4. ความเหมาะสมของเส้นทางโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	47% (14คน)	30% (9คน)	20% (6คน)	3% (1คน)	-
5. ความน่าสนใจ/จุดเด่นแต่ละศูนย์เรียนรู้	50% (15คน)	40% (12คน)	10% (3คน)	-	-
6. นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในแต่ละกิจกรรมของแต่ละศูนย์เรียนรู้	43% (13คน)	50% (15คน)	7% (2คน)	-	-
7. ด้านอาหาร/อาหารว่าง	67% (20คน)	30% (9คน)	3% (1คน)	-	-
8. ด้านเอกสารแผ่นพับ/กำหนดการ	47% (14คน)	40% (12คน)	10% (3คน)	3% (1คน)	-
9. ความเหมาะสมในด้านระยะเวลาในการเยี่ยมชมศูนย์เรียนรู้แต่ละจุด	47% (14คน)	40% (12คน)	10% (3คน)	3% (1คน)	-
10. ความพึงพอใจในภาพรวม	57% (17คน)	40% (12คน)	3% (1คน)	-	-

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นถึงค่าร้อยละของความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวผู้เข้าร่วมทดลอง ในโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่าย "วิถีเกษตรพื้นบ้าน บนฐานความพอเพียง" ทั้งนี้ สามารถสรุปเป็นประเด็นต่างๆ ได้ดังต่อไปนี้

1) ความพึงพอใจด้านการบรรยายของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น

พบว่า ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวที่เข้าทดลองโปรแกรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่าย มีความพึงพอใจในการบรรยายของมัคคุเทศก์ท้องถิ่นอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 43 รองลงมามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 33 ถัดลงมามีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 17 และมีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อย จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 7

2) ความพึงพอใจด้านการใช้รถรางในการเดินทาง

พบว่า ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวที่เข้าทดลองโปรแกรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่าย มีความพึงพอใจในการใช้พาหนะโดยสารรถรางในการเดินทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่ายอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 67 รองลงมามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 20 ถัดลงมามีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 1 และมีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อย จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 3

3) ความพึงพอใจด้านการบริการและการนำทัวร์ของมัคคุเทศก์

พบว่า ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวที่เข้าทดลองโปรแกรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่าย มีความพึงพอใจในการให้บริการและการนำทัวร์ของมัคคุเทศก์ท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 53 รองลงมามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 37 ถัดลงมามีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 7 และมีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อย จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 3

4) ความพึงพอใจด้านความเหมาะสมของเส้นทางโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

พบว่า ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวที่เข้าทดลองโปรแกรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่าย มีความพึงพอใจในด้านความเหมาะสมของเส้นทางโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 47 รองลงมามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 13 ถัดลงมามีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 20 และมีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อย จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 3

5) ความพึงพอใจด้านความน่าสนใจ/จุดเด่นแต่ละศูนย์เรียนรู้

พบว่า ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวที่เข้าทดลองโปรแกรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่าย มีความพึงพอใจในด้านความน่าสนใจ/จุดเด่นแต่ละศูนย์เรียนรู้ในระดับมากที่สุด จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 50 รองลงมา มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 40 และมีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 10

6) ความพึงพอใจด้านการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการทำกิจกรรมแต่ละศูนย์เรียนรู้

พบว่า ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวที่เข้าทดลองโปรแกรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่าย มีความพึงพอใจด้านการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการทำกิจกรรมแต่ละศูนย์เรียนรู้ในระดับมาก จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 50 รองลงมา มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 43 และมีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 7

7) ความพึงพอใจด้านอาหารและอาหารว่าง

พบว่า ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวที่เข้าทดลองโปรแกรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่าย มีความพึงพอใจในด้านอาหารและอาหารว่างอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 67 รองลงมา มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 30 และมีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 3

8) ความพึงพอใจด้านเอกสารแผ่นพับ/กำหนดการ

พบว่า ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวที่เข้าทดลองโปรแกรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่าย มีความพึงพอใจในด้านเอกสารแผ่นพับ/กำหนดการอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 47 รองลงมา มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 40 ถัดลงมา มีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 10 และมีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อย จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 3

9) ความพึงพอใจด้านความเหมาะสมในด้านระยะเวลาในการเยี่ยมชมศูนย์เรียนรู้แต่ละจุด

พบว่า ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวที่เข้าทดลองโปรแกรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่าย มีความพึงพอใจในด้านความเหมาะสมในด้านระยะเวลาในการเยี่ยมชมศูนย์เรียนรู้แต่ละจุดอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 47 รองลงมา มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก จำนวน

12 คน คิดเป็นร้อยละ 40 ถัดลงมามีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 10 และมีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อยจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 3

10) ความพึงพอใจในภาพรวม

พบว่า ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวที่เข้าทดลองโปรแกรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่าย มีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 57 รองลงมามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 40 และมีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 3

นอกจากนั้น นักท่องเที่ยวที่เข้าทดลองโปรแกรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่าย ยังได้ให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนา แก้ไข ปรับปรุงรูปแบบทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่ายให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น ดังมีรายละเอียดข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ในช่วงหน้าฝนการใช้รถรางอาจไม่เหมาะสมเนื่องจากอาจติดหล่มได้ควรใช้รถอีแต่น หรือรถกระบะน่าจะสะดวกมากยิ่งขึ้น
2. มักคุเทศก์ท้องถิ่นควรมีกระบวนการพัฒนาศักยภาพการนำเที่ยวและบทบาทการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่ดีและถูกต้องอย่างต่อเนื่องเพื่อเป็นการฝึกให้เกิดความชำนาญเพิ่มมากขึ้น
3. ควรมีการจัดระเบียบการบริหารเวลาการเข้าฐานเรียนรู้ให้เป็นไปตามกำหนดการเนื่องจากช่วงที่ทำการทดลองโปรแกรมการท่องเที่ยวมีฝนตกจึงทำให้การเดินทางล่าช้าในบางจุด

5. การจัดตั้งชมรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่าย

หลังจากที่ได้ร่วมกันทดลองเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่ายขึ้นแก่นำชุมชนแม่หล่าย ซึ่งประกอบด้วย แกนนําเกษตรกรศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ประธานกลุ่มเยาวชน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านทั้ง 8 หมู่บ้าน ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านแม่หล่าย เจ้าอาวาสวัดแม่หล่าย กาศ้อง ปราชญ์ชาวบ้าน นักวิชาการท้องถิ่นและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ได้มีความเห็นร่วมกัน เห็นควรจัดตั้งชมรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่ายขึ้นเพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการและควบคุมดูแลกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่าย โดยจัดเวทีวางแผนการบริหารจัดการ การจัดตั้งชมรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่าย เมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2566 จากนั้นได้มีการเลือกผู้ที่จะทำหน้าที่บริหารกิจกรรมของชมรมโดยใช้วิธีการเสนอชื่อ และใช้ประชาคมติเสียงข้างมากจากที่ประชุม ดังมีรายนามคณะกรรมการต่อไปนี้

ชมรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่าย
รายชื่อคณะกรรมการชมรม

ที่ปรึกษา

- 1) นายกเทศมนตรีตำบลแม่หล่าย
- 2) ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านแม่หล่าย(ประชานุสรณ์)
- 3) ผู้อำนวยการโรงเรียนแม่หล่ายกาช่อง(ลือราษฎร์อุปถัมภ์)
- 4) ผู้อำนวยการมหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ

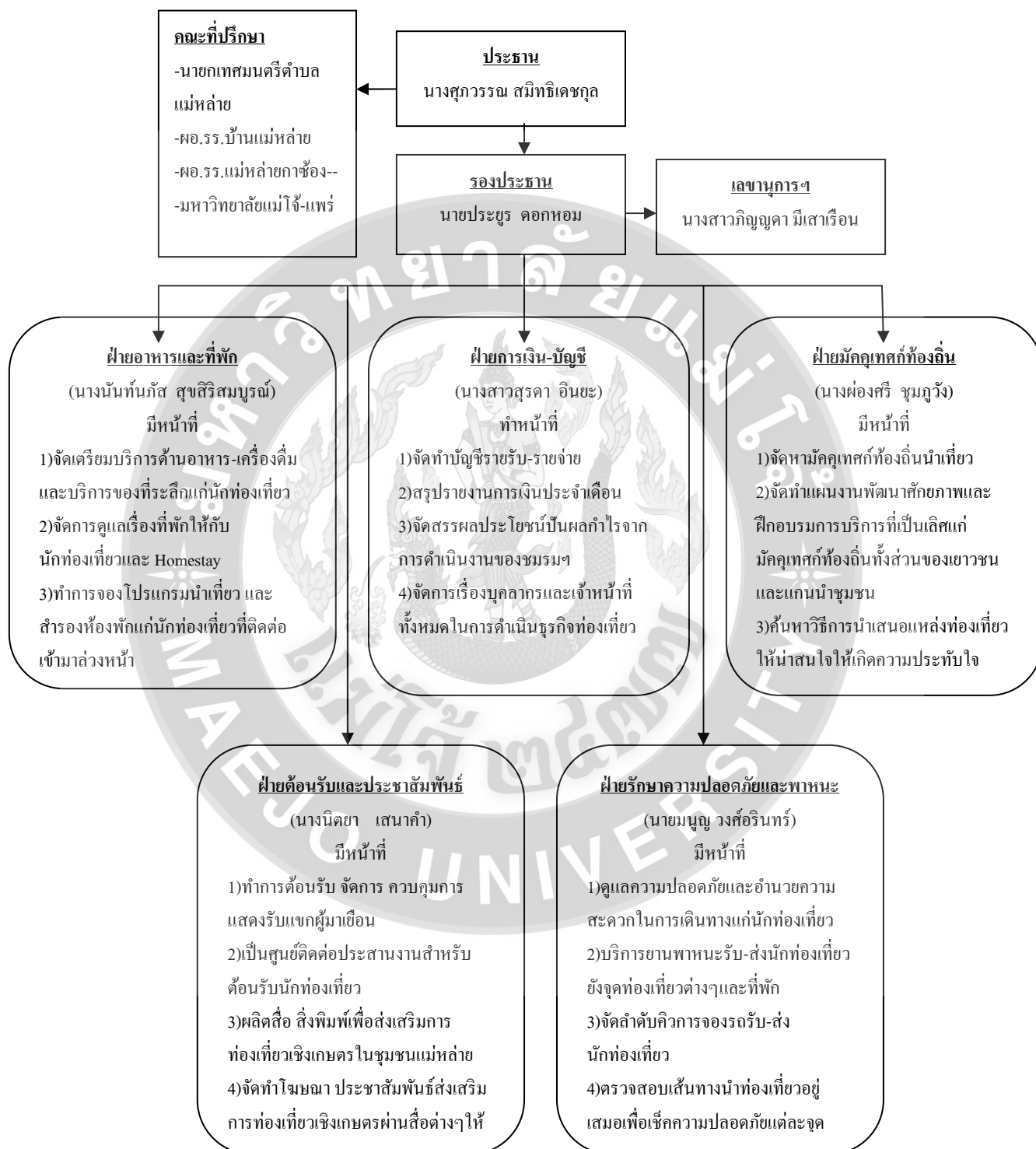
คณะกรรมการชมรม

1) นางสาววรรณ สมितिเดชกุล	ประธานชมรม
2) นายประยูร ดอกหอม	รองประธาน
3) นางสาวกัญญาดา มีเสาเรือน	เลขานุการฯ
4) นางนันทน์ภัท สุธสิริสมบุรณ์	กรรมการฝ่ายอาหารและ ที่พัก
5) นางสาวสุรดา อินยะ	กรรมการฝ่ายการเงิน-บัญชี
6) นางพองศรี ชุมภูวัก	กรรมการฝ่ายมัคคุเทศก์ท้องถิ่น
7) นางนิตยา เสนาคำ	กรรมการฝ่ายต้อนรับและประชาสัมพันธ์
8) นายมนูญ วงศ์อรินทร์	กรรมการฝ่ายรักษาความปลอดภัยและพาหนะ

ภาพที่ 17 การประชุมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนแม่หล่ายเพื่อจัดตั้งชมรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่าย

ทั้งนี้ สามารถจัดทำเป็นโครงสร้างการบริหารงานของชมรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่ายเพื่อแบ่งงานกันทำและกำหนดตัวผู้รับผิดชอบภาระงานฝ่ายงานต่างๆ ดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 2 แสดงโครงสร้างการบริหารจัดการของชมรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่าย

หลังจากได้คณะกรรมการบริหารเพื่อดำเนินการของชมรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่ายแล้ว แกนนำชุมชนแม่หล่ายได้เสนอให้มีการตั้งสำนักงานที่ติดต่อได้ง่ายโดยกำหนดเอาสำนักงานเทศบาลตำบลแม่หล่าย อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ซึ่งมีพื้นที่ว่างอยู่ และติดกับถนนทางหลวงสะควกในการเดินทางและติดต่อได้ง่ายเป็นที่ติดต่อประสานงานหลัก และเพื่อให้การดำเนินงานของชมรมฯประสบความสำเร็จและเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการปฏิบัติการภายในชมรมฯเป็นไปด้วยดี จึงมีมติแต่งตั้งคณะกรรมการร่างข้อบังคับและระเบียบฯ รวม 20 คน ประกอบไปด้วยคณะกรรมการบริหารชมรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่ายและแกนนำเกษตรกรศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงจาก 8 ศูนย์เรียนรู้ซึ่งในร่างข้อบังคับและระเบียบของชมรมฯ มีวัตถุประสงค์ในการร่างฯเพื่อไม่เอื้ออำนาจให้บุคคลใดหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งครอบงำชมรมฯ แต่เน้นส่งเสริมให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมและได้ประโยชน์โดยทั่วหน้า รวมถึงกำกับดูแลการดำเนินงานให้เป็นไปด้วยดีและโปร่งใส หลังจากสมาชิกรับร่างข้อบังคับฯ จึงได้จัดทำข้อบังคับและระเบียบของชมรมฯ ที่มาจากคนในชุมชนแม่หล่ายร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจอย่างแท้จริงขึ้น สำหรับอัตราค่าบริการในแต่ละรายการนำเที่ยว มีดังต่อไปนี้

รายการนำเที่ยวของชมรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่าย

(1) โปรแกรมการนำเที่ยวที่ 1 (1วัน ไปเช้า-เย็นกลับ) : เข้าร่วมพิธีบายศรีสู่ขวัญ ณ บ้านหมอเมือง จากนั้นเดินทางไปเยี่ยมชมศูนย์เรียนรู้ไร่ 1 แสน (คุณสุรดา อินยะ) ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและพลังงานแบบครบวงจร (คุณมนูญ วงศ์อรินทร์) ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาที่ดิน (อ.ประยูร ดอกหอม) เพื่อศึกษารูปแบบการทำการเกษตรแบบผสมผสานโดยใช้วิถีพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงและพลังงานทดแทนแบบครบวงจร จากนั้น เยี่ยมชม ศูนย์เรียนรู้บ้านศิลปะ (คุณสุวรรณ สมิตติเดชกุล) ซึ่งใช้เงินคณิตบนงานศิลปะ และแวะเยี่ยมชมศูนย์สินค้า OTOP ตำบลแม่หล่าย เพื่อซื้อของฝากของที่ระลึก กิจกรรมทั้งหมดนี้เป็นกิจกรรมแบบไป-กลับ ไม่ค้างคืน ใช้เวลา 1 วัน

อัตราค่าบริการ : 200 บาท/คน ซึ่งเป็นอัตราเหมาจ่ายเป็นรายหัวที่รวมค่าบริการมัคคุเทศก์นำเที่ยว ค่าอาหารว่าง อาหารกลางวัน น้ำดื่มและวัสดุอุปกรณ์แล้ว

หมายเหตุ : กรณี 200 บาทต่อหัวเฉพาะนักท่องเที่ยวที่มาเป็นคณะ (group tour)

(2) โปรแกรมการนำเที่ยวที่ 2 (2วัน 1คืน) : เยี่ยมชมศูนย์เรียนรู้การทำการเกษตรวิถีพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงเชิงปฏิบัติการ (สามารถเลือกสัมผัส เรียนรู้เชิงลึกได้จาก 8 ศูนย์เรียนรู้ตามตารางที่ 2) สู่การปฏิบัติจริงได้และร่วมสัมผัสวิถีชีวิตของชุมชนแม่หล่าย ด้วยการตกบาตรยามเช้า ซึ่งโปรแกรมการนำเที่ยวนี้เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวแบบค้างคืน ใช้เวลา 2 วัน กับ 1 คืน

อัตราค่าบริการ : 1,600 บาท /คน ซึ่งเป็นอัตราเหมาจ่ายเป็นรายหัวที่รวมค่าบริการ มัคคุเทศก์นำเที่ยว ค่าอาหารว่าง อาหารกลางวัน น้ำดื่ม วัสดุอุปกรณ์และสำหรับอาหารสำหรับตักบาตร ยามเช้า 2 วัน

(3)โปรแกรมการนำเที่ยวที่ 3 (4วัน3คืน) : เยี่ยมชมศูนย์เรียนรู้การทำเกษตร ชีวิตถิ่นฐานเศรษฐกิจพอเพียงเชิงปฏิบัติการ(สามารถเลือกสัมผัส เรียนรู้เชิงลึกได้จาก 8 ศูนย์เรียนรู้ ตามตารางที่ 2)สู่การปฏิบัติจริงได้และร่วมสัมผัสวิถีชีวิตชาวบ้านแม่หล่ายด้วยการตักบาตรยามเช้า และเรียนรู้คุณค่าของการประกอบพิธีกรรมการบูชาท้าวทั้งสี่วิถีของชาวล้านนา และศึกษามิปัญญา ท้องถิ่นการประดิษฐ์ดงล้านนา ซึ่งโปรแกรมการนำเที่ยวเชิงเกษตรนี้เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวแบบค้าง คืน ใช้เวลา 4 วัน กับ 3 คืน

อัตราค่าบริการ : 2,050 บาท /คน ซึ่งเป็นอัตราเหมาจ่ายเป็นรายหัวที่รวมค่าบริการ มัคคุเทศก์นำเที่ยว ค่าอาหารว่าง อาหารกลางวัน น้ำดื่ม วัสดุอุปกรณ์การประดิษฐ์ดงล้านนาและสำหรับ อาหารสำหรับตักบาตรยามเช้า 4 วัน

สำหรับการแบ่งผลประโยชน์ คณะกรรมการดำเนินงานและสมาชิกชมรมฯได้ ร่วมกันกำหนดเกณฑ์และวิธีการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากค่าธรรมเนียมการบำรุงชมรมฯ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่ายโดยนักท่องเที่ยว 1 คนจะเสียค่าธรรมเนียมบำรุงชมรมฯ 50 บาท สำหรับการปันผลจะอิงผลกำไรของชมรมที่ได้รับจากหุ้นที่สมาชิกซื้อหุ้นละ 50 บาทและ ค่าธรรมเนียมบำรุงชมรมฯ 50 บาท ทั้งนี้เงินจากค่าหุ้นและค่าธรรมเนียมฝ่ายการเงิน-บัญชีจะนำเงิน เข้าฝากกับธนาคารเพื่อนำกำไรที่ได้มาปันผลแก่สมาชิกตามจำนวนหุ้นในการประชุมใหญ่ประจำปีต่อไป

6. การมีส่วนร่วมในการคืนความรู้สู่ชุมชนและสรุปบทเรียนที่ได้

หลังจากจัดตั้งชมรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่ายและแนวทางการบริหารจัดการ ชมรมฯ ทางคณะผู้วิจัยฯ ได้จัดเวทีคืนความรู้สู่ชุมชนและสรุปบทเรียนโดยให้แกนนำชุมชนแม่หล่าย ร่วมวิเคราะห์สังเคราะห์องค์ความรู้ร่วมกัน เมื่อวันที่ 24-27 เมษายน 2556 โดยได้เชิญแกนนำชุมชน แม่หล่าย และหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ประกอบด้วย แกนนำเกษตรกรศูนย์เรียนรู้ เศรษฐกิจพอเพียง ประธานกลุ่มเยาวชน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านทั้ง 8 หมู่บ้าน ผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านแม่หล่าย เจ้าอาวาสวัดแม่หล่ายกาซ้อง ปราชญ์ชาวบ้าน นักวิชาการท้องถิ่นร่วมสรุป บทเรียนและองค์ความรู้ที่ได้รับจากกระบวนการวิจัยการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐาน

ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นในเทศบาลแม่หล่ายอย่างมีส่วนร่วมครั้งนี้ ซึ่งบทเรียนที่ได้รับจากการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนมีส่วนร่วม มี 2 ส่วน ดังต่อไปนี้

1) สิ่งที่แกนนำชุมชนแม่หล่ายได้รับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่ายมีดังต่อไปนี้

1.1) แกนนำชุมชน และชาวบ้านแม่หล่ายมีความเข้าใจ เห็นคุณค่าและภูมิใจในตนเองมากขึ้น และเห็นความสำคัญถึงทรัพยากร วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิถีชีวิต การทำการเกษตรที่สั่งสมมาสมัยบรรพบุรุษมากขึ้น

1.2) แกนนำชุมชน และชาวบ้านแม่หล่ายมีความรู้สึกรักและหวงแหนแผ่นดินเกิดของตนเองมากขึ้นและร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการแสดงความคิดเห็นผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนโดยเน้นเชิงอนุรักษ์มากขึ้น

1.3) แกนนำชุมชน และชาวบ้านแม่หล่ายมีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้นำชุมชนและชาวบ้านแม่หล่ายมากยิ่งขึ้นในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อพัฒนาชุมชนแม่หล่ายในทุกมิติให้ดีขึ้นไม่ใช่เฉพาะการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนอย่างเดียว

1.4) แกนนำชุมชน และชาวบ้านแม่หล่ายเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากร และสืบสานวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิถีชีวิตของคนชุมชนแม่หล่ายเพื่อถ่ายทอดแก่เยาวชนคนรุ่นหลังต่อไป

1.5) แกนนำชุมชน และชาวบ้านแม่หล่ายเกิดรายได้ในการจัดท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนขึ้นเป็นรายได้เสริม

1.6) แกนนำชุมชนแม่หล่ายเกิดกระบวนการเรียนรู้การจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนแม่หล่ายเพื่อนำมาพัฒนาปรับปรุงวิธีการให้บริการนักท่องเที่ยวให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

1.7) เกิดการสานพลังชุมชนอย่างมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการพัฒนาชุมชนแม่หล่ายให้ดีขึ้นในทุกมิติ

2) สิ่งที่เป็นคุณลักษณะนอกที่ได้รับจากการเข้าร่วมทดลองโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่าย มีดังต่อไปนี้

2.1) คนนอกพื้นที่รู้จักศูนย์เรียนรู้ต่างๆด้านการเกษตรที่ประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ชุมชนแม่หล่ายมากขึ้น

2.2) คนนอกพื้นที่สามารถนำกระบวนการจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีบริบทคล้ายกับชุมชนแม่หล่ายไปปรับใช้ในท้องถิ่นเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่และเผยแพร่แก่ชุมชนอื่นๆ ต่อไปได้

2.3) คนนอกพื้นที่เกิดกระบวนการเรียนรู้ ร่วมพัฒนาท้องถิ่นของตนเองมากขึ้น และเกิดจิตสำนึกรักถิ่นในแผ่นดินเกิดของตนเองมากขึ้น

ภาพที่ 18 แกนนำชุมชนแม่หล่ายและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องร่วมสรุปบทเรียนสิ่งที่ได้รับจากการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนแม่หล่าย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 : เพื่อจัดทำรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เหมาะสมกับบริบทของเทศบาลแม่หล่าย

หลังจากการศึกษาเพื่อรวบรวมข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับ บริบทชุมชนของแม่หล่าย สักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนแม่หล่าย โดยให้แกนนำในชุมชนแม่หล่ายมีส่วนร่วมในการสำรวจศักยภาพชุมชนในการพัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชน และร่วมกันคิดร่วมกันวิเคราะห์ ร่วมกันตัดสินใจ ร่วมกันสรุปผล และร่วมกันอภิปรายกลุ่ม โดยมีแกนนำชุมชนแม่หล่าย ประกอบด้วย แกนนำเกษตรกรรมศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ประธานกลุ่มเยาวชนผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านทั้ง 8 หมู่บ้าน ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านแม่หล่าย เจ้าอาวาสวัดแม่หล่าย กาช้อง ปราชญ์ชาวบ้าน นักวิชาการท้องถิ่นเข้าร่วมเวทีระดมสมองตั้งแต่ต้นจนจบจนกระทั่งตกผลึกความคิดเป็นรูปแบบโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่าย ใน 3 รูปแบบ ดังนี้

1) โปรแกรมการนำเที่ยวที่ 1 วัน (ไปเช้า-เย็นกลับ) : สัมผัสวิถีล้านนาการต้อนรับแขกผู้มาเยือนด้วยพิธีบายศรีสู่ขวัญโดยหมอเมือง จากนั้นเดินทางไปเยี่ยมชมศูนย์เรียนรู้ไร่ 1 แสน (คุณสุรดา อินยะ) ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและพลังงานแบบครบวงจร (คุณมนูญ วงศ์อรินทร์) ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาที่ดิน (อ.ประยูร ดอกหอม) เพื่อศึกษารูปแบบการทำเกษตรแบบผสมผสานโดยใช้ชีวิต

บนฐานเศรษฐกิจพอเพียงและพลังงานทดแทนแบบครบวงจร จากนั้น เยี่ยมชม ศูนย์เรียนรู้บ้านศิลปะ (คุณศุภวรรณ สมิตติเดชกุล)ซึ่งใช้เงินคณิตบนงานศิลปะ และแวะเยี่ยมชมศูนย์สินค้า OTOP ตำบลแม่หล่าย เพื่อซื้อของฝาก-ของที่ระลึก กิจกรรมทั้งหมดนี้เป็นกิจกรรมแบบไปเช้า-เย็นกลับ ไม่ค้างคืน ใช้เวลา 1 วัน ดังมีรายละเอียดโปรแกรมนำเที่ยว ต่อไปนี้

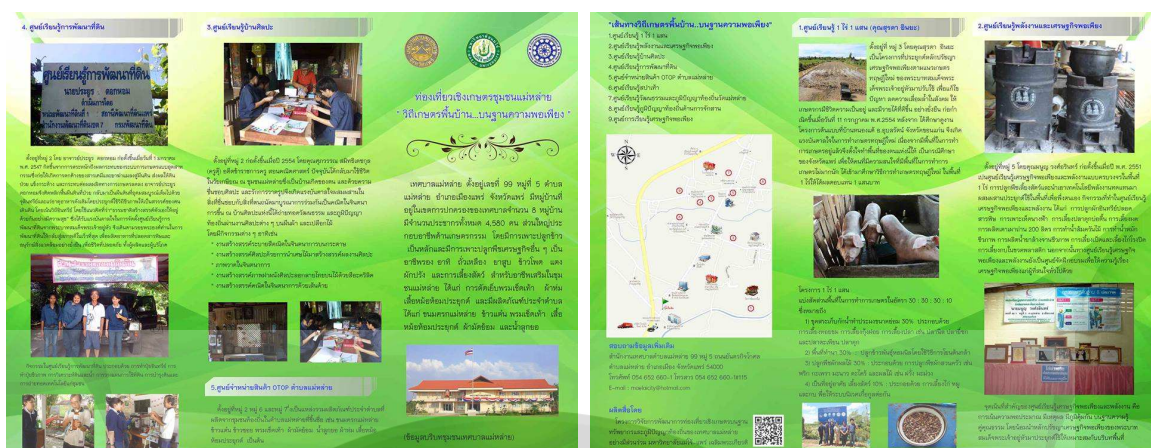
โปรแกรมการนำเที่ยวที่ 1 : 1 วัน (ไปเช้า-เย็นกลับ)

กลุ่มเป้าหมาย : เด็ก เยาวชน และบุคคลทั่วไปที่สนใจการทำกรเกษตรแบบพอเพียง

ช่วงเวลาเหมาะสม : ทุกฤดู

กำหนดการนำเที่ยว

08.00 น.-09.00 น.	พิธีบายศรีสู่ขวัญ และกล่าวต้อนรับโดยท่านนายกเทศมนตรี
09.00 น.-09.20 น.	เดินทางไปศูนย์เรียนรู้ไร่ 1 แสน (คุณสุรดา อินชะ)
09.20 น.-10.20 น.	ศึกษาเรียนรู้และร่วมกิจกรรม ณ ศูนย์เรียนรู้ไร่ 1 แสน
10.20 น.-10.30 น.	เดินทางไปศูนย์เรียนรู้พลังงานและเศรษฐกิจพอเพียง (คุณมนูญ วงศ์อรินทร์)
10.30 น.-11.30 น.	ศึกษาเรียนรู้และร่วมกิจกรรม ณ ศูนย์เรียนรู้พลังงานและเศรษฐกิจพอเพียง
11.30 น.-11.40 น.	เดินทางกลับบ้านศิลปะ (อาจารย์ศุภวรรณ สมิตติเดชกุล)
11.40 น.-12.30 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
12.30 น.-13.40 น.	ศึกษาเรียนรู้และร่วมกิจกรรม ณ บ้านศิลปะ
13.40 น.-13.45 น.	เดินทางไปศูนย์เรียนรู้การพัฒนาที่ดิน (อ.ประยูร ดอกหอม)
13.45 น.-14.45 น.	ศึกษาเรียนรู้และร่วมกิจกรรม ณ ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาที่ดิน
14.45 น.-15.00 น.	เดินทางไปศูนย์สินค้า OTOP ตำบลแม่หล่าย
15.00 น.-15.45 น.	แวะซื้อของที่ระลึก ณ ศูนย์สินค้า OTOP ตำบลแม่หล่าย
15.45 น.-16.00 น.	เดินทางกลับ ณ เทศบาลแม่หล่าย /นักท่องเที่ยวเดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ

ภาพที่ 19 แผนที่เส้นทางทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่าย

2) โปรแกรมการนำเที่ยวที่ 2 (2วัน1คืน): เยี่ยมชมศูนย์เรียนรู้การทำเกษตรชีววิถีบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงเชิงปฏิบัติการ (สามารถเลือกสัมผัส เรียนรู้เชิงลึกได้จาก 8 ศูนย์เรียนรู้ ตามตารางที่ 2) สู่การปฏิบัติจริงได้และร่วมสัมผัสวิถีชีวิตของชุมชนแม่หล่าย ส่วนในยามค่ำคืนจะมีพิธีบายศรีสู่ขวัญ ผูกข้อมือแก่นักท่องเที่ยวและรับประทานอาหารเย็นแบบขันโตกตามวิถีล้านนา และชมการแสดงดนตรีพื้นบ้านของชุมชนแม่หล่าย จากนั้นพักผ่อนค้างคืน ณ บ้านพักโฮมสเตย์ ส่วนในเช้าวันรุ่งขึ้น จะได้สัมผัสวิถีชีวิตอย่างใกล้ชิดในแบบฉบับของชุมชนแม่หล่ายในยามเช้า และร่วมทำบุญตักบาตรแบบล้านนา จากนั้นร่วมรับประทานอาหารเช้าร่วมกับเจ้าของบ้านพักโฮมสเตย์ ก่อนเดินทางกลับภูมิลำเนาโดยสวัสดิภาพด้วยการตักบาตรยามเช้า ซึ่งโปรแกรมการนำเที่ยวนี้เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวแบบค้างคืน ใช้เวลา 2 วัน กับ 1 คืน ดังมีรายละเอียดโปรแกรมนำเที่ยว ต่อไปนี้

โปรแกรมการนำเที่ยวที่ 2 : 2 วัน 1 คืน

กลุ่มเป้าหมาย : เด็ก เยาวชน คนทั่วไป ช่วงเวลาเหมาะสม : ทุกฤดู

กำหนดการนำเที่ยว

เช้าวันที่ 1

09.00-09.15 น.

พิธีบายศรีสู่ขวัญ และกล่าวต้อนรับโดยท่านนายกเทศมนตรี ณ เทศบาลตำบลแม่หล่าย

09.15-09.45 น.

เดินทางไปยังศูนย์เรียนรู้การทำเกษตรชีววิถีบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง (สามารถเลือกสัมผัส เรียนรู้เชิงลึก1จาก 8 ศูนย์เรียนรู้ ตามตารางที่ 2)

09.45-10.15 น.

เรียนรู้การทำเกษตรชีววิถีบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงภาคบรรยาย

10.15-12.00 น.

เรียนรู้การทำเกษตรชีววิถีบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงภาคปฏิบัติ

12.00-13.00 น.

รับประทานอาหารกลางวัน

- 13.00-16.00 น. เรียนรู้การทำการเกษตรชีววิถีบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงภาคปฏิบัติ (ต่อ)
- 16.00-17.00 น. พักผ่อนตามอัธยาศัย ณ บ้านพักโฮมสเตย์ศูนย์เรียนรู้ฯ
- 17.00-21.00 น. ร่วมพิธีบายศรีสู่ขวัญ ผูกข้อมือแก่นักท่องเที่ยว รับประทานอาหารเย็น แบบขันโตกแบบวิถีชุมชนแม่หล่าย และชมการแสดงดนตรีพื้นบ้านของ ชุมชนแม่หล่าย
- 21.00-21.30 น. พักผ่อนตามอัธยาศัย

เช้าวันที่ 2

- 07.00-08.00 น. สัมผัสวิถีชีวิตที่เรียบง่ายของชุมชนแม่หล่ายด้วยการทำบุญตักบาตรแบบ ล้านนา ณ วัดแม่หล่ายกาซ้อง
- 08.00-09.00 น. ร่วมรับประทานอาหารเช้าร่วมกับเจ้าของบ้านพักโฮมสเตย์
- 09.00-09.15 น. กล่าวขอบคุณคณะนักท่องเที่ยว และการเดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ

3) โปรแกรมการนำเที่ยวที่ 3 (4วัน3คืน) : เยี่ยมชมศูนย์เรียนรู้การทำการเกษตร ชีววิถีบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงเชิงปฏิบัติการ(สามารถเลือกสัมผัส เรียนรู้เชิงลึกได้จาก 8 ศูนย์เรียนรู้ ตามตารางที่ 2)สู่การปฏิบัติจริงได้และร่วมสัมผัสวิถีชีวิตชาวบ้านแม่หล่ายด้วยการดำนาตักบาตรยามเช้า และเรียนรู้คุณค่าของการประกอบพิธีกรรมการบูชาข้าวทั้งสี่วิถีของชาวล้านนา และศึกษาภูมิปัญญา ท้องถิ่นการประดิษฐ์ตุงล้านนา ร่วมรับประทานอาหารเช้าร่วมกับเจ้าของบ้านพักโฮมสเตย์ และ เดินทางไปยังศูนย์จำหน่ายสินค้า OTOP ชุมชนแม่หล่ายเพื่อเลือกซื้อของที่ระลึกกลับบ้าน ซึ่ง โปรแกรมการนำเที่ยวเชิงเกษตรนี้เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวแบบค้างคืน ใช้เวลา 4 วัน กับ 3 คืนดังมี รายละเอียดโปรแกรมนำเที่ยว ต่อไปนี้

โปรแกรมการนำเที่ยวที่ 3 : 4 วัน 3 คืน

กลุ่มเป้าหมาย : เด็ก เยาวชน คนทั่วไป ช่วงเวลาเหมาะสม : ทุกฤดู

กำหนดการนำเที่ยว

เช้าวันที่ 1

- 09.00-09.30 น. พิธีบายศรีสู่ขวัญ และกล่าวต้อนรับโดยท่านนายกเทศมนตรี ณ เทศบาล ตำบลแม่หล่าย
- 09.30-09.45 น. เดินทางไปยังศูนย์เรียนรู้ที่ 1 : การทำการเกษตรชีววิถีบนฐานเศรษฐกิจ พอเพียง (สามารถเลือกสัมผัสเรียนรู้เชิงลึก3จาก 8 ศูนย์เรียนรู้ ตามตารางที่ 2)

09.45-10.15 น.	เรียนรู้การทำการเกษตรชีววิถีบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงภาคบรรยาย
10.15-12.00 น.	เรียนรู้การทำการเกษตรชีววิถีบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงภาคปฏิบัติ
12.00-13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
13.00-16.00 น.	เรียนรู้การทำการเกษตรชีววิถีบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงภาคปฏิบัติ (ต่อ)
16.00-17.00 น.	พักผ่อนตามอัธยาศัย ณ บ้านพักโฮมสเตย์ศูนย์เรียนรู้ฯ
17.00-21.00 น.	ผูกข้อมือน้อมรับแก่นักท่องเที่ยว รับประทานอาหารเย็น แบบขันโตกแบบวิถีชุมชนแม่หล่าย และชมการแสดงดนตรีพื้นบ้านของ ชุมชนแม่หล่าย
21.00-21.30 น.	พักผ่อนตามอัธยาศัย

เช้าวันที่ 2

07.00-08.00 น.	สัมผัสวิถีชีวิตที่เรียบง่ายของชุมชนแม่หล่ายด้วยการทำบุญตักบาตรแบบ ล้านนา ณ วัดแม่หล่ายกาซ้อง
08.00-09.00 น.	สัมผัสวิถีชีวิตและเรียนรู้การทำพิธีกรรมการบูชาท้าวทั้งสี่วิถีล้านนา
09.00-09.45 น.	เดินทางไปยังศูนย์เรียนรู้ที่ 2 : การทำการเกษตรชีววิถีบนฐานเศรษฐกิจ พอเพียง (สามารถเลือกสัมผัสเรียนรู้เชิงลึก3จาก 8 ศูนย์เรียนรู้ ตามตารางที่ 2)
09.45-10.15 น.	เรียนรู้การทำการเกษตรชีววิถีบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงภาคบรรยาย
10.15-12.00 น.	เรียนรู้การทำการเกษตรชีววิถีบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงภาคปฏิบัติ
12.00-13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
13.00-16.00 น.	เรียนรู้การทำการเกษตรชีววิถีบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงภาคปฏิบัติ (ต่อ)
16.00-17.00 น.	พักผ่อนตามอัธยาศัย ณ บ้านพักโฮมสเตย์ศูนย์เรียนรู้ฯ
17.00-21.00 น.	รับประทานอาหารเย็นพื้นบ้านแบบวิถีชุมชนแม่หล่าย และชมการแสดง ดนตรีพื้นบ้านของชุมชนแม่หล่าย
21.00-21.30 น.	พักผ่อนตามอัธยาศัย

เช้าวันที่ 3

07.00-08.00 น.	สัมผัสวิถีชีวิตที่เรียบง่ายของชุมชนแม่หล่ายด้วยการทำบุญตักบาตรแบบ ล้านนา ณ วัดแม่หล่ายกาซ้อง
08.00-09.00 น.	สัมผัสวิถีชีวิตและเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา

09.00-09.45 น.	เดินทางไปยังศูนย์เรียนรู้ที่ 3 : การทำการเกษตรชีววิถีบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง (สามารถเลือกสัมผัสเรียนรู้เชิงลึก 3 จาก 8 ศูนย์เรียนรู้ตามตารางที่ 2)
09.45-10.15 น.	เรียนรู้การทำการเกษตรชีววิถีบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงภาคบรรยาย
10.15-12.00 น.	เรียนรู้การทำการเกษตรชีววิถีบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงภาคปฏิบัติ
12.00-13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
13.00-16.00 น.	เรียนรู้การทำการเกษตรชีววิถีบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงภาคปฏิบัติ (ต่อ)
16.00-17.00 น.	พักผ่อนตามอัธยาศัย ณ บ้านพักโฮมสเตย์ศูนย์เรียนรู้ฯ
17.00-21.00 น.	รับประทานอาหารเย็นที่บ้านแบบวิถีชุมชนแม่หล่าย และชมการแสดงดนตรีพื้นบ้านของชุมชนแม่หล่าย
21.00-21.30 น.	พักผ่อนตามอัธยาศัย
เช้าวันที่ 4	
07.00-08.00 น.	สัมผัสวิถีชีวิตที่เรียบง่ายของชุมชนแม่หล่ายด้วยการทำบุญตักบาตรแบบล้านนา ณ วัดแม่หล่ายกาซ่อง
08.00-09.00 น.	ร่วมรับประทานอาหารเช้าร่วมกับเจ้าของบ้านพักโฮมสเตย์
09.00-10.30 น.	เยี่ยมชมศูนย์จำหน่ายสินค้า OTOP ชุมชนแม่หล่ายเพื่อเลือกซื้อของที่ระลึก
10.30-11.00 น.	กล่าวขอบคุณคณะนักท่องเที่ยว และการเดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น เทศบาลแม่หล้าอย่างมีส่วนร่วม” ในครั้งนี้ เป็นโครงการวิจัยที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชน เพื่อร่วมสำรวจศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสู่การพัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนแม่หล้าและร่วมจัดทำรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนแม่หล้าที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชนแม่หล้าร่วมกัน โดยการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมพัฒนาด้วยคนในชุมชนแม่หล้าเองผ่านการจัดเวทีพูดคุยสะท้อนปัญหาสู่แนวทางแก้ปัญหาาร่วมกัน โดยมีเป้าหมายให้ประชาชนชุมชนแม่หล้ามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและร่วมอนุรักษ์ ดูแลทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนแม่หล้าเอง เพื่ออนุรักษ์ สืบสาน ถ่ายทอดแก่นุชนคนรุ่นหลังที่เหมาะสมกับบริบทชุมชนแม่หล้าสืบไป ซึ่งการวิจัยนี้ได้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research: PAR) ซึ่งเน้นให้ประชาชน แกนนำชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในชุมชนแม่หล้าเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. เพื่อสำรวจทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นในเทศบาลแม่หล้าที่มีศักยภาพพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว
2. เพื่อให้ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของเทศบาลแม่หล้า
3. เพื่อจัดทำรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เหมาะสมกับบริบทของเทศบาลแม่หล้า

พื้นที่ดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดให้เทศบาลตำบลแม่หล้า อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ เป็นพื้นที่ศึกษา โดยมุ่งศึกษาทั้ง 8 หมู่บ้านในตำบลแม่หล้า ประกอบด้วย หมู่ที่ 1 บ้านบุญเจริญ หมู่ที่ 2 บ้านแม่หล้า หมู่ที่ 3 บ้านแม่หล้ากาซ้อง หมู่ที่ 4 บ้านแม่หล้ากาซ้อง หมู่ที่ 5 บ้านเด่นเจริญ หมู่ที่ 6 บ้านแม่หล้าศรีวิชัย หมู่ที่ 7 บ้านแม่หล้าศรีวิชัยและหมู่ที่ 8 บ้านบุญเจริญ เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นเทศบาลแม่หล้าอย่างมีส่วนร่วม สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) จำนวน 80 คน เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ แกนนำเกษตรกร ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ประธานกลุ่มเยาวชน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านทั้ง 8 หมู่บ้าน

ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านแม่หล่าย เจ้าอาวาสวัดแม่หล่ายกาซ้อง ปราชญ์ชาวบ้าน นักวิชาการท้องถิ่นในพื้นที่ซึ่งเป็นผู้ที่มีความคุ้นเคยกับบริบทพื้นที่ วิถีชีวิตของประชาชนตำบลแม่หล่ายและผู้ที่มียุทธศาสตร์ความรู้ในด้านวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนแม่หล่ายสู่การนำมาส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนแม่หล่ายให้คงอยู่สืบไป และเพื่อเป็นการเผยแพร่ชุมชนต้นแบบด้านเศรษฐกิจพอเพียงกับชุมชนภายนอกให้เป็นที่รู้จักเพิ่มมากยิ่งขึ้น

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 : เพื่อดำรวจทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นในเทศบาลแม่หล่ายที่มีศักยภาพพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

1) ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นในเทศบาลแม่หล่ายที่มีศักยภาพพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

จากการจัดเวทีระดมสมองวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและปัจจัยคุกคาม(SWOT Analysis)แหล่งทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นในเทศบาลแม่หล่ายโดยวิเคราะห์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ในพื้นที่ สถานที่ดึงดูดใจ การคมนาคมเข้าถึงสถานที่ได้สะดวกและมีความปลอดภัย จากการวิเคราะห์พบว่า มีสถานที่ที่เหมาะสมในการพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรในเทศบาลแม่หล่ายที่มีศักยภาพพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรจำนวนทั้งสิ้น 9 แหล่งดังต่อไปนี้

- ศูนย์เรียนรู้ 1ไร่ 1แสน โดย นางสุรดา อินยะ
- ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงโดย นางพรรณทิพา เดชอุปการ
- ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและพลังงาน โดย นายมนูญ วงศ์อรินทร์
- ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาที่ดิน โดย นายประจักษ์ ดอกหอม (หมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน)

หมู่บ้าน)

- ศูนย์เรียนรู้ไร่สวนผสม โดย ลุงสวึง วุฒิ
- ศูนย์เรียนรู้ศิลปะ โดย นางศุภวรรณ สมิตธิเดชกุล
- ศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นวัดแม่หล่ายโดย กลุ่มผู้สูงอายุ หมู่ 4
- ศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการจักสาน โดย กลุ่มจักสานบ้านบุญเจริญ
- ศูนย์เรียนรู้ศูนย์เรียนรู้สปาเท้า โดย โรงพยาบาลสุขภาพประจำตำบลแม่หล่าย

- ศูนย์จำหน่ายสินค้า OTOP ตำบลแม่หล่าย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 : เพื่อให้ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของเทศบาลแม่หล่าย

ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นของเทศบาลแม่หล่ายแกนนำชุมชนและประชาชนในท้องถิ่นแม่หล่ายได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของเทศบาลแม่หล่าย ดังต่อไปนี้

1. แกนนำชุมชนแม่หล่ายมีส่วนร่วมในการสำรวจและศึกษาทรัพยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม ประเพณีในเขตเทศบาลแม่หล่ายที่มีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรและเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านต่างๆของชุมชน
2. แกนนำชุมชนแม่หล่ายร่วมจัดทำเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นและร่วมพัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวในเทศบาลแม่หล่าย
3. แกนนำชุมชนแม่หล่ายเข้าร่วมฝึกอบรมเสริมสร้างศักยภาพแก่แกนนำในชุมชนแม่หล่ายในการเตรียมตัวเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น 2 รุ่น(เยาวชน 1 รุ่น ชาวบ้าน 1 รุ่น)
4. แกนนำชุมชนแม่หล่ายร่วมทดลองโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนแม่หล่าย

ทั้งนี้ ผลจากการทดลองโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่าย พบว่า ชาวบ้านและแกนนำชุมชนแม่หล่ายเห็นความสำคัญในการจัดกิจกรรมดังกล่าวและได้เข้าร่วมในการทดลองโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่ายเป็นอย่างดี ซึ่งจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับชาวบ้านแม่หล่าย และอาสาสมัครนักท่องเที่ยวผู้เข้าร่วมทดลองโปรแกรมการท่องเที่ยวฯ พบว่า ชาวบ้านแม่หล่ายมีความภาคภูมิใจ และเห็นคุณค่าในทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนบ้านเกิดของตนมากขึ้น ในขณะที่อาสาสมัครนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในภาพรวมต่อการให้บริการของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น โปรแกรมการท่องเที่ยว อาหาร การแสดง และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆอยู่ในระดับมากที่สุด นอกจากนั้น นักท่องเที่ยวที่เข้าทดลองโปรแกรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่าย ยังได้ให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนา แก้ไข ปรับปรุงรูปแบบทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่ายให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น เช่น ในช่วงหน้าฝนควรเลือกใช้รถอีแต่น หรือรถกระบะแทนการใช้รถรางเพื่อหลีกเลี่ยงการติดหล่ม มัคคุเทศก์ท้องถิ่นควรมีการพัฒนาศักยภาพการนำเที่ยวและบทบาทการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องเพื่อฝึกให้เกิดความชำนาญ และควรมีการบริหารจัดการเวลาให้เป็นไปตามโปรแกรมการนำเที่ยวที่กำหนดไว้อย่างมีอาชีพ

5. แกนนำชุมชนแม่ข่ายร่วมจัดตั้งชมรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่ข่ายเพื่อจัดโครงสร้างหน้าที่การบริหารจัดการและควบคุมดูแลกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่ข่าย โดยแบ่งงานกันทำและกำหนดตัวผู้รับผิดชอบภาระงานฝ่ายต่างๆในการร่วมกันกำหนดเกณฑ์และวิธีการแบ่งปันผลประโยชน์แก่สมาชิกของชมรมฯ

6. แกนนำชุมชนแม่ข่ายมีส่วนร่วมในการคืนความรู้สู่ชุมชนและสรุปบทเรียนที่ได้รับจากกระบวนการวิจัยการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นในเทศบาลแม่ข่ายอย่างมีส่วนร่วมครั้งนี้ ซึ่งบทเรียนที่ได้รับจากการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนมีส่วนร่วม มี 2 ส่วน ดังต่อไปนี้

1) สิ่งที่อยู่ในชุมชนแม่ข่ายได้รับ: คือ แกนนำชุมชน และชาวบ้านแม่ข่ายมีความเข้าใจ เห็นคุณค่าและภูมิใจในตนเองมากขึ้น และเห็นความสำคัญถึงทรัพยากร วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิถีชีวิตการทำการเกษตรที่สั่งสมมาสมัยบรรพบุรุษมากขึ้น เกิดความรู้สึกรักและหวงแหนแผ่นดินเกิดของตนเองมากขึ้นและร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการแสดงความคิดเห็นผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนโดยเน้นเชิงอนุรักษ์ อีกทั้งยังส่งผลให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้นำชุมชนและชาวบ้านแม่ข่ายมากยิ่งขึ้นในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อพัฒนาชุมชนแม่ข่ายในทุกมิติ คนในชุมชนเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากร และสืบสานวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิถีชีวิตของคนชุมชนแม่ข่ายเพื่อถ่ายทอดแก่เยาวชนคนรุ่นหลังสืบไป นอกจากนั้นยังส่งผลให้เกิดรายได้ในการจัดท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนขึ้นเป็นรายได้เสริมก่อเกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนแม่ข่ายเพื่อนำมาพัฒนาปรับปรุงวิธีการให้บริการนักท่องเที่ยวให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง อันจะนำไปสู่การสานพลังชุมชนอย่างมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการพัฒนาชุมชนแม่ข่ายให้ดีขึ้นในทุกมิติ

2) สิ่งภายนอกชุมชนแม่ข่ายได้รับ: คือ สิ่ง บุคคลที่สนใจภายนอกพื้นที่รู้จักศูนย์เรียนรู้ต่างๆด้านการเกษตรที่ประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ชุมชนแม่ข่ายมากขึ้น และสามารถนำกระบวนการจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีบริบทคล้ายกับชุมชนแม่ข่ายไปปรับใช้ในท้องถิ่นเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่และเผยแพร่แก่ชุมชนอื่นๆ ต่อไปได้อีกทั้งยังก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาถิ่นบ้านเกิดและการปลูกจิตสำนึกรักภักดีแผ่นดินเกิดของตนเองมากขึ้น

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 : เพื่อจัดทำรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เหมาะสมกับบริบท ของเทศบาลแม่หล่าย

จากการค้นหาศักยภาพชุมชนแม่หล่ายบนฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การพัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อจัดทำรูปแบบโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เหมาะสมกับบริบทของเทศบาลแม่หล่ายผ่านเวทีการระดมสมองจำนวน 4 ครั้งจนกระทั่งตกผลึกความคิดเป็นรูปแบบโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่าย ใน 3 รูปแบบ ดังนี้

1) โปรแกรมการนำเที่ยวที่ 1 วัน (ไปเช้า-เย็นกลับ) : สัมผัสวิถีล้านนาการต้อนรับแขกผู้มาเยือนด้วยพิธีบายศรีสู่ขวัญโดยหมอเมือง จากนั้นเดินทางไปเยี่ยมชมศูนย์เรียนรู้ไร่แสน (คุณสุรดา อินยะ) ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและพลังงานแบบครบวงจร (คุณมนูญ วงศ์อรินทร์) ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาที่ดิน (อ.ประยูร ดอกหอม) เพื่อศึกษารูปแบบการทำเกษตรแบบผสมผสานโดยใช้ชีววิถีบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงและพลังงานทดแทนแบบครบวงจร จากนั้น เยี่ยมชม ศูนย์เรียนรู้บ้านศิลปะ (คุณศุภวรรณ สมิตติเดชกุล) ซึ่งใช้เงินคดณิตบนงานศิลปะ และแวะเยี่ยมชมศูนย์สินค้า OTOP ตำบลแม่หล่าย เพื่อซื้อของฝาก-ของที่ระลึก กิจกรรมทั้งหมดนี้เป็นกิจกรรมแบบไปเช้า-เย็นกลับ ไม่ค้างคืน ใช้เวลา 1 วัน

2) โปรแกรมการนำเที่ยวที่ 2 (2วัน1คืน) : เยี่ยมชมศูนย์เรียนรู้การทำเกษตรชีววิถีบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงเชิงปฏิบัติการ (สามารถเลือกสัมผัส เรียนรู้เชิงลึกได้จาก 8 ศูนย์เรียนรู้ ตามตารางที่ 2) ผู้การปฏิบัติจริงได้และร่วมสัมผัสวิถีชีวิตของชุมชนแม่หล่าย ส่วนในยามค่ำคืนจะมีพิธีบายศรีสู่ขวัญ ผูกข้อมือแก่นักท่องเที่ยวและรับประทานอาหารเย็นแบบขันโตกตามวิถีล้านนา และชมการแสดงดนตรีพื้นบ้านของชุมชนแม่หล่าย จากนั้นพักผ่อนค้างคืน ณ บ้านพักโฮมสเตย์ ส่วนในเช้าวันรุ่งขึ้น จะได้สัมผัสวิถีชีวิตอย่างใกล้ชิดในแบบฉบับของชุมชนแม่หล่ายในยามเช้า และร่วมทำบุญตักบาตรแบบล้านนา จากนั้นร่วมรับประทานอาหารเช้าร่วมกับเจ้าของบ้านพักโฮมสเตย์ ก่อนเดินทางกลับภูมิลำเนาโดยสวัสดิภาพด้วยการตักบาตรยามเช้า ซึ่งโปรแกรมการนำเที่ยวนี้เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวแบบค้างคืน ใช้เวลา 2 วัน กับ 1 คืน

3) โปรแกรมการนำเที่ยวที่ 3 (4วัน3คืน) : เยี่ยมชมศูนย์เรียนรู้การทำเกษตรชีววิถีบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงเชิงปฏิบัติการ (สามารถเลือกสัมผัส เรียนรู้เชิงลึกได้จาก 8 ศูนย์เรียนรู้ ตามตารางที่ 2) ผู้การปฏิบัติจริงได้และร่วมสัมผัสวิถีชีวิตชาวบ้านแม่หล่ายด้วยการตักบาตรยามเช้า และเรียนรู้คุณค่าของการประกอบพิธีกรรมการบูชาท้าวทั้งสี่ของชาวล้านนา และศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นการประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา ร่วมรับประทานอาหารเช้าร่วมกับเจ้าของบ้านพักโฮมสเตย์ และ

เดินทางไปยังศูนย์จำหน่ายสินค้า OTOP ชุมชนแม่หล่ายเพื่อเลือกซื้อของที่ระลึกกลับบ้าน ซึ่งโปรแกรมการนำเที่ยวเชิงเกษตรนี้เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวแบบค้างคืน ใช้เวลา 4 วัน กับ 3 คืน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นของเทศบาลแม่หล่ายอย่างมีส่วนร่วม สามารถอภิปรายผลการศึกษาได้ว่า

1. ชุมชนแม่หล่ายสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้ เนื่องจากมีศูนย์เรียนรู้การทำเกษตรที่มีจุดเด่นเรื่องการทำเกษตรผสมผสาน ไร่นาสวนผสม การทำเศรษฐกิจพอเพียงและพลังงานชุมชน การทำเกษตรโดยประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง 1 ไร่ 1 แสน มีพิธีกรรมวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นเฉพาะแบบวิถีล้านนา และมีการแปรรูปสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ชุมชนของกลุ่มแม่บ้านและเกษตรกรภายในชุมชนแม่หล่ายเอง ทั้งนี้กลุ่มเป้าหมายหลักที่จะเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนแม่หล่ายส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความต้องการเฉพาะเจาะจงคือนักท่องเที่ยวที่ต้องการสิ่งแปลกใหม่ที่แตกต่างจากวิถีชีวิตที่เคยมีอยู่ หรือเป็นนักท่องเที่ยวที่สนใจเชิงลึกในด้านการทำเกษตรอย่างแท้จริงโดยการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาทำการเกษตรในพื้นที่ให้เห็นเป็นรูปธรรม สัมผัส จับต้องได้และสามารถลงมือปฏิบัติได้จริง ซึ่งโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในแต่ละจุดของชุมชนแม่หล่ายจะมีสิ่งดึงดูดใจสำหรับนักท่องเที่ยวแตกต่างกันไป อาทิเช่น การทำต้นกล้าข้าว การปลูกข้าวแบบโยน การทำเกษตรผสมผสาน การเลี้ยงปลาคุบ่อน้ำตื้น การเลี้ยงกบคอนโด การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ การผลิตน้ำส้มควันไม้ด้วยเตาเผา 200 ลิตร การทำถั่วอกไร้ราก เป็นต้น ซึ่งจะทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้และมีส่วนร่วมลงมือปฏิบัติจริงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่เกษตรของตนเองได้ สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา : คลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ของพระมหาทองมา ใบทับทิม (2550) ได้ข้อค้นพบว่า คลองมหาสวัสดิ์สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้เนื่องจากยังมีระบบนิเวศสมบูรณ์ และมีการทำการเกษตรที่มีจุดเด่น โดยแต่ละจุดมีสิ่งดึงดูดใจสำหรับนักท่องเที่ยวทำให้นักท่องเที่ยวได้ทั้งความรู้และความสนุกสนานเพลิดเพลิน ทั้งนี้ชุมชนแม่หล่ายมีทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นในเทศบาลแม่หล่ายที่มีศักยภาพพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรจำนวน 9 แห่ง ได้แก่ 1) ศูนย์เรียนรู้ 1 ไร่ 1 แสน โดย นางสุรดา อินยะ 2) ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงโดย นางพรณทิพา เดชอุปการ 3) ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและพลังงาน โดย นายมนูญ วงศ์อรินทร์ 4) ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาที่ดิน โดย นายประยูร ดอกหอม (หมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน) 5) ศูนย์เรียนรู้ไร่นาสวนผสม โดย

ลุงสวิง วุฒิ 6) ศูนย์เรียนรู้ศิลปะ โดย นางสาววรรณ สมิตีเดชกุล 7) ศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นวัดแม่หล่ายโดย กลุ่มผู้สูงอายุ 8) ศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการจักสาน โดย กลุ่มจักสานบ้านบุญเจริญ 9) ศูนย์เรียนรู้ศูนย์เรียนรู้สปาเท้า โดย โรงพยาบาลสุขภาพประจำตำบลแม่หล่าย

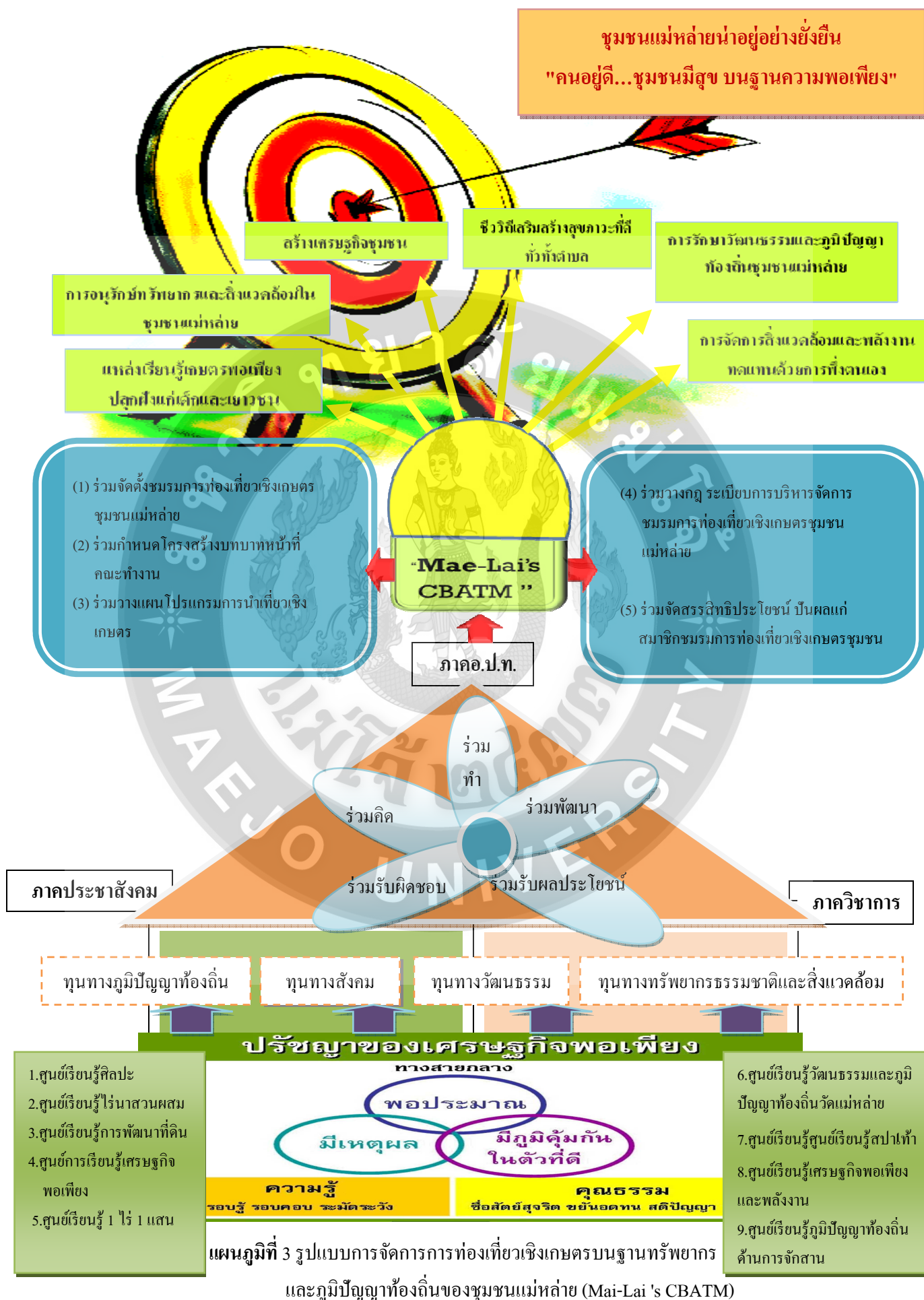
2. การทำการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจำเป็นต้องมีการบูรณาการร่วมกันจากทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนเพื่อเป็นการรวมพลังที่เกิดจากความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริงเพื่อให้เกิดความยั่งยืน สอดคล้องกับ วารุณี เกตุสะอาดและปกรณ สุวานิช (2554) ได้กล่าวว่า การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร จำเป็นต้องมีปัจจัยเบื้องต้น 3 ประการ คือ ได้แก่ แรงจูงใจ ความพร้อม ความต้องการของคนในท้องถิ่น โดยได้รับความร่วมมือจากชุมชน องค์กรธุรกิจ และประชาชน ดังนั้นการกำหนดเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร การพัฒนาศักยภาพมรดกเทศก์ท้องถิ่น การทดลองโปรแกรมทัวร์และการกำหนดแนวทางการบริหารจัดการให้เกิดกลไกการดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืนได้นั้นจึงจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนแม่หล่ายเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อน เพื่อนำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มให้เกิดคุณค่าแก่ทรัพยากรเกษตรและภูมิปัญญาท้องถิ่น(ณัฐณิย์ ทวีผล, 2550; เทพกร ณ สงขลา, 2554) ให้มีมูลค่าและคุณค่าที่สูงขึ้นเพื่อให้คนในชุมชนแม่หล่ายมีรายได้เสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นของเทศบาลแม่หล่ายโดยคำนึงถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ที่มุ่งเน้นการทำการเกษตรรวมถึงรักษาวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนแม่หล่ายเพื่อรองรับในการวางแผนพัฒนาสู่การบริหารจัดการการท่องเที่ยวอนุรักษ์บนวิถีวิถีในชุมชนให้เกิดความยั่งยืนพึ่งตนเองได้บนฐานความพอเพียง และเสริมสร้างรายได้ให้ชุมชนเพิ่มขึ้นเช่นเดียวกับ อุดร วงษ์ทับทิม และคณะ (อ้างใน สันธุ์ สโรบล, 2546) ได้กล่าวในโครงการ “ชุมชนกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม ตำบลแม่ธิ อำเภอลำปาง จังหวัดแม่ฮ่องสอน” ว่า การดำเนินการวิจัยเพื่อท้องถิ่นต้องมีความสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ ประชาชนทุกคนล้วนเป็นเจ้าของทรัพยากร การจะนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น ต้องผ่านกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของคนในท้องถิ่น และมีฉันทานุมิตของคนในท้องถิ่น ให้ประชาชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมโดยตรงตั้งแต่ต้น โดยเริ่มจากการประชุม ระดมความคิด วางแผน ตัดสินใจ กำหนดแนวทางดำเนินงาน ประเมินผลงาน และรับผลประโยชน์ร่วมกัน

3) ผลการพัฒนาศักยภาพแกนนำในชุมชนแม่ข่ายในการเตรียมตัวเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ส่งผลให้เกิดการพัฒนา ความรู้ ทักษะและทัศนคติเรื่องข้อมูลชุมชน ทูทางสังคม ประวัติความเป็นมาของชุมชนแม่ข่าย บทบาทและทักษะการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งยังทำให้มัคคุเทศก์ท้องถิ่นชุมชนแม่ข่ายเกิดการเรียนรู้ มีความรู้ ความเข้าใจ สามารถถ่ายทอดถึงข้อมูลชุมชนที่ถูกต้องในการนำเสนอต่อนักท่องเที่ยวให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีความมั่นใจ กล้าพูดและกล้าแสดงออกมากยิ่งขึ้น รวมถึงสามารถพูดชักจูงใจ ให้บริการและปฏิบัติตัวในฐานะมัคคุเทศก์ที่ถูกต้องได้ สอดคล้องกับ ोजना จันทรประยูรและคณะ(2554) ได้สรุปไว้ว่า กลุ่มคนที่เข้าร่วมโครงการซึ่งมาจากอาชีพที่หลากหลาย ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนเนื่องจากกลุ่มคนเหล่านี้สมัครใจที่จะมาทำหน้าที่มัคคุเทศก์ท้องถิ่น ซึ่งมีหน้าที่ในการเผยแพร่ข้อมูลที่สำคัญของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นวิถีชีวิตของชุมชนและการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ รวมถึงการใช้ธรรมชาติเพื่อการยังชีพอันเหมาะสมเหล่านี้จะสามารถเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้มัคคุเทศก์ท้องถิ่น สามารถถ่ายทอดสู่ผู้มาเยือนชุมชน ได้ตระหนักถึงความสำคัญของธรรมชาติที่มีต่อมวลมนุษย์ นำไปสู่ความร่วมมือร่วมใจและการปรับพฤติกรรมให้อยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างเหมาะสมเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่อย่างยั่งยืนสืบไป

4) รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่ข่ายและแนวทางการดำเนินการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นของเทศบาลแม่ข่ายอย่างมีส่วนร่วม (4.1)รูปแบบรายการนำเที่ยวตามศักยภาพและความเหมาะสมของพื้นที่ชุมชนแม่ข่าย จัดทำได้ 3 รูปแบบ ดังนี้ (1) รูปแบบการท่องเที่ยวแบบเข้ามาเย็นกลับ โปรแกรมวิถีเกษตรพื้นบ้าน บนฐานความพอเพียง (2) รูปแบบการท่องเที่ยวแบบพักค้างคืน 2 วัน 1 คืน โปรแกรมวิถีชุมชนบนฐานเกษตรชีวิต และ (3) รูปแบบการท่องเที่ยวแบบพักค้างแรม 4 วัน 3 คืน โปรแกรมภูมิปัญญาพื้นบ้านบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง (4.2)แนวทางการดำเนินการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นของเทศบาลแม่ข่ายอย่างมีส่วนร่วม ผ่านการจัดตั้งชมรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่ข่ายเพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการและควบคุมดูแลกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน และได้มีการกำหนดโครงสร้างการบริหารงานของชมรมและผู้ที่ได้รับผิดชอบภาระงานของชมรมที่ได้มาจากการเลือกตั้ง แบ่งเป็น 5 ฝ่าย ดังนี้ (1) ประธาน (2) รองประธาน (3) เลขานุการฯ (4) ฝ่ายอาหาร- ที่พัก (5) ฝ่ายการเงิน-บัญชี (6) ฝ่ายมัคคุเทศก์ท้องถิ่น (7) ฝ่ายต้อนรับและประชาสัมพันธ์ (8) ฝ่ายรักษาความปลอดภัยและพาหนะ ทั้งนี้ได้มีการร่วมกันกำหนดการแบ่งปันผลประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวแก่สมาชิกโดยคณะกรรมการดำเนินงานและสมาชิกชมรมฯได้ร่วมกันกำหนดเกณฑ์และวิธีการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากค่าธรรมเนียม

การบำรุงชมรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่ายโดยนักท่องเที่ยว 1 คนจะเสียค่าธรรมเนียมบำรุงชมรมฯ 50 บาทสำหรับการปันผลจะอิงผลกำไรของชมรมที่ได้รับจากหุ้นที่สมาชิกซื้อหุ้นละ 50 บาทและ ค่าธรรมเนียมบำรุงชมรมฯ 50 บาท ทั้งนี้เงินจากค่าหุ้นและค่าธรรมเนียมฝ่ายการเงิน-บัญชีจะนำเงินเข้าฝากกับธนาคารเพื่อนำกำไรที่ได้มาปันผลแก่สมาชิกตามจำนวนหุ้นในการประชุมใหญ่ประจำปี ต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปวีรพรต สมนึกและคณะ (2552; คารุณี บุญธรรม, 2546; ไกรสิทธิ์ ลิทธิโชค (อ้างใน สินธุ์ สโรบล, 2546)) ได้พัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยการจัดตั้งเป็นชมรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ขึ้น และได้มีการคัดเลือกคณะกรรมการในการบริหารจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์โดยมาจากการเลือกตั้งของสมาชิกในชุมชน และมีการระดมทุนจากสมาชิกเป็นทุนเรือนหุ้น มีการจ่ายเงินปันผลตอบแทนแก่สมาชิกจากผลกำไรประจำปี ซึ่งผลจากการดำเนินการด้วยตัวชุมชนเองทำให้คนในชุมชนเกิดความรู้สึกรักภูมิใจและเกิดพลังที่เข้มแข็งในการสร้างอาชีพใหม่ที่หลอมรวมทุกคนเข้าไว้ด้วยกันเป็นการแสดงศักยภาพของชุมชนผ่านการจัดตั้งเป็นองค์กรที่สามารถจัดการธุรกิจชุมชนในรูปแบบการท่องเที่ยวขึ้นมาได้เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในระยะยาว นอกจากนั้น จากเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับชาวบ้านหลายเวทีทำให้เข้าถึงชาวบ้านและหน่วยงานต่างๆ ในตำบลแม่หล่ายมากขึ้นก่อให้เกิดการสานสัมพันธ์กับชาวบ้านเป็นไปในทางที่ดีเกิดความสนิทสนมคุ้นเคยเสมือนเป็นคนในครอบครัวนำไปสู่การสร้างเครือข่ายที่หลากหลายมากขึ้นในการสร้างพันธมิตรด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยชุมชนท้องถิ่นให้เป็นชุมชนที่พึ่งตนเองได้และมีภาคีเครือข่ายที่มีเจตนารมณ์ร่วมขับเคลื่อนการดำเนินงานการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนให้เกิดความยั่งยืนและพึ่งตนเองได้ในระยะยาวสืบไป

ซึ่ง “รูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนแม่หล่ายด้วยการพึ่งตนเอง” (Mae-Lai's Agro-Tourism Development Model with Self-Reliance) มีลักษณะดังนี้

จากแผนภูมิที่ 3 แสดงให้เห็นถึงรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานทรัพยากร และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนแม่หล่าย (Mai-Lai 's CBATM) ซึ่งอาศัยทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางภูมิปัญญาท้องถิ่นและทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนแม่หล่ายภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้น 3 ห่วง 2 เงื่อนไข คือ มีความพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีภายใต้การมีความรู้คู่คุณธรรมในการร่วมคิด ร่วมค้นหาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่าย ทั้งนี้ชุมชนแม่หล่ายได้ใช้หลักการมีส่วนร่วมและกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นของเทศบาลแม่หล่ายอย่างมีส่วนร่วมโดยให้ผู้นมีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนแม่หล่ายทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมพัฒนา ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรับผลประโยชน์ร่วมกันในการพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนแม่หล่ายตั้งแต่ต้นจนจบ

นอกจากนั้น ในการขับเคลื่อนการดำเนินการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่ายได้ใช้กลไกจาก 3 เสาหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนแม่หล่ายจาก 3 ภาคส่วน ประกอบด้วย 1)ภาคประชาสังคม ได้แก่ แกนนำชุมชน แม่หล่าย กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน และปราชญ์ชาวบ้าน 2) ภาควิชาการ ได้แก่ โรงเรียนแม่หล่าย โรงเรียนแม่หล่ายกาซ้อง มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ฯ และโรงพยาบาลสุภาพประจำตำบลแม่หล่าย และ 3) ภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ เทศบาลตำบลแม่หล่าย โดยทั้ง 3 ภาคส่วนดังกล่าวมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนแม่หล่าย คือ 1) ร่วมจัดตั้งชมรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่าย 2) ร่วมกำหนดโครงสร้างบทบาทหน้าที่คณะทำงานในการดำเนินงานให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน 3) ร่วมวางแผนจัดทำโปรแกรมการนำเที่ยวเชิงเกษตร 4) ร่วมวางแผนกฎ ระเบียบการบริหารจัดการชมรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่าย และ 5) ร่วมจัดสรรสิทธิประโยชน์ และกำหนดเกณฑ์ในการปันผลแก่สมาชิกชมรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่ายเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดี ส่งผลนำไปสู่การสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้ชาวบ้านแม่หล่ายมีรายได้จากการทำธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนเพิ่มขึ้น อีกทั้งยังส่งผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากร สิ่งแวดล้อมในชุมชนแม่หล่ายให้เกิดความสมดุล และรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนแม่หล่ายเพื่อถ่ายทอดสืบสานแก่เยาวชนรุ่นลูกหลานสืบไป รวมถึงยังเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อปลูกฝังและเสริมสร้างจิตสำนึกวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียงแก่เด็ก เยาวชนและประชาชนทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ตำบลแม่หล่าย นอกจากนี้ยังส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้คนชุมชนแม่หล่ายทั่วทั้งตำบลและบุคคลที่สนใจชุมชนอื่นๆหันมาสนใจชีวิตเพื่อสุขภาพแทนวิถีเคมีเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และนำไปสู่การพัฒนา

เป็นศูนย์เรียนรู้ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมและพลังงานทดแทนด้วยการพึ่งตนเองบนฐานความพอเพียงอันจะส่งผลให้ประชาชนในชุมชนแม่หล่ายมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุข มีสุขภาวะที่ดีสู่เป้าหมายของชุมชนแม่หล่ายที่ว่า "ชุมชนแม่หล่ายน่าอยู่อย่างยั่งยืน : คนอยู่ดี ชุมชนมีสุข บนฐานความพอเพียง"

ปัญหาจากการดำเนินงานวิจัย

จากการดำเนินการวิจัยการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นของเทศบาลแม่หล่ายอย่างมีส่วนร่วม มีปัญหาในการปฏิบัติและการวิจัย ดังนี้

1. เนื่องด้วยวัฒนธรรม ประเพณีของชาวเหนือให้ความสำคัญกับงานบุญ และงานศพในชุมชนอย่างมาก ดังนั้นหากมีการจัดกิจกรรมหรือเวทีชาวบ้านตรงกับวันสำคัญดังกล่าวก็จะมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมจำนวนน้อย ทำให้ต้องเลื่อนกำหนดการจัดกิจกรรมออกไปส่งผลให้การทำงานวิจัยล่าช้าตามมาด้วย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับแกนนำและชาวบ้านแม่หล่าย

1) ควรมีการพัฒนาศักยภาพมัคคุเทศก์ท้องถิ่นและบูมมัคคุเทศก์ในชุมชนแม่หล่ายอย่างต่อเนื่อง เพื่อสามารถให้บริการที่เป็นเลิศแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) แกนนำและชาวบ้านแม่หล่ายจะต้องมีการรวมตัวกันอย่างเข้มแข็ง เพื่อให้เกิดพลังและสร้างความร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกันโดยไม่ต้องพึ่งพาภาครัฐ โดยร่วมกับภาควิชาการในส่วนการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรใหม่ๆ เพื่อสร้างเส้นทางท่องเที่ยวที่หลากหลายให้สอดคล้องความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา รวมถึงพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรใหม่ๆ เพื่อรองรับการท่องเที่ยวในชุมชนและสร้างรายได้เสริมให้กับชุมชน

3) แกนนำและชาวบ้านแม่หล่ายพึงระลึกและตระหนักไว้ว่า การท่องเที่ยวเป็นเพียงสิ่งหนึ่งที่ทำให้ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ร่วมกัน ซึ่งอาจส่งผลกระทบทางบวกและทางลบได้ ดังนั้นจึงควรมีการบริหารจัดการที่ดีร่วมกันและควรมีการจัดทำแผนการจัดการความเสี่ยงเพื่อไม่ให้ทรัพยากร วิถีชีวิต วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนแม่หล่ายถูกกลืนด้วยวัฒนธรรมใหม่ๆ ที่เข้ามาจากนักท่องเที่ยวซึ่งอาจส่งผลต่อค่านิยม การอยู่ การกิน การแต่งกาย และวัฒนธรรมเดิมๆ ของชุมชนแม่หล่าย

ข้อเสนอแนะสำหรับภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1) ภาครัฐควรให้การสนับสนุนในเรื่องการส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านการพัฒนาศักยภาพของแกนนำชุมชนแม่ข่าย โดยการจัดอบรมหลักสูตรด้านการท่องเที่ยว เช่น บทบาทการเป็นเจ้าบ้านที่ดี การจัดทำโฮมสเตย์ตามมาตรฐานการท่องเที่ยว การเป็นนักสื่อความหมายท้องถิ่น (ผู้ให้ความรู้เรื่องการเกษตรตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง)

2) หน่วยงานท้องถิ่นควรสนับสนุนงบประมาณ เพื่อจัดตั้งศูนย์ประสานงาน และมีการประชาสัมพันธ์แก่นักท่องเที่ยวด้วยวิธีการหลากหลายรูปแบบ อาทิเช่น การนำข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์ การจัดทำแผ่นพับแหล่งท่องเที่ยว การให้ข้อมูลในสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดแพร่ การให้สัมภาษณ์ การแพร่ภาพทางหนังสือพิมพ์และโทรทัศน์

3) สถาบันการศึกษาในพื้นที่ควรกำหนดให้กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนแม่ข่าย เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้นอกห้องเรียน สำหรับเด็ก เยาวชน และผู้ที่สนใจทั่วไป โดยให้สมาชิกชุมชนเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นบรรยายให้ความรู้

4) ควรจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาองค์ความรู้ในชุมชนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนแม่ข่ายอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

5) เทศบาลแม่ข่ายควรนำแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนแม่ข่ายบรรจุเป็นนโยบายในแผนสามแม่ข่าย(2556-2559) และกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ในหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดผลเป็นรูปธรรมเกิดการอนุรักษ์หวงแหนถิ่นแผ่นดินเกิด และวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนแม่ข่ายให้มีคุณค่าดำรงอยู่สืบไป

6) นายกเทศมนตรีตำบลแม่ข่ายควรส่งเสริมการจัดงานเทศกาลท่องเที่ยวเชิงเกษตรและประเพณีที่สำคัญๆของชุมชนแม่ข่ายให้คงอยู่ตลอดไปโดยมีการจัดงานอย่างสม่ำเสมอประจำปี รวมถึงชักชวนให้ประชาชนในชุมชนและภายนอกชุมชนให้ความสำคัญและเข้าร่วมในเทศกาลและประเพณีของชุมชนเพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่ข่าย

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรทำการวิจัยเรื่องการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจังหวัดแพร่ บนเส้นทางที่สามารถเชื่อมโยงกันได้ เพื่อสร้างจุดขายที่น่าสนใจเพิ่ม

2) ควรจัดทำกรวิจัยเรื่องการสร้างตลาดนักท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของเทศบาลแม่ข่าย อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ เนื่องจากว่าชุมชนยังขาดศักยภาพในการทำการตลาด

เอกสารอ้างอิง

- สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง. 2553. การท่องเที่ยวเชิงเกษตร. จาก http://www.kmitl.ac.th/agritech/nutthakorn/04090035_2202/multiweb/agrotour/profile.htm [วันที่ 24 มิถุนายน 2553].
- ณัฐณี ทวีผล. 2550. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนป่าเมี่ยง: กรณีศึกษา บ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว อำเภอแม่ฮ่องสอน จังหวัดเชียงใหม่. จาก : http://www.soc.cmu.ac.th/~socant/thesis_all/Nuttanee_Thaveephon.htm [วันที่ 7 กันยายน 2550].
- ดารุณี บุญธรรม. 2546. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมโดยชุมชนชาวม้ง บ้านน้ำเค จังหวัดพะเยา. จาก http://www.vijai.org/research/project_content.asp?proj_ID=RDG44N0023 [วันที่ 6 กันยายน 2550].
- เทพกร ณ สงขลา. 2554. ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและการใช้ทรัพยากรเกษตรของชุมชน : กรณีศึกษาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช. ว.วิจัยวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ 6(2): 1-13.
- บุญยสฤษฎ์ อเนกสุข. 2547. การท่องเที่ยวชุมชน. ไทยโพสต์. (31 มกราคม 2547): 15. จาก http://www.homestayfanclub.com/home%20stay%20article/community_tourism.html ; [วันที่ 31 มกราคม 2547].
- ปวีรพรต สมนึก บุญยิม นนทศิริ ผดุงศักดิ์ ศรีแสง ภูมิใจ ทองทับ วรทิพย์ จิตรจันทร์ ศรีนรินทร์ ชมพันธ์ สุรศักดิ์ จันทร์อร่าม เสกสรร จิตรจันทร์ และहरยา โอชาพันธ์. 2552. รูปแบบและแนวทางการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะภูกระแตของชุมชนบ้านโดมประดิษฐ์ ชุมชนบ้านหนองมะเกลือและชุมชนบ้านโนนกลาง ตำบลโนนกลาง อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี. รายงานผลการวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย : กรุงเทพฯ.
- ประทีป มูลเถ. 2546. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บนพื้นที่สูง : กรณีศึกษาศูนย์วัฒนธรรมชาวเขาหมู่บ้านดอยเลี่ยม ตำบลแม่เหาะ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาท้องถิ่น บัณฑิตวิทยาลัย. สถาบันราชภัฏเชียงใหม่ : เชียงใหม่.

พระมหาทองมา ใบทับทิม. 2550. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา: คลองมหาสวัสดิ์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครปฐม. วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายและการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกริก : กรุงเทพฯ.

วารุณี เกตุสะอาดและปกรณ์ สุวานิช. 2554. การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของพื้นที่เขตทวีวัฒนา จังหวัดกรุงเทพมหานคร. รายงานการประชุมทางวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัย “มสธ. วิจัย ประจำปี 2554” มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. กรุงเทพฯ, 8 เมษายน 2554 : 364-379.

สินธุ์ สโรบล. 2546. การท่องเที่ยวโดยชุมชนแนวคิดและประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ. วนิตาเพรส : เชียงใหม่. 327 น.

สนธยา พลศรี. 2545. ทฤษฎีและหลักการพัฒนารวมชน. กรุงเทพฯ : โอ.เอส. พรินติ้งเฮาส์: 247 น.

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. การวิจัยและพัฒนา. 2551. จาก: <http://www.thaiail.com/research/whatisresearch.htm> [วันที่ 15 กันยายน 2551].

สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. 2549. การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืน. จาก : <http://www.stou.ac.th/Tourism> [วันที่ 10 พฤษภาคม 2549].

อรจนา จันทรประยูรและคณะ. 2554. การพัฒนาศักยภาพมัลลเทศก์ท้องถิ่น ในพื้นที่ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่. รายงานผลการวิจัย. มหาวิทยาลัยแม่โจ้ : เชียงใหม่.

ภาคผนวก

ประมวลภาพการทำวิจัย

เวทีสำรวจบริบทชุมชน ทรพยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม และประเพณีที่มีศักยภาพ
เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่าย

เวทีพัฒนาเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น

เวทีพัฒนาศักยภาพมัคคุเทศก์ท้องถิ่นชุมชนแม่หล่าย

เวทีทดลอง โปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่าย

เวทีประชุมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจัดตั้งชมรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนแม่หล่าย

เวทีคืนความรู้ชุมชนและสรุปบทเรียนที่ได้รับจากการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรฯ

